

**İLKOKUL 4. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN ÇOCUK HAKLARI
KONUSUNDA FARKINDALIK DÜZEYLERİNİ BELİRLEYEN
FAKTÖRLER**

YASEMİN KARCI

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
SINIF ÖĞRETMENLİĞİ ANABİLİM DALI**

**GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

KASIM, 2016

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU

Bu tezin tüm hakları saklıdır. Kaynak göstermek koşuluyla tezin teslim tarihinden itibaren on iki (12) ay sonra tezden fotokopi çekilebilir.

YAZARIN

Adı : Yasemin
Soyadı : KARCI
Bölümü : Sınıf Öğretmenliği
İmza :
Teslim tarihi :

TEZİN

Türkçe Adı: İlkokul 4. Sınıf Öğrencilerinin Çocuk Hakları Konusunda Farkındalık
Düzeylerini Belirleyen Faktörler
İngilizce Adı: The Factors That Determine The Awareness Level On The
Children's Rights Of The 4th Grade Primary School Students

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Tez yazma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyduğumu, yararlandığım tüm kaynakları kaynak gösterme ilkelerine uygun olarak kaynakçada belirttiğimi ve bu bölümler dışındaki tüm ifadelerin şahsıma ait olduğunu beyan ederim.

Yazar Adı Soyadı: Yasemin KARCI

İmza:.....

JÜRİ ONAY SAYFASI

Yasemin KARCI tarafından hazırlanan “İlkokul 4. sınıf öğrencilerinin çocuk hakları konusunda farkındalık düzeylerini belirleyen faktörler” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği / oy çokluğu ile Gazi Üniversitesi Sınıf Öğretmenliği Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Doç. Dr. Hüseyin KÖKSAL

Sınıf Eğitimi Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi

.....

Başkan: Prof. Dr. Selma YEL

Sınıf Eğitimi Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi

.....

Üye: Yrd. Doç. Dr. Tuba ŞENGÜL BİRCAN

Tarih Eğitimi Anabilim Dalı, Çankırı Karatekin Üniversitesi

.....

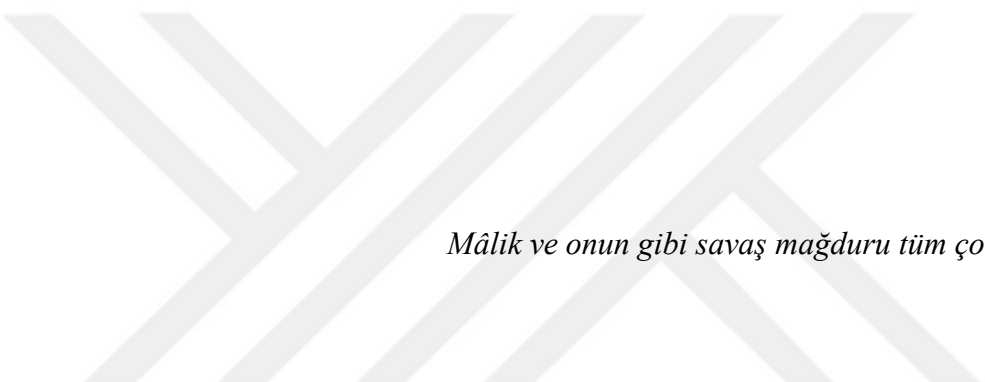
Tez Savunma Tarihi: 01/ 11 / 2016

Bu tezin Sınıf Öğretmenliği Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans tezi olması için şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Prof. Ülkü ESER ÜNALDI

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü

.....

Mâlik ve onun gibi savař mağduru tüm çocuklara...

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans öğrenimim boyunca farklı bakış açılarıyla ufkumu zenginleştiren, özellikle araştırma konusunda yaşadığım kararsızlıkların büyük bir sabır ve sükûnet içinde neticelenmesine yardımcı olup, severek çalışabildiğim konuya kavuşmamı sağlayan çok değerli danışmanım *Hüseyin KÖKSAL*'a, bu süreç boyunca desteklerini esirgemeyip her zaman başaracağıma inanan *AİLEME*, yüksek lisans derslerine gidebilmem için okulumdaki ders programımı ayarlayıp öğretmenlik konusunda da özgüvenimi artıran sevgili müdürüm *Cavidan VARLI*'ya, araştırma verilerinin toplanmasında destek olan ilkokul sınıf öğretmenim *Tahsin ÖRÜCÜ*'ye ve iş arkadaşlarıma, araştırma verilerinin analizinde yardımlarını esirgemeyen değerli hocam *Eyüp YILMAZ*'a, bu süreçte desteklerini esirgemeyen arkadaşlarıma ve başta *Ferda GÖLBAŞI*'na teşekkürü borç bilirim.

**İLKOKUL 4. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN ÇOCUK HAKLARI
KONUSUNDA FARKINDALIK DÜZEYLERİNİ BELİRLEYEN
FAKTÖRLER
(Yüksek Lisans Tezi)**

Yasemin Karcı
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
Kasım, 2016

ÖZ

Çocuklar toplumların sahip olduğu gizil güçleridir. Bu gizil güçlerin açığa çıkarılmasını sağlayan en önemli ortam da eğitim-öğretim ortamıdır. Eğitim-öğretim bir toplumu değiştirip geliştirebilecek en etkili yoldur. Demokratik, insan haklarına saygılı, kendi hak ve sorumluluklarını bilip haklarına sahip çıkan, toplumsal sorunlara çözüm odaklı yaklaşan bireyler yetiştirmek de yine eğitim-öğretimle mümkündür. Çocukların ileride bu becerilere sahip olabilmesi için de öncelikle kendi haklarını bilmeleri gerekmektedir. En önemli sorulardan biri çocukların haklarının farkında olup olmadıkları ve farkındalıklarını belirleyen etmenlerin neler olduğudur. Bu temel sorulara verilen yanıtlarla çocukların haklarının farkındalığı belirlenip ona göre eğitim-öğretim çalışmaları daha etkili ve verimli bir şekilde yapılabilir. Bu çalışmanın amacı ilkokul öğrencilerinin çocuk hakları konusundaki farkındalık düzeylerini belirlemek ve bu düzeyleri belirleyen faktörleri ortaya koymaktır. İlkokul öğrencilerinin çocuk hakları konusundaki farkındalık düzeyini belirlemeyi amaçlayan bu araştırma tarama modelindedir. Araştırmanın evrenini 2015-2016 öğretim yılı bahar döneminde Ankara ilinin Çankaya ilçesinde bulunan bir devlet okulu ve bir özel okulda okuyan 4. sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırmada veri toplama aracı olarak araştırmacı tarafından geliştirilen ve içerisinde belirlenen haklardan örtük olarak bahsedilen örnek olaylardan oluşan yarı yapılandırılmış görüşme formları kullanılmıştır. İlkokul öğrencilerinin çocuk hakları konusunda farkındalık düzeyleri anne-babaların eğitim düzeyleri, öğrencilerin cinsiyeti, okulun sosyo-ekonomik düzeyi değişkenlerine göre analiz edilmiştir. Verilerin analizinde yüzde hesaplamaları ve değişkenler arasında farklılaşma olup olmadığını tespit etmek için Ki-Kare testi uygulanmıştır. Verilerin analizi sonucunda çocukların genel olarak belirlenen hakların farkında olduğu

görülmüştür. Belirlenen haklardan sadece sağlık hakkı ve eğitim hakkına ilişkin farkındalık düzeyleri öğrenim gördükleri okulun sosyo-ekonomik düzeyi bakımından anlamlı bir fark göstermiştir.

Anahtar Kelimeler : Çocuk, Çocukluk, Çocuk Hakları, Çocuk Haklarına Dair Sözleşme

Sayfa Adedi : 99

Danışman : Doç. Dr. Hüseyin KÖKSAL

**THE FACTORS THAT DETERMINE THE AWARENESS LEVEL ON
THE CHILDREN’S RIGHTS OF THE 4th GRADE PRIMARY
SCHOOL STUDENTS
(M.S. Thesis)**

**Yasemin Karci
GAZI UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF EDUCATIONAL SCIENCES
November, 2016**

ABSTRACT

Children are the secret power of the societies. The most important environment to reveal these powers is the education and learning environment. Education and learning is the most powerful way to change the society. It is possible to create individuals by education and learning who are solution oriented, who are conscious of their rights and their responsibilities, and who are respectful to human rights and democracy. In order for children to know about these abilities, they must first be aware of their own rights. One of the most important questions is whether the children know these rights and the factors that define their awareness. To answer these questions is, one could define the awareness of the children rights, and education and learning would be more effective that way. The purpose of this study is to define the level of the awareness of the primary students’ children rights and to reveal the factors that define those levels. This study about the primary students’ children rights awareness is a search model. The body of this research is defined by a public school in Cankaya, Ankara and the 4th grade students that study in a private school in Ankara. For the data collection instrument, the researcher has used a semi-structured interview forms that included sample cases of the defined children rights. In this study, certain things were analyzed; the level of the awareness of the primary students’ student rights, the education level of the parents, the genders of the students, schools’ social-economic levels. In the data analysis; in order to understand the differences between the variables and percentage calculations, Ki-Square test was applied. According to the data analysis result, it was seen that generally children were aware of their own rights. Out of the defined rights, the only differences that were

observed were health rights and the education rights awareness depending on the schools' social-economic levels.

KeyWords : Child, Childhood, Children Rights, Children Rights Contract.

PageNumber : 99

Supervisor : Assoc. Prof. Hüseyin KÖKSAL

İÇİNDEKİLER

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI.....	ii
JÜRİ ONAY SAYFASI.....	iii
TEŞEKKÜR.....	v
ÖZ.....	vi
ABSTRACT	viii
TABLolar LİSTESİ	xiii
SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ.....	xv
BÖLÜM I.....	1
GİRİŞ	1
1.1.Çocuk.....	1
1.2.Türk Kültüründe Çocukluk Anlayışı	3
1.3.Eski Yunan’da Çocukluk Anlayışı	4
1.4.Eski Roma’da Çocukluk Anlayışı.....	5
1.5.Çin, Japonya, Hindistan ve Afrika’da Çocukluk Anlayışı.....	5
1.6.Orta Çağ Avrupası’nda Çocukluk Anlayışı	5
1.7. 21. Yüzyılda Çocukluk Anlayışı.....	8
1.8.Çocuk Hakları Tarihçesi.....	9
1.9.Çocuk Hakları Cenevre Bildirgesi.....	10
1.10.Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Bildirgesi.....	11
1.11.Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme	13

1.12.Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin Temel İlkeleri	15
1.12.1.Ayrımcılık Yasası	15
1.12.2.Yaşama ve Gelişme Hakkı	15
1.12.3.Çocuğun Yüksek Yararının (Güvenliğinin) Gözetilmesi İlkesi.....	15
1.12.4.Çocuğun Görüşlerinin Dikkate Alınması ve Katılım Hakkı	16
1.13.Çocuk Hakları Sözleşmesi'nde Yer Alan Hak ve Özgürlükler.....	16
1.14.BM Çocuk Hakları Komitesi.....	17
1.15.Türkiye'de Çocuk Hakları	18
1.16.Problem Durumu.....	19
1.17.Çalışmanın Amacı	21
1.18.Çalışmanın Önemi.....	23
1.19.Kapsam ve Sınırlılıklar	23
1.20.Tanımlar.....	23
BÖLÜM II	25
İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	25
BÖLÜM III	31
YÖNTEM.....	31
3.1.Araştırma Modeli	31
3.2.Evren ve Örneklem	31
3.3.Veri Toplama Araçları.....	32
3.4.Verilerin Toplanması	32
3.5.Verilerin Analizi	33
BÖLÜM IV	35
BULGULAR VE YORUM	35
4.1.Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Demografik Özellikleri	35

4.2.Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular	37
4.3.İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular	38
4.4.Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular	41
4.5.Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular	42
4.6.Beşinci Alt Probleme İlişkin Bulgular	46
4.7. Altıncı Alt Probleme İlişkin Bulgular	47
4.8.Yedinci Alt Probleme İlişkin Bulgular	51
4.9.Sekizinci Alt Probleme İlişkin Bulgular.....	52
4.10.Dokuzuncu Alt Probleme İlişkin Bulgular	56
4.11.Onuncu Alt Probleme İlişkin Bulgular	57
BÖLÜM V	63
SONUÇ VE ÖNERİLER	63
KAYNAKLAR.....	65
EKLER	71

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1	<i>Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Cinsiyet Dağılım Tablosu</i>	35
Tablo 2	<i>Araştırmaya katılan öğrencilerin Öğrenim gördükleri Okul Türü Dağılım Tablosu</i>	36
Tablo 3	<i>Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Annelerinin Eğitim Düzeyleri Dağılım Tablosu</i>	36
Tablo 4	<i>Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Babalarının Eğitim Düzeyleri Dağılım Tablosu</i>	37
Tablo 5	<i>Katılım Hakkına İlişkin Frekans Tablosu.....</i>	37
Tablo 6	<i>Katılım Hakkına İlişkin Cinsiyet Değişkeni İçin Ki-Kare Test Sonuçları</i>	38
Tablo 7	<i>Katılım Hakkına İlişkin Anne Eğitim Düzeyi Değişkeni İçin Ki-Kare Test Sonuçları.....</i>	39
Tablo 8	<i>Katılım Hakkına İlişkin Baba Eğitim Düzeyi Değişkeni İçin Ki-Kare Test Sonuçları.....</i>	40
Tablo 9	<i>Katılım Hakkına İlişkin Okulun Sosyo-Ekonomik Düzey Değişkeni İçin Ki-Kare Test Sonuçları</i>	41
Tablo 10	<i>Sağlık Hakkına İlişkin Frekans Tablosu.....</i>	42
Tablo 11	<i>Sağlık Hakkına İlişkin Anne Eğitim Düzeyi Değişkeni İçin Ki-Kare Test Sonuçları.....</i>	43
Tablo 12	<i>Sağlık Hakkına İlişkin Baba Eğitim Düzeyi Değişkeni İçin Ki-Kare Test Sonuçları.....</i>	44
Tablo 13	<i>Sağlık Hakkına İlişkin Cinsiyet Değişkeni İçin Ki-Kare Test Sonuçları</i>	45
Tablo 14	<i>Sağlık Hakkına İlişkin Okulun Sosyo-Ekonomik Düzey Değişkeni İçin Ki-Kare Test Sonuçları</i>	46

Tablo 15	<i>Eğitim Hakkına İlişkin Frekans Tablosu</i>	47
Tablo 16	<i>Eğitim Hakkına İlişkin Anne Eğitim Düzeyi Değişkeni İçin Ki-Kare Test Sonuçları.....</i>	48
Tablo 17	<i>Eğitim Hakkına İlişkin Baba Eğitim Düzeyi Değişkeni İçin Ki-Kare Test Sonuçları.....</i>	49
Tablo 18	<i>Eğitim Hakkına İlişkin Cinsiyet Değişkeni İçin Ki-Kare Test Sonuçları</i>	50
Tablo 19	<i>Eğitim Hakkına İlişkin Okulun Sosyo-Ekonomik Düzey Değişkeni İçin Ki-Kare Test Sonuçları</i>	51
Tablo 20	<i>Grup Kurma Hakkına İlişkin Frekans Tablosu</i>	52
Tablo 21	<i>Grup Kurma Hakkına İlişkin Anne Eğitim Düzeyi Değişkeni İçin Ki-Kare Test Sonuçları</i>	53
Tablo 22	<i>Grup Kurma Hakkına İlişkin Baba Eğitim Düzeyi Değişkeni İçin Ki-Kare Test Sonuçları</i>	54
Tablo 23	<i>Grup Kurma Hakkına İlişkin Cinsiyet Değişkeni İçin Ki-Kare Test Sonuçları ..</i>	55
Tablo 24	<i>Grup Kurma Hakkına İlişkin Okulun Sosyo-Ekonomik Düzey Değişkeni İçin Ki-Kare Test Sonuçları</i>	56
Tablo 25	<i>Oyun Oynama Hakkına İlişkin Frekans Tablosu</i>	57
Tablo 26	<i>Oyun Oynama Hakkına İlişkin Anne Eğitim Düzeyi Değişkeni İçin Ki-Kare Test Sonuçları</i>	58
Tablo 27	<i>Oyun Oynama Hakkına İlişkin Baba Eğitim Düzeyi Değişkeni İçin Ki-Kare Test Sonuçları</i>	59
Tablo 28	<i>Oyun Oynama Hakkına İlişkin Cinsiyet Değişkeni İçin Ki-Kare Test Sonuçları.....</i>	60
Tablo 29	<i>Oyun Oynama Hakkına İlişkin Okulun Sosyo-Ekonomik Düzey Değişkeni İçin Ki-Kare Test Sonuçları.....</i>	61

SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ

ABD	Amerika Birleşik Devletleri
BM	Birleşmiş Milletler
ÇHS	Çocuk Hakları Sözleşmesi
FAO	Food and Agriculture Organization
ILO	International Labour Organization
MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
SHÇEK	Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu
STK	Sivil Toplum Kuruluşları
UNESCO	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization
UNICEF	United Nations Children's Emergency Fund
WHO	World Health Organization
YY	Yüz Yıl

BÖLÜM I

GİRİŞ

İnsanlık çocuğa verebileceklerinin en iyisini borçludur.

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu

Dünya üzerinde yaşayan milyarlarca insandan belki de en masumu çocuklardır. Tüm toplumlarda çocuklar geleceğin kurtarıcısı ve umudu olarak görülmektedir. Tabi bu kurtarıcıların her alanda iyi ve sağlıklı yetiştirilmesi ülkelerin geleceğini olumlu yönde şekillendirmektedir. Ülkenin, ülkelerin ve hatta dünyanın barış, huzur ve sevgi içinde varlığını sürdürebilmesi için insanlığa düşen en önemli görev çocuklara gereken değeri ve önemi göstermektir. Çünkü bugün onlara sunduğumuz iyi ya da kötü her şeyin, hem bugün bizlerin hayatını hem de gelecekte onların hayatlarını etkileyeceği varsayılabilir. Çünkü çocuklar bizlerin hayatlarımızın bir parçasıdır ve onların iyi ya da kötü olmaları doğrudan doğruya bizim iyi ya da kötü olmamız anlamına gelir. Gelecek ise onların ve onlar nasıl iseler öyle olacaktır.

Günümüzde toplumların varlıklarını sürdürebilmeleri için yapabilecekleri en güvenli yatırım çocuğa olan yatırımdır (Salim, 2011, s. 1). Bilinmektedir ki bugün toplumda yaşadığımız durumlar geçmişin olumlu ya da olumsuz izlerini taşıırken, yarın yaşayacağımız durumlar da bugünün izlerini taşıyacaktır. Yani bir kuşaktan diğerine aktarım söz konusudur ve bu aktarımın başrol oyuncularını da yetişkinler ve çocuklardır.

1.1.Çocuk

Balo, çocuk kavramının toplumdan topluma ve zamana göre değiştiğini, kimi toplumlarda çocuk tanımının yapılması için yaş faktörünün, yasal, biyolojik ve geleneksel ölçütlerin dikkate alındığını belirtmiştir (aktaran Türkyılmaz ve Kuş, 2014).

Çocuk kavramı Türk Dil Kurumu Sözlüğünde “Bebeklik ile erginlik arasındaki gelişme döneminde bulunan oğlan veya kız, uşak.” (Türk Dil Kurumu, t.y.) şeklinde tanımlanmıştır. Geçirilen bu döneme de “çocukluk” denmektedir. Çocuk Hakları Sözleşmesi (ÇHS)’nde de daha erken yaşta reşit olma durumu hariç, on sekiz yaşına kadar her insan çocuk sayılmıştır (Çocuk Haklarına Dair Sözleşme Uygulama El Kitabı, 1998, s. 1). Çocuk kelimesi Divan-ı Lügat’it Türk’te ise tek bir kelime halinde yer alıp ‘her şeyin en küçüğü’ anlamı verilmiştir (Doğan, 2000, s. 37).

Çocuk, gelişen bir insan yavrusu, olgunlaşmamış, reşit sayılmayan küçük bir yurttaş olarak görülmekte ve biyolojik, toplumsal, hukuksal ve ekonomik ölçütlere göre tanımlanmaktadır (Alver, 2004; Yörükoğlu, 2007).

...Çocuk, eşsiz bir varlıktır. Soru sorar, gözlem yapar ve anlamlandırmaya çalışır. Ve bütün bu etkinlikleri yetişkinlere rağmen yapar. Çocuk, yontemsiz bir bilim adamı gibidir. Daldan dala konar, koşar ve yorulur. Bilgiye açtır. Bilgiye açıktır. Öğrenmeye güdülenmiştir. Yetişkinlerin dünyasına geçinceye kadar, bu özellikleri azalarak devam eder. Yaşamdan yana bir güzellikten bahsedildiği yerde; çocukluğa dair bir iz mutlaka vardır (Yapıcı M. ve Ş. 2004, s. 1).

Çocuklar bizim bildiğimizi sandığımız dünyadan çok daha fazlasını bilmekte fakat biz onların neyi ne kadar bildiğini bilmemekteyiz. Biz onların bilgi sınırlarını, yaşamı nasıl algıladıklarını tam olarak bilmediğimiz için onlarla kurmuş olduğumuz iletişim gerçek iletişim olamaz (Neydim, 2013, s. 37). Görüşlerden de anlaşılacağı gibi çocuğun eşsiz ve sınırsız bir düşünce gücü ve dünyası vardır fakat yetişkinler, onların bu dünyalarını anlamakta güçlük çeker ya da anlamak istemezler.

Erdoğan (2011) çocuğun masumiyetini “çocuk, suyun gözedeki duruluğu gibi berrak, konulduğu kabın biçim ve rengini alacak kadar da akışkan ve şeffaftır.” (s. 11) sözleriyle ifade etmiştir.

Günümüz Türk toplumunda çocuğun en önemli işlevlerinden biri de aileyi tamamlayıcı rolünün olmasıdır. Ayrıca eşleri birbirine yakınlaştırması, evin neşe kaynağı ve yaşlılıkta güven sağlayıcı olma işlevleri de vardır (Doğan, 2000, s. 281). Çocuk kavramının Türk kültüründeki algılanışı da çeşitlidir. Çocuklar masumiyeti, yakınlığı ve sevgiyi çağırıştırır. Kültürümüzde çocukları çağırştıran çeşitli kavramlar vardır; sabi, günahsız, masum, evlât, kızım, oğlum, yumurcak, afacan, velet, bücür... Bu sözcükler istismar edilmediği sürece kimse incinmez ve çocukların da hoşuna gider (Erdoğan, 2011, s. 17).

Çocuk, doğumdan ergenliğe kadar süren hayat diliminde olan insan yavrusu ve geçirdiği bu süreç de çocukluk olarak adlandırılmaktadır (Doğan, 2000, s. 175). Çocukluk dönemi

yetişkinlik döneminin şekillenmesini sağlayan en önemli dönemdir. Bu dönem ne kadar sağlıklı geçirilirse yetişkinlik dönemi de o denli sağlıklı olur.

Fazlıoğlu (2007), “çocukluk döneminin sağlıklı yaşanması, meslek seçimi, sağlıklı kararlar verme, bedensel ve ruhen sağlıklı bir hayatı ilgilendirir. Bu dönem ayrıca, topluma ve kendine yararlı, başarılı, ahlaklı bireyler için de önemlidir” (s. 7). Çocukluğun sağlıklı geçirilmesi son derece önemlidir. Yeteri kadar beslenemeyen, korunamayan, eğitimden yoksun bırakılan, sağlık hizmetlerinden faydalanamayan çocuğun topluma maliyeti oldukça yüksektir. Çocuklara yapılan yatırım uzun sürede topluma yapılmış bir yatırımdır. Bu nedenle çocukluk çağında ondan esirgenenler, yetişkin çağında katbekat geri ödenir (Yörükoğlu, 2007, s. 251).

...Çocuk masum, duyarlı, bağımlı ve gelişmekte olan bir insan varlığıdır; aynı zamanda da meraklı, canlı ve umut doludur. Bu dönemini oynayarak, öğrenerek ve gelişerek geçirirse hem kendisi mutlu olur hem de ileride toplumun refahı ve mutluluğuna katkı sağlar. Bu nedenle, ülkeler gelişmek, barış ve refah içinde yaşamak istiyorlarsa çocukların sağlıklı büyümlerine ve yetenekleri doğrultusunda gelişmelerine önem vermek zorundadırlar (Akyüz, 2013, s. 89).

Güneş (2012)’in de belirttiği üzere “yaşanabilir bir toplum inşasını arzu edenler çocukluk sırrından güç almalıdırlar. Zira çocukluğun özünde, koca bir toplumu değiştirebilecek, bitmek tükenmek bilmeyen büyümlü bir güç vardır” (s. 9).

Köksal (2008), çocukluk dönemi için “çocukluk ile bebeklik arasında çok büyük farklılıklar bulunmamasına rağmen çocukluğun, kültürden kültüre, içinde yaşanan sosyal ve ekonomik durumların arz ettiği farklılıklara göre değişen bir tanımı vardır.” (389) ifadesini kullanmıştır. Akyüz (2013) de çocukluğun sosyo-kültürel bir kavram olduğunu belirtmiştir.

Çocukluk geleneksel kültürlerde sabit ve değişmez bir dönem olmadığı gibi evrensel gelişme serüvenine de sahip değildir ve tek bir çocukluk anlayışından da bahsetmek mümkün değildir. İlk insanla başlayan çocuğun tarihi her dönemde farklı anlamlar yüklenerek devam etmiştir (Doğan, 2000, s. 175). Günümüzde çocuğa ve çocukluğa verilen değeri daha iyi anlayabilmek için çocukluğun geçmişten günümüze izlediği tarihsel gelişimlerin bilinmesi gerekir.

1.2.Türk Kültüründe Çocukluk Anlayışı

Ülkemizdeki “çocukluğun” tarihini incelemeye başladığımızda bu alandaki çalışmaların çok yeni olduğunu görmekteyiz (Onur, 1993, s. XIII).

Osmanlı’da çocuk babanın velayeti altında bulunmasına rağmen çocuk üzerinde ailenin, akrabaların ve mahallenin de kontrolü vardır (Erdoğan, 2011, s. 162).

Geleneksel Türk toplumunda çocuk evin neşe kaynağıdır ve çocuksuz ev tütmeyen ocak gibidir. Çocuğu olmayan kadın toplumda itilir, oğlan çocuğu doğurmak ise kadının onurunu kurtarır. Çocuk doğduğunda göz aydına gidilir, çocuğu nazarlardan korumak için nazarlık ya da mavi boncuk takılır ve bolca dua okunur. Oğlan, soyun devamını sağladığı için kızlardan üstün tutulur. Kızlar ev işlerinde annelerine yardım eder ve varsa küçük kardeşlerine hem annelik hem de ablalık yapar (Yörükoğlu, 2007, s. 29-38).

Geleneksel yapının hakim olduğu kesimlerde çocuk, aile ekonomisine katkı sağlayıcı ve ana-babasının yaşlılık güvencesi olarak görülmekteydi (Yörükoğlu, 2007, s. 19). “Çocuğun Değeri” araştırmasında özellikle kırsal kesimde çocuğun ekonomik ve psikolojik değeri ön plana çıkmıştır. Ekonomik değer hem küçükken aileye maddi katkısı (%47) hem de yaşlılık güvencesi (%79) olarak belirmektedir. Aile geliri, eğitim düzeyi yükseldikçe, kırdan kente hareketlilik arttıkça ve mevcut çocuk sayısı azaldıkça çocuğun genel ekonomik değeri önem kaybetmiş, psikolojik değeri ise artmıştır. Çocuğun sevgi sağlayıcı ve aileyi tamamlayıcı işlevi önem kazanmıştır. Kadınların bir çocuk daha isteme nedenlerinin araştırıldığı bir çalışmada çocukların “eşleri birbirine yakınlaştıracığı” düşüncesi ortaya çıkmıştır (Kağıtçıbaşı, 1991, s. 50-53). Çocuk isteme sebeplerinin araştırıldığı “Çocuğun Değeri” araştırmasında çocuğu yaşlılığın güvencesi olarak isteyenlerin oranları ABD ve Almanya’da %7-8 kadarken, Türkiye’de bu oran %77’ye çıkmıştır (Kağıtçıbaşı, 1993, s. 25).

1.3.Eski Yunan’da Çocukluk Anlayışı

Eski Yunan’da kız ve erkek çocuk ayrımı olup, erkek çocuklar için haklar oluşturulurken kız çocukların bu haklardan yoksun olduğu gözlenir. Platon’a göre, erkek çocuklar kızlardan daha mükemmel biçimde yaratılmıştır (Doğan, 2000, s. 106-107).

Eski Yunan’da babaların çocukları üzerindeki hakları sınırsız olmakla birlikte Aristo’nun yaşadığı döneme kadar küçük çocukların öldürülmesi geleneği mevcut ve itaat etmeyen çocukların sopa ile korkutulabileceği anlayışı hâkimdir (Akyüz, 2013, s. 19-20). Yörükoğlu (2007), Aristo’nun babanın çocuk üzerindeki haklarını şu şekilde ifade etmiştir “bir efendinin kölesi, bir babanın da oğlu üstündeki hakkı bir mülkiyet hakkıdır. Bu nedenle mülkiyete haksızlık söz konusu olamaz” (s. 22).

Eski Yunan Edebiyatı'nda çocuklara ne ad verileceğine ilişkin belirsizlikler sonucunda eski Yunanlılara ait kesin bir çocukluk kavramının bulunması mümkün olmamıştır (Akyüz, 2013, s.85).

1.4.Eski Roma'da Çocukluk Anlayışı

Eski Roma'da aile babasının çocuklar üzerinde sınırsız haklarının bulunduğu, aile babasının çocuğu satmak, kiralamak ve öldürmek gibi haklarının yanı sıra itaat etme kültürünün de önemli olduğu gözlenmiştir (Akyüz, 2013; Doğan, 2000).

1.5.Çin, Japonya, Hindistan ve Afrika'da Çocukluk Anlayışı

Çin'de kız ve erkek çocuk ayrımı yapılıp, fazla görülen kız çocuklarının öldürülmesi geleneği yaygındı. Ailelerin çocuklardan en önemli beklentileri çocukların kendilerine itaat etmeleri idi (Doğan, 2000; Yörükoğlu, 2007). Çin'de olduğu gibi Hindistan'da da erkek ve kız ayrımı yapılmaktaydı (Doğan, 2000, s. 59). Japonya'da çocuğun yaşayıp yaşamama kararının aileye bırakılması, Afrika'da günümüzde de uygulanan istenmeyen çocukların suya atılması anlayışları hüküm sürmüştür (Yörükoğlu, 2007, s. 23). Görüldüğü gibi Uzak Doğu Ülkeleri ve Afrika'da çocuklara gereken değer verilmemiş, yaşama hakları itaat ettikleri kişilerin elinde olmuştur.

1.6.Orta Çağ Avrupası'nda Çocukluk Anlayışı

Onur (1993) Orta Çağ çocukluğu ile ilgili, “Batı Toplumlarda, Orta Çağ boyunca çocukluk ayrı bir gelişim dönemi olarak görülmemiştir. Çocuklar, yetişkinler ile iç içe yaşamışlar, aynı giysileri giymişler, aynı besinleri tüketmişler, aynı oyunları oynamışlardır. Dönemin resim ve heykel sanatı örnekleri, bu tespiti doğrular niteliktedir” (s. X) ifadesini kullanmıştır. Yani Orta Çağ çocukları yetişkinlerden farklı görülmemiştir. Modern anlamda çocuk ve çocukluk terimlerine Orta Çağ'da rastlanılmamıştır (Akyüz, 2013, s. 85).

Bu çağın çocuğa yaklaşımını Yörükoğlu (2007) şu sözlerle anlatmış “Orta Çağ Avrupası'nda istenmeyen çocuklar öldürülüp dereye atılmış. Öyle ki adım başı bir çocuk ölüsüyle karşılaşmak günlük olaylardanmış” (s. 23).

Orta Çağ'da çocuklar ailelerinin iş yaşamı için 7-8 yaşlarından itibaren arazi, tarla, bağ ve bahçelerde çalışmaya başlayıp ve yedi yaşlarında çocuklukları bitip, yetişkin yaşamına girmekteydiler (Doğan, 2000, s. 153).

Orta Çağ'da çocukluğun özel bir dönem olduğu göz ardı edildiğinden Almanca, İngilizce ve Fransızca gibi bazı dillerde 'çocuğu' ifade eden özel sözcükler yer almamıştır (Alver, 2004; Onur, 2013).

Bu gelişmeler yaşanırken Hristiyanlık da toplumda etkili olmaya başlamış, Tanrı korkusuyla da olsa insancıl değerler ortaya çıkmış, kimsesiz çocuklar kilise tarafından kollanmış ve çocuklar Tanrı'nın buyruğuna sokulmaya çalışılmıştır. Çocukların günah ürünü olduğu anlayışının hâkim olması, onların doğuştan kötü olduğuna inanılması ve bu kötülüklerden de kurtarılması için dövülmesi gerektiği anlayışı bulunmaktaydı. Dayaktan ölen bir çocuk kurtulmuş sayılmaktaydı (Yörükoğlu, 2007, s. 23).

Aries, Orta Çağ'da Fransa'nın çocuğu keşif sürecinin 13. yüzyılda başladığını, bunun yansımalarının 15. ve 16. yüzyılların sanat tarihinde görülebildiğini, ayrıca çocukların kendilerine özgü kıyafetlerine de ilk kez 17. yüzyılda rastlandığını ifade etmiştir (Tan, 1993, s. 10).

Postman ise çocukluğun her alanda 16. yüzyılda ortaya çıktığını ve matbaanın etkisiyle günümüze kadar gelişip, geldiğini ifade etmiştir (Tan, 1993, s. 16).

Orta Çağ'da çocukluk kavramının bulunmamasına rağmen 15. yy – 17. yy arasında yaygın çocukluk anlayışında değişiklik meydana gelmiştir (Tanrıbilir, 2011, s. 26).

17. yüzyılda yüksek sınıfa mensup varlıklı ailelerin çocuklarının kendilerine özgü müzikleri, kıyafetleri, oyunları olup; yetişkin dünyasından ayrılırken, yoksul sınıfın çocuklarında eski yaşam devam etmekteydi (Akyüz, 2013, s. 86).

Rönesans ile başlayan değişimler 19. yüzyıla kadar devam etmiş ve çocukların yetişkinlerden farklı bir dünyalarının olduğu düşüncesi önem kazanmıştır (Akyüz, 2013, s. 87). Bunda çocukluğun ayrı bir yaşam dönemi haline gelmesi, tarımdan sanayiye geçilmesi, Rönesans ve Reform'un etkilerinin halkın aydınlanmasına sebep olması, aile ve çocuk arasında duygusal bağın oluşması, çocuk ölümlerinin azalması ve çocuk eğitiminin önem kazanması etkili olmuştur (Onur, 2013, s. x1).

Kentleşme ve sanayileşmeyle birlikte oluşan yeni toplumda bilim ve teknoloji hızlı bir şekilde gelişmiş, bu durum nitelikli insan gücüne ihtiyacı artırmış ve okulların kurulmasını

sağlamıştır (Franklin, 1993, s. 27).17. yüzyılın “çocuk” ve “çocukluk” konusunda yol açtığı değişimlerde aydınların da etkisi olmuştur. Özellikle 18. yüzyıl aydınları John Locke ve Jean Jacques Rousseau’nun etkisi büyüktür (Doğan, 2000, s.159).

J. Locke çocuğun zihninin boş bir tahta olduğunu ve istendiği biçime sokulabileceğini dile getirmiştir. Ayrıca çocukların doğuştan iyi doğdukları anlayışıyla, çocuğu doğuştan kötü sayan Hristiyanlık anlayışına karşıt görüş oluşturmıştır (Yörükoğlu, 2007, s. 25). J. J. Rousseau’ya göre çocukluk ayrı bir önem ve duyarlılık gerektiren dönemdir. Çünkü yetişkinden farklı, özgün ve değerli psikolojik özellikler taşıdığı görüşündeydi (Doğan, 2000; Tan, 1993). Akyüz (2013), “Aydınlanma Çağı filozofları çocukluk anlayışı ve çocuk eğitimi konusunda yeni görüşler ileri sürmüşlerdir. Böylece kendine özgü ve gittikçe gelişen bir çocukluk anlayışı ortaya çıkmıştır” (s. 87).

20. yüzyılda ise artık çocuk insanın ufağı olmaktan çıkmış, toplumun geleceğini belirleyen en önemli insan kaynağı olmuştur (Akyüz, 2013, s. 87). Bu yüzyıl; filozofların, eğitimcilerin, psikologların ve hukukçuların çocuğa yöneldiği yüzyıl olduğu için “Çocuk Yüzyılı” olarak da adlandırılmıştır. Alver (2004) çocukluğun gelişim sürecini “çocukluk fikri, Rönesans’ın buluşlarından biridir. Kuşkusuz bu gelişmede batı ülkelerinde feodalizmden kapitalizme geçilmesi, matbaanın bulunması, sanayi devriminin yaşanması, şehirleşmenin ve okumanın yaygınlaşması, büyük aile yapısının yerini, çekirdek aile yapısına bırakması ve değişen aile-çocuk ilişkileri etkili olmuştur” şeklinde açıklamıştır (s. 131-132).

Franklin çocukluğa ilişkin beş noktanın önemi üzerinde durmuştur:

- 1.Çocukluk herhangi bir sabit döneme ait tek bir evrensel deneyim değildir. Daha çok tarihsel olarak değişen kültürel bir yapıdır.
- 2.İki yaş grubu (yetişkinlik ve çocukluk) arasındaki ayrım çizgisi yalnızca keyfi değil, aynı zamanda tutarsızdır. Çocuklar bazı faaliyetler için çok küçük görüldükleri halde, bazıları için yeterince büyük sayılırlar.
- 3.Çocuklar negatif bir şekilde “yetişkin olmayanlar” olarak tanımlanırlar.
- 4.”Çocuk” terimi kronolojiden çok iktidarla ilgilidir.
- 5.Çocukluk oldukça yeni bir buluştur (Franklin, 1993, s.21-23).

1.7. 21. Yüzyılda Çocukluk Anlayışı

Çocukluk bilincinin bulunmadığı Orta Çağ’dan “Çocuk Yüzyılı” olarak adlandırılan 20. yüzyıla kadar toplumlardaki çocukluk bilinci gelişerek devam etmiştir. 21. yüzyılda, ön yargılardan ve duygulardan arındırılmış çocukluk kavramının oluşmasında insancıl

duyguların gelişmesi, eğitim ve hukuk alanındaki yenilikler ile bilimsel çalışmaların etkisi göz ardı edilemez (Yörükoğlu, 2007, s. 239).

Kıldan (2013), 21. yüzyıl çocuklarını anlayabilmek için 20. yüzyıl çocuklarından farkının ortaya konması gerektiğini ifade etmiştir. Bu farkları; ebeveynlerle çocukların rollerinde değişimler olduğu yönünde (çocukların anne-baba, anne-babaların ise çocuk rollerine bürünmesi) açıklamış, iletişim araçlarının çocukların hayatı yanlış öğrenmesine yol açtığını, annelerin de iş hayatına girmesiyle çocuklarla yeteri kadar ilgilenilmediğini, tarım toplumundan bilgi toplumuna geçilmesiyle imece anlayışının yerini rekabetin almasını, oyun alanlarının azalmasıyla çocukların evde TV ya da bilgisayar karşısında zaman geçiren yalnız bireyler olduğunu ifade ederek belirtmiştir. 21. yüzyılda kitle iletişim araçlarının olumsuz etkileri, şehir hayatında yaşanan güçlükler, çocukluğun tam anlamıyla yaşanmadığı küçük yetişkinler oluşturmuştur.

21. yüzyılda çocuklukla yetişkinlik arasındaki ayrım kapanmakta, çocukluk ve yetişkinlik yeniden birleşmektedir. Çocukların giyim kuşamından, sosyal ilişkilerine, duygusal gelişimlerine kadar farklılık kalmamaktadır.

...Çocuk oyunları da giderek kaybolmaktadır. Artık çocuklar yarışmacı, örgütlü oyunlar oynamamaktadır. Oysa çocuk oyunları antrenör, hakem ya da seyirci gerektirmez ve o anda bulunabilen yer ve araçlar kullanılarak eğlenmek amacıyla oynanır. Ne var ki bazı istisnalar dışında çocuk ve gençlerin oyunları resmi, profesyonel ve son derece ciddi bir hale bürünmektedir (Akyüz, 2013, s. 88).

Geçmişten günümüze çocukluğun gelişimine bakıldığında toplumların kültürleriyle yakından ilişkili olduğu görülmüştür. Orta Çağ'da değer görmeyen çocuk sanayinin gelişmesi, Rönesans ve Reform hareketleriyle birlikte ve Skolastik Düşünce'nin yıkılmasıyla önem kazanmış hatta toplumun kurtarıcıları görülmüştür. Nitelikli insan gücüne ihtiyaç duyulmuş ve okullarda nitelikli iş öğretimi için eğitimler verilmeye başlanmıştır. Öncelikle zengin kesimin çocukları eğitim görürken daha sonra işçi sınıfının çocukları da eğitim görmüştür. Toplumlar zaman içinde çocukları “geleceğin kurucuları” olarak görmeye başlamıştır.

Toplum için bu denli önemli olan çocuklar aynı zamanda yetişkinlere nazaran zayıf, savunmasız ve korunmaya muhtaçtır. Onların bu özellikleri yetişkinlerden daha fazla ve farklı haklara sahip olmasını gerektirir (Erdoğan, 2011, s. 11). Gören (2012) çocukların korunması gerektiği ile ilgili görüşlerini “çocuklar kolay şekillendirilebilir ve etki altına alınırlar. Bilinç ve benlik duygusunun oluşumu ve kişiliğin gelişimi evresinde çocuğun

olabildiğince kapsamlı bir şekilde korunması özellikle önem taşımaktadır” (48) sözleriyle ifade etmiştir.

Tanrıbilir (2011) “çocuğun, yetişkinlere nazaran zayıf ve her türlü istismara açık, korumasız yapısı ile çocukluk döneminin süresi göz önüne alındığında ona özel bir ihtimam gösterilmesi zorunlu olmaktadır” (s. 19) şeklinde açıklamıştır.

Atatürk çocukların korunması gerektiğini şu sözlerle ifade etmiştir; “Çocuklar her türlü ihmal ve istismardan korunmalı ve onlar her koşulda yetişkinlerden daha özel olarak ele alınmalıdır.”

Uluslararası toplum, insan hakları anlayışında gelişme kaydedilmesiyle ve savaşlarda en fazla zararı çocukların görmesiyle çocuk ve çocuk hakları alanına yönelmiştir.

1.8.Çocuk Hakları Tarihçesi

Uluslararası alanda çocukların korunmasına ilişkin bir örgütün kurulması düşüncesini ilk olarak 1894 yılında Jules De Jeune ortaya atmıştır.

1914-1918 yılları arasında gerçekleşen I. Dünya Savaşı’nın olumsuz sonuçları tüm insanları özellikle de çocukları etkilemiştir. Çocukların açlık ve hastalıklardan kurtarılması için milletler arası sahada yardım faaliyetlerinin artırılması zorunlu kılınmıştır. Bu yardım faaliyetlerinin öncülüğünü 1919 yılında İngiltere’de Save The Children Vakfı’nı, hemen bir yıl sonra da Cenevre’de The International Save The Children Union (Uluslararası Çocukları Koruma Birliği)’i kuran Eglantyne Jebb yapmıştır (Moccia vd., 2009, s. 9).

Eglantyne Jebb’in ‘çocukları kurtarın’ yardım çağrısının etkili olmasıyla Uluslararası Kızılhaç Komisyonu’nun öncülüğünde savaşta zarar gören çocukların acil ihtiyaçlarının giderilmesi amacıyla 1920 yılında Cenevre’de Uluslararası Çocuklara Yardım Birliği kurulmuştur (İnan, 1968, s. 203).

Jebb Balkan Savaşları sırasında çocuklar için yürüttüğü yardım çalışmalarından edindiği deneyimlerle çocuklar için sürekli ve daha fazla çalışmaların yapılması gerektiğine inanmış, bu nedenle 1922 yılında Cenevre Çocuk Hakları Beyannamesi adı ile anılan beyannamenin esaslarını oluşturan yedi maddelik taslak oluşturmuştur. Hazırlanan taslak ‘Dünyadaki çocuklara asgari özen gösterilmelidir.’ düşüncesini esas almıştır (İnan, 1968; Kurt, 2012).

1923 yılında Jebb çocuk hakları konusundaki görüşlerini şu sözlerle ifade etmiştir:

...Gördüğüm kadarıyla, büyük ölçekli yardım girişimlerini artık sürdüremeyeceğimiz uğrağa gelinmiştir. Bu durum karşısında eğer gene de çocuklar adına çalışmalarımızı sürdürmek istiyorsak bunun tek yolu ülkeleri kendi çocuklarını hayırseverlik değil yapıcı bir doğrultuda güvence altına alacakları toplu bir çaba için çağrıda bulunmaktır. Çocuklar için kimi haklar talep edebileceğimize ve bunların tüm dünyada tanınması için çaba gösterebileceğimize inanıyorum (Moccia vd., 2009, s. 4).

Jebb tarafından hazırlanan taslağın maddeleri dikkate alınarak oluşturulan “Çocuk Hakları Beyannamesi” 1922 yılında Milletlerarası Çocuklara Yardım Birliği tarafından yayınlanmış, 26 Eylül 1924 tarihinde de Milletler Cemiyeti Genel Kurulu Çocuk Hakları Cenevre Bildirgesi’ni kabul etmiştir (Tiryakioğlu, 2000, s. 5).

1.9.Çocuk Hakları Cenevre Bildirgesi

Çocukların yaşatılmalarının, gelişmelerinin ve korunmalarının uluslararası bağlamda ilk kez temel ilke olarak ele alındığı bu beş maddelik bildirgeyi imzalayan devlet büyüklerinin arasında genç Türkiye Cumhuriyeti’nin kurucusu Mustafa Kemal de yer almıştır.

Bu bildirgenin maddeleri (Erbay, 2013, s. 25):

1. Çocuk bedenlen, ruhen ve doğal biçimde gelişmesine olanak sağlayan koşullar içinde bulundurulmalıdır.
2. Acıkan çocuk beslenmeli, hasta çocuk tedavi edilmeli, fikren geri kalmış çocuk eğitilmeli, yoldan çıkmış çocuk doğru yola getirilmeli, terk edilmiş çocuk korunmalıdır.
3. Herhangi bir felaket anında yardım öncelikle çocuğa yapılmalıdır.
4. Çocuk hayatını kazanabilecek duruma getirilmelidir ve her türlü istismara karşı korunmalıdır.
5. Çocuk, yeteneklerini hem cinslerinin hizmetine adayacak bir ruh ve düşünce içinde yetiştirilmelidir.

Bu çalışmalar II. Dünya Savaşı’nın patlak verip Milletler Cemiyeti’nin geçerliliğini yitirmesiyle bir kâğıt parçasından öteye geçememiştir.

II. Dünya Savaşı Birleşmiş Milletler ’in yolunu açmıştır. Birleşmiş Milletler Genel Kurulu 1948 yılında İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi’ni kabul edip bildirgenin 25. maddesinde çocukluk dönemine “özel bakım ve yardıma gerek duyulan dönem” olarak atıfta bulunmuştur (Moccia vd.,2009, s. 2).

Çocukların sorunları tek bir madde ile yeterli görülmemiştir. Çocukların korunması sorunlarını incelemek üzere Sosyal Sorunlar Meclisi oluşturulmuş ve bu meclisin 3 Nisan

1950 tarihinde yaptığı toplantıda, Cenevre Bildirgesi'nin İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'ndeki esaslara göre yeniden düzenlenmesine karar verilmiştir (Akyüz, 2013, s. 37).

Birleşmiş Milletler'e üye devletlerce 20 Kasım 1959 tarihinde Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Bildirgesi kabul edildi.

1.10.Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Bildirgesi

20 Kasım 1959 tarihinde Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nda oy birliği ile Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Bildirgesi kabul edilmiştir.

II. Dünya Savaşı'nın çocukları daha fazla şiddete maruz bırakmasıyla bildirgede çocukların özel bakım ve korunmasına vurgu yapılarak, çocuklar arasında ayırım yapılmaması ve her türlü imkânlardan faydalanması gerektiği vurgulanmıştır (Erbay, 2013, s. 27).

“İnsanlık çocuğa verebileceklerinin en iyisini borçludur.” düşüncesinin temel alındığı Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Bildirgesi önsöz ve 10 maddeden oluşmaktadır (Tiryakioğlu, 2000, s. 68-69).

1. Çocuk, bu bildirgede öne sürülen haklardan yararlanır. Her çocuk, kendisinin ya da ailesinin ırk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasal ya da başka bir görüş, ulusal ya da toplumsal köken, mülkiyet, doğuş ve başka bir statü bakımından herhangi bir ayırım yapılmaksızın bu haklara sahiptir.
2. Çocuk, özel olarak korunur, yasalar ve başka yollarla sağlıklı ve normal biçimde, özgürlük ve saygınlık koşullarında bedensel, zihinsel, ahlaki, manevi ve toplumsal olarak gelişmesine olanak sağlayacak fırsat ve kolaylıklardan yararlanır. Bu amaçla çıkarılacak yasalarda, çocuğun çıkarları önde gelir.
3. Çocuğun doğuştan başlayarak bir isme ve vatandaşlığa hakkı vardır.
4. Çocuk toplumsal güvenlik olanaklarından yararlanır. Sağlık içinde gelişme ve yetiştirme hakkı vardır. Bu amaçla kendisine ve annesine özel bakım ve korunma olanakları sağlanır. Bu olanaklar doğum öncesi ve doğum sonrası bakımı da içerir. Çocuğun, yeterli beslenme, barınma, eğlenme ve sağlık hizmetlerine hakkı vardır.
5. Bedensel, zihinsel ve toplumsal bakımdan özürlü çocuğa özel durumunun gerektirdiği gibi davranılır ve özel eğitim ve bakım sağlanır.

6. Çocuğun kişiliğinin tam ve uyumlu gelişmesi için sevgi ve anlayışa gereksinimi vardır. Ana-babanın bakım ve sorumluluğu altında ve her durumda yakınlık, maddi ve manevi güvenlik ortamında elden geldiğince yetiştirilir. Ailesiz ve yeterli destekten yoksun çocuklara özel bakım sağlamak, toplum ve kamu makamlarının ödevidir. Çok çocuklu aile çocuklarının korunması amacıyla devletçe ve başka kaynaklardan yardım sağlanır.
7. Çocuğun, en azından ilköğretim aşamasında ücretsiz ve zorunlu bir eğitim almaya hakkı vardır. Çocuğa, genel kültürünü geliştirmeye yarayacak ve eşitlik temeli üzerinde yeteneklerini, yargı gücünü, manevi ve toplumsal sorumluluk duygusunu geliştirmesine, yararlı bir toplum üyesi olmasına olanak sağlayacak bir eğitim verilir.
Çocuğun eğitiminden ve rehberliğinden sorumlu olanlar için yol gösterici ilke, çocuğun çıkarlarıdır. Bu sorumluluk her şeyden önce ana babasınındır.
Çocuk, eğitimle aynı amaçlara yönelik oyun ve eğlenme konusunda tüm olanaklarla donatılır; toplum ve kamu makamları çocuğun bu haktan yararlanma olanaklarını artırmaya çaba gösterir.
8. Çocuk her durumda korunma ve yardımdan ilk yararlanacaklar arasındadır.
9. Çocuk, her türlü ihmal, zulüm ve sömürüye karşı korunur. Çocuk, her ne biçimde olursa olsun alım-satım konusu olamaz.
Çocuğun, uygun bir yaş sınırına ulaşmadan önce çalışmasına izin verilmez; hiçbir durumda sağlık ve eğitimine zarar verecek ve bedensel, zihinsel ya da ruhsal gelişmesine engel olacak bir işte çalışmasına yol açılıp izin verilemez.
10. Çocuk ırk, din ve başka herhangi bir ayrımcılığı besleyen uygulamalardan korunur. Anlayış, hoşgörü ve halklar arasında dostluk, barış ve evrensel kardeşlik ruhuyla, güç ve yetkilerini insanlığın hizmetine sunması gerektiği bilinciyle yetiştirilir.

1960'lı ve 1970'li yıllarda çocuk hakları hareketi sivil toplum kuruluşların (STK'ler) çalışmalarında sağlam bir yer edindi. STK'ler, çocuklarla ilgili konuları ön plana çıkarmak amacıyla Birleşmiş Milletler'i 1979 Uluslararası Çocuk Yılı ilan etmeye özendirmiştir (Moccia vd., 2009, s. 5).

Tüm bu çalışmalara rağmen bildirelerin bağlayıcılık yanının olmaması nedeniyle Polonya yetkililerinin girişimi ile kapsamlı bir sözleşme yapılarak, çocuk haklarının uluslararası hukukta güvence altına alınması fikri destek bulmuştur (Akyüz, 2013, s. 38).

Bu süreç on yıl sürmüştür. Dünya Çocukların Durumu adlı UNICEF'in yayınında (2009) on yıl sürmesinin sebebi "kısmen, toplumsal ve kültürel yorumların pek çok alanını kapsayan bir anlaşmanın kaleme alınmasının hassas bir iş olmasıydı" (s.5) şeklinde açıklanmıştır.

20 Kasım 1959 Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Bildirgesi'nin kabulünden tam otuz yıl sonra Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından 20 Kasım 1989 tarihinde Çocuk Haklarına Dair Birleşmiş Milletler Sözleşmesi kabul edilmiştir.

1.11.Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme

20 Kasım 1989 tarihinde Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından kabul edilen sözleşme 1990 yılının ocak ayında imzaya açılıp, 1990 yılının eylül ayında yürürlüğe girmiştir (Moccia vd.,2009, s. 5).

Türkiye sözleşmeyi 29-30 Eylül 1990 tarihleri arasında 'Çocuklar için Dünya Zirvesi'nde imzalamıştır (Tiryakioğlu, 2000, s. 52). Sözleşme, 17., 29. ve 30. maddeleri hükümlerini T.C. Anayasası ve Lozan Antlaşması çerçevesinde çekince koyularak 9 Aralık 1994 tarihinde TBMM tarafından onaylanmış, 27 Ocak 1995 tarihinde 22184 sayılı Resmi Gazete 'de yayımlanmıştır (Erbay, 2013, s. 32). Türkiye'nin bu maddelere çekince koymasının sebebi, maddelerin 'etnik azınlık' ve 'yerli halktan olan çocukların konuşma dillerini, kitle iletişim araçları ile okullarda kullanmalarını' içermesidir (Abulaban, 2007, s. 17). Somali ve ABD dışında BM'ye bağlı 193 ülke Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'yi onaylamıştır.

Nelson Mandela ÇHS ile ilgili düşüncelerini "Çocuk Hakları Sözleşmesi, istisnasız her çocuğun onurlu bir yaşam ve kendilerini gerçekleştirmeleri için haklarını saklayan aydınlık bir yaşam belgesidir" şeklinde dile getirmiştir (Save The Children, 2006).

Sözleşme'nin amacını Tiryakioğlu (2000) "Sözleşme, çocukların korunması için evrensel olarak kabul edilen standartlar belirlemekte ve çocukların durumunu düzeltmeyi amaçlayan programlar için çok değerli bir çerçeve oluşturmaktadır (s. 53) şeklinde açıklamıştır.

Akıllıoğlu (1995) sözleşme için "Sözleşme çocukların 'MagnaCarta'sı ya da 'İnsan Hakları Yasası' sayılmaktadır. On sekiz yaşından küçük insanların temel hakları 54 madde ile düzenlenmiş bulunmaktadır. Bu kurallar ile sorumlulara yükletilen ödevler, çocukların

kendi yeteneklerini tam anlamda özgürce geliştirmeleri anlayışına dayanmaktadır” (s. 1) ifadesini kullanmıştır. Erbay (2013)’ın da belirttiğı üzere “ÇHS tüm dünya çocuklarının çağdaş ve kaliteli bir yaşam sürmesini amaçlayan önemli bir uluslararası belgedir” (s. 31).

Tanrıbilir (2011) Çocuk Haklarına Dair Birleşmiş Milletler Sözleşmesi için “Sözleşme çocuk haklarını ve özgürlüklerini düzenlerken haklar arasında herhangi bir ayrım yapmamış, haklar arasında hiyerarşi kurmamış, klasik hak ayrımını kullanmamıştır” (s. 70) ifadesini kullanmıştır. Sözleşmede yer alan haklar birbirini bütünleyici özellikte ve eşit derecede önemlidir.

ÇHS’yi imzalayan ülkeler sözleşmede yazılı olan hakların hayata geçirilmesi yükümlülüğünü de kabul etmiş olurlar. ÇHS taraf devletleri bağlayıcı hukuki metindir, sözleşme çocuklara haklar tanırken devletlere de yükümlülük yüklemiştir (Erdoğan, 2011, s. 186).

Doğın (2000) sözleşme için “sözleşmede yer alan haklar büyük ölçüde insan haklarının çocukluk olgusuna uyarlanmasıdır ve bugüne kadar hazırlanmış en eksiksiz belgedir” (s. 190 ve 192) şeklinde açıklama yapmıştır.

ÇHS’de, ülkelerin katılımını artırabilmek için çok genel ifadeler kullanılmış böylece farklı ekonomik, sosyal ve kültürel özellikteki devletlerin de katılımı sağlanmıştır.

Sözleşme ön söz ve üç kısımdan oluşmaktadır.

Ön sözde BM’nin temel ilkeleri ile insan hakları sözleşmeleri ve bildirilerine gönderme yapılmakta, savunmasız konumları nedeniyle çocukların özel korunmaya ve özene gereksinim duydukları belirtilmektedir (Akyüz, 2013, s. 40).

I.Kısım (m. 1-41): Çocukların sahip oldukları haklar ve taraf devletlerin bu hakları gerçekleştirme yükümlülükleri,

II.Kısım (m. 42-45): BM Çocuk Hakları Komitesi’nin kuruluşu ve çalışma usulleri,

III.Kısım (46-54): Yürürlük ve yürütmeye ilişkin bilgiler yer almaktadır.

Son yıllarda Çocuk Haklarına Dair Sözleşme’ye ek iki ihtiyari Protokol oluşturulmuştur:

1. Çocuk satışı, çocuk fahişeliğı ve çocuk pornografisi ile ilgili İhtiyari Protokol, 25 Mayıs 2000 tarihinde,
2. Çocukların silahlı çatışmalara katılmaları ile ilgili İhtiyari Protokol, 25 Mayıs 2000 tarihinde kabul edilmiştir (Abulaban, 2007; Moccia vd., 2009).

1.12.Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin Temel İlkeleri

Sözleşmede yer alan dört hak, çocuklara tanınan diğer hakların uygulanmasında ve devletlerin yükümlülüklerini yerine getirirken göz önünde bulundurması gereken ilkelere dir.

1.12.1.Ayrımcılık Yasağı

ÇHS'de yer alan haklar bütün çocuklar için geçerlidir. Her çocuğun bu haklara eşit bir şekilde sahip olmasını ve eşit bir şekilde yararlanmasını öngörür. Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'nin 2. Maddesine göre;

1. Taraf devletler, bu sözleşmede yazılı olan hakları kendi yetkileri altında bulunan her çocuğa, kendilerinin, ana babalarının veya yasal vasilerinin sahip oldukları, ırk, renk, cinsiyet, dil, siyasal ya da başka düşünceler, ulusal, etnik ve sosyal köken, mülkiyet, sakatlık, doğuş ve diğer statüler nedeniyle hiçbir ayırım gözetmeksizin tanır ve taahhüt ederler.
2. Taraf devletler, çocuğun ana-babasının, yasal vasilerinin veya ailesinin öteki üyelerinin durumları, faaliyetleri, açıklanan düşünceleri veya inançları nedeniyle her türlü ayrıma veya cezaya tâbi tutulmasına karşı etkili biçimde korunması için gerekli tüm uygun önlemleri alırlar.

1.12.2.Yaşama ve Gelişme Hakkı

Kişinin fiziksel ve ruhsal bütünlüğünü koruyabilmesi hakkıdır. Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'nin 6. Maddesine göre;

1. Taraf devletler, her çocuğun temel yaşama hakkına sahip olduğunu kabul ederler.
2. Taraf devletler, çocuğun hayatta kalması ve gelişmesi için mümkün olan azami çabayı gösterirler.

1.12.3.Çocuğun Yüksek Yararının (Güvenliğinin) Gözetilmesi İlkesi

Çocukları ilgilendiren bütün faaliyetlerde çocuğun yüksek yararı temel düşünce olmalıdır. Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'nin 3. Maddesine göre;

1. Kamusal ya da özel sosyal yardım kuruluşları, mahkemeler, idari makamlar veya yasama organları tarafından yapılan ve çocukları ilgilendiren bütün faaliyetlerde, çocuğun yararı temel düşüncedir.
2. Taraf devletler, çocuğun ana-babasının, vasilerinin ya da kendisinden hukuken sorumlu olan diğer kişilerin hak ve ödevlerini de göz önünde tutarak, esenliği için gerekli bakım ve korumayı sağlamayı üstlenirler ve bu amaçla tüm uygun yasal ve idari önlemleri alırlar.
3. Taraf devletler, çocukların bakımı veya korunmasından sorumlu kurumların, hizmet ve faaliyetlerin özellikle güvenlik, sağlık, personel sayısı, uygunluğu ve yönetimin yeterliliği açısından yetkili makamlarca konulan ölçülere uymalarını taahhüt ederler.

1.12.4.Çocuğun Görüşlerinin Dikkate Alınması ve Katılım Hakkı

Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'nin 12. Maddesine göre;

1. Taraf devletler, görüşlerini oluşturma yeteneğine sahip çocuğun kendini ilgilendiren her konuda görüşlerini serbestçe ifade etme hakkını bu görüşlere çocuğun yaşı ve olgunluk derecesine uygun olarak, gereken özen gösterilmek suretiyle tanırlar.
2. Bu amaçla, çocuğu etkileyen herhangi bir adli veya idari kovuşturmada çocuğun ya doğrudan doğruya veya bir temsilci ya da uygun bir makam yoluyla dinlenilmesi fırsatı, ulusal yasanın usulüne ilişkin kurallarına uygun olarak çocuğa, özellikle sağlanacaktır.

Katılım hakkı dışındaki diğer ilkeler daha önce kabul edilen bildirilerde yer almıştır fakat katılım hakkı ilk kez Çocuk Haklarına Dair Sözleşme ile gündeme gelmiştir.

1.13.Çocuk Hakları Sözleşmesi'nde Yer Alan Hak ve Özgürlükler

Sözleşmenin I. kısmında yer alan haklar Çocuk Hakları Komitesi tarafından beş grupta toplanmıştır (Tanrıbilir, 2011, s. 74).

1. Medeni hak ve özgürlükler
2. Aile ortamı ve alternatif bakım
3. Temel sağlık ve sosyal refah

4. Eğitim, boş zamanları değerlendirme ve kültürel etkinlikler
5. Özel olarak korunması gereken çocuklar

Çocuk Hakları Komitesi tarafından beş grupta toplanan bu haklar Franklin tarafından “refah hakları, koruyucu haklar, yetişkin hakları ve ana-babalara karşı haklar” olmak üzere dört grupta ele alınmıştır (Franklin, 1993, s.30-32).

1.14.BM Çocuk Hakları Komitesi

ÇHS’nin 43. Maddesinde BM Çocuk Hakları Komitesi’nin kurulması gerekliliği “Taraf devletlerin bu Sözleşme ile üstlendikleri yükümlülükleri yerine getirme konusunda kaydettikleri ilerlemeleri incelemek amacıyla, uluslararası bir mekanizma sağlamaktır.” şeklinde ifade edilmiştir.

Oluşturulan bu komite, ÇHS’nin 44. maddesi uyarınca taraf devletlerin hazırladıkları raporları inceleme ve çocuk haklarının yerleşmesi için diğer kuruluşlarla işbirliği yapmakla görevlidir.

M. 43(2): Komite bu sözleşme ile hükme bağlanan alanda yetenekleriyle tanınmış ve yüksek ahlak sahibi on uzmandan oluşur. Komite üyeleri taraf devletlerce kendi vatandaşları arasından ve kişisel olarak görev yapmak üzere, adil bir coğrafi dağılımı sağlama gereği ve başlıca hukuk sistemleri göz önünde tutularak seçilirler.

Komite iç tüzüğünü kendisi belirler, üyelerini dört yıl için, memurlarını ise iki yıllık bir süre ile seçer.

Komite taraf devletlerden gelen raporları üç aşamada inceler. Birinci aşamada, çalışma grubunun hazırlık oturumunda raporlar incelenir. Bu oturuma raporu gönderen devlet temsilcileri katılamaz fakat BM’nin diğer organları katılabilir. Çocuk haklarının hayata geçirilmesi için Birleşmiş Milletler’e bağlı ILO, UNESCO, WHO, FAO gibi kuruluşlar da çalışmalar yürütmektedir. Bu toplantıda raporu gönderen devlet temsilcileriyle yapılacak olan görüşmenin ana konuları belirlenir. İkinci aşamada raporu gönderen devlet temsilcileriyle birlikte rapor ele alınıp tartışılır, son aşamada ise komite kendi raporunu hazırlar (Tanrıbilir, 2011, s.91).

1.15.Türkiye’de Çocuk Hakları

Türkiye 26 Eylül 1924 tarihinde kabul edilen Cenevre Çocuk Hakları Beyannamesi’ni 1928 yılında imzalamıştır. Atatürk beyannameyi imzalamakla kalmamış 23 Nisan TBMM’nin açılış gününü çocuklara armağan etmiştir. Böylece 23 Nisan günleri “Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı” olarak kutlanmaya başlamıştır (Doğan, 2000, s. 219). Bildirgenin imzalanmasıyla Çocuk Esirgeme Kurumu kurulmuştur (Kurt, 2012, s.23).

5-9 Nisan 1936 tarihlerinde I. Balkan Kongresi, 1-7 Ekim 1938 tarihlerinde de II. Balkan Kongresi düzenlenmiştir. Balkan Kongreleri, çocukların korunmasına ilişkin olarak Türkiye’nin katıldığı ilk çalışmalardan birisidir (Tiryakioğlu, 2000, s. 4).

1979 yılının ‘Dünya Çocuk Yılı’ olmasıyla Türkiye 1979 yılından itibaren 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı’nı, Dünya Çocuk Bayramı olarak kabul etmiştir (Kurt, 2012, s.23).

Türkiye 20 Kasım 1989 yılında kabul edilen ÇHS’yi 27/01/1995 gün ve 22184 sayılı Resmi Gazete ile yayınlarak 4058 sayılı yasa ile iç hukuk kurallarına dönüştürmüştür. ÇHS’nin 44. maddesi gereği sözleşmenin uygulanmasına ilişkin raporların hazırlanması ve çalışmaların izlenmesi için 11 Ocak 1995 tarihli başbakanlık yönergesiyle Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (SHÇEK) Genel Müdürlüğü görevlendirilmiştir (Doğan, 2000, s.220).

Ülkemizde çocuk haklarının tanıtılması, yaygınlaştırılması ve izlenilmesine yönelik SHÇEK, Milli Eğitim Bakanlığı, TBMM Çocuk Haklarını İzleme Komitesi, yerel yönetimler, hükümet dışı örgütler ve medya görev almaktadır. Tüm bu kuruluşlara rağmen ‘Koordinatör Kuruluş’ olarak SHÇEK Genel Müdürlüğü görevlendirilmiştir. SHÇEK çocuk haklarını tanıtma, yaygınlaştırma ve izlemeye yönelik çalışmalarını İl Çocuk Hakları Komiteleri ve Çocuk Forumları ile yerine getirmektedir. TBMM Çocuk Haklarını İzleme Komitesi bünyesinde oluşturdukları internet sitesi ile çocukların TBMM ile doğrudan bağlantı kurmasını sağlamaktadır. Yerel yönetimler, çocuk haklarını tanıtma ve yaygınlaştırmaya yönelik çalışmalarını çocuk meclisleri ile yerine getirmektedir. (Erbay, 2013, s. 77-119).

1.16.Problem Durumu

Çocuk, dünyaya geldiği zaman ne anne babasını ne de içinde yaşayacağı, büyüüp şekilleneceği toplumu seçemez. Eğer şanslıysa, dünyaya geldiği zaman değer görebileceği, sağlıklı gelişerek yaşayabileceği bir ailesi olur. Şanslı değilse, yaşamını olumlu ve olumsuz koşullar içinde sürdürmek zorunda kalarak gelişimini tamamlamaya çalışır. Çocuğun sahip olduğu ailesi, onun gelişiminin şekillenmesinde en önemli basamaktır. Bu aşamada ailesinde iyi, güzel, doğru ve yanlış ne varsa kişiliğinin temelini oluşturabilir. Temelinin atıldığı kişiliğin gelişiminde bir sonraki basamak, çevresi olacağı düşünülebilir. Çocuğun içinde bulunduğu çevre de onu her yönden etkileyebilir. Üçüncü basamak ise ailede aldığı kişilik gelişiminin gelişerek devam edeceği okul ortamıdır. Ertürk (2013) eğitimi, “Bireyin davranışlarında kendi yaşantısı yoluyla kasıtlı olarak istedik değişme meydana getirme süreci” (s. 81) olarak tanımlamıştır. Çocuğun ihtiyaçları göz ardı edilerek ve varlıkları önemsenmeyerek yetiştirilip eğitilirse o zaman sağlıklı toplumun temelleri atılır. Sağlıklı bireyler fiziksel, zihinsel, duygusal, sosyal ve ahlaki yönden sağlıklı bir kişiliğe sahip bireylerdir. Böyle bireylerin yetişmesi toplumun geleceğinin şekillenmesinde olumlu gelişmelere yol açar.

Geçmişte değer görmeyen çocuk ve çocukluk Rönesans ile değer görmeye başlamıştır. Eğitimin toplumsal sınıflar içinde yaygınlaşmasıyla değişimler meydana gelmiş ve çocukluğun kendine özel bir dönem olduğu anlayışı benimsenmiştir. Eğitimin var olan durumu değiştirebilme ve var olması istenilen durumu da yaratma gücü yüksektir.

Nasıl ki bugün yaşanan toplum geçmişin çocuklarının eseriye, geleceğin toplumu da bugünün çocuklarının eseri olacaktır. Çocuklara sunulan eğitim onların ileride yaratacağı toplumu belirler.

Çinli bir bilgenin “Bir yıl sonrasını düşünüyorsan tohum ek, ağaç dik on yıl sonra ise tasarladığın ama yüzyıl sonra ise düşündüğün, halkı eğit.” sözü eğitimin ne denli önemli olduğunu vurgulamıştır. İnsanların birbirine değer verdiği, saygı gösterdiği, ahlaki değerlerin yüksek olduğu, hak ve özgürlüklerin bilinip uygulandığı, demokratik bir toplum isteniyorsa çocukların da bu yönde eğitilmesi gerekmektedir.

Çocukluk döneminin yetişkinlikten farklı olması, savaşlarda en fazla zararı çocukların görmesi, çocukların masum, savunmasız olmaları ve kendilerini her türlü tehlikelere karşı koruyamamaları çocuk haklarının önemini ortaya koymuştur. ÇHS ile tüm çocuklara eşit haklar tanınmış ve bu hakların devletler tarafından uygulanması zorunlu kılınmıştır.

Türk milli eğitim sisteminin genel amaçlarından birisi, insan haklarına saygılı, kişilik ve teşebbüse değer veren, topluma karşı sorumluluk duyan; yapıcı, yaratıcı ve verimli kişiler yetiştirmektir. Öğrencilerin ilköğretim döneminde haklarını bilen bireyler olarak yetişmesi gelecekte hak ve özgürlüklerini bilen ve uygulayan vatandaşlarının şekillenmesine temel oluşturacaktır. Nitekim ÇHS'nin 42. maddesi de çocuk haklarının çocuklara öğretilmesinin yanı sıra bu konudaki farkındalığı artırmak için başta ana-babalar ve eğitimciler olmak üzere çocukla iletişim halinde olan herkese sorumluluk yüklemiştir. Kişilerin haklarının farkında olmaları, haklarını koruyup kullanabilmeleri de eğitimle mümkündür. Toplum olarak çocuk hakları eğitimine önem verilmelidir. Çünkü haklarını bilmeyen bir kişide hak bilinci, hakları kullanma yetisi ve başkalarının haklarına saygı gösterme becerisi gelişemez (Kuş & Türkyılmaz, 2014, s. 41). Böyle bir durum da demokratik yaşam biçimini tehlikeye düşürecektir.

Çocukların, hakları konusunda eğitilmesi, toplumda sorumlu, bağımsız ve demokratik bireylerin yetişmesine katkı sağlamaktadır. Torun (2011)'un da belirttiği üzere “özgüveni yüksek, hak ve sorumluluklarını bilen ve başarılı bir nesil yetiştirmek için çocuklara haklarını öğretmek gerekmektedir” (s. 3).

Akyüz ise çocuk hakları eğitimin önemini şu sözlerle dile getirmiştir:

Çocuk haklarının yaşama geçmesi, çocukların haklarını kullanmaları ve başkalarının haklarına saygı duyarak yetişmelerinin en etkili yolu eğitimidir. Çocuk hakları eğitimi, haklar ve koruma yolları konusundaki bilgilerin öğrenilmesini, bunların tutum ve davranışlara dönüştürülmesini kapsayan ve insan haklarının ön koşulunu oluşturan bir insan hakkıdır. Çünkü genel insan haklarına kıyasla, çocuk haklarını kendi yaşamı ile daha kolay ilintilendirebilir. Bu nedenle, çocuk için insan hakları eğitimi, çocuk haklarıyla başlamalıdır. Çocuk hakları eğitimi, insan hakları eğitiminin temelidir (Akyüz, 2013, s. 12-13).

Çocuklar, haklarını bildiği zaman hakların soyut ve günlük yaşamın dışında olduğu yerine, yaşamın her anında varlığı hissedilebilen, yaşam kalitesini artıran somut değerler olarak görebilirler. Ayrıca çocuklar, haklarının yok sayıldığı, demokratik olmayan sınıflarda haklarını öğrenemezler. Öncelikle öğretmenler hakların önemine inanarak sınıflarında uygulamaya geçirmelidir.

Çocuk hakları eğitiminin dayandığı esaslar Save The Children (2006, s. 7)'da şu şekilde belirtilmiştir:

- ✓ Çocukların hakları vardır.
- ✓ Çocukların hakları konusunda bilgi sahibi olma hakkı vardır.
- ✓ Çocukların haklarını kullanmasına fırsat verilmelidir.
- ✓ Çocukların haklarını korumalarına fırsat verilmelidir.

- ✓ Çocukların haklarını savunabilmelerine fırsat verilmelidir.

Çocuklara verilen çocuk hakları eğitimi çocuklarda entelektüel, sosyal, işbirliği, sorgulama, iletişim, eleştirel düşünme, görüşlerini savunabilme ve harekete geçebilme becerilerinin de gelişmesini sağlamaktadır. Bu becerileri geliştirebilen çocukların kendine değer verme duyuları gelişmekte ve olumlu yönde değişiklik yapan süreçlere dâhil olma yetileri artmaktadır (Uluç, 2008, s. 111).

Çocuk hakları eğitiminde çocukla ilgili herkese görev düşmektedir. Eğitim politikaları, politikaların uygulanması, öğrenme ortamı, öğretim ve öğrenme, öğretmen ve diğer personellerin mesleki gelişimi çocuk hakları eğitiminin vazgeçilmez ve en önemli bileşenleridir (Arbour & Matsuura, 2006, s. 18-19). Bu bileşenler eğitimin temel ilkeleridir ve bu ilkeler ışığında çocuk haklarına gereken değer gösterilmelidir.

Çocuk, haklarının bilincinde olduğu sürece sahip olduğu hakları kullanma ve koruma yolunda olur. Öğrenilmemiş hakların kullanımı olmayacağı gibi ihlal edilip edilmediği de bilinmez. Burada en önemli iş öğretmenlere daha doğrusu eğitim programlarına düşmektedir. Okullarda etkili ve verimli bir şekilde verilen çocuk hakları eğitimi toplumun mimarı olacak çocukların bugünden başlayarak hakların bilinciyle yetişmesini sağlamalıdır.

Demokratik değerler bir toplumun vazgeçilmez unsurlarıdır. Bu değerlerin öneminin farkında olan, kişi hak ve özgürlüklerini bilen, insan haklarına saygılı, toplumsal sorunlara çözüm odaklı bireylerin yetiştirilmesi son derece önemlidir. Bunu başarmanın en etkili yolu ise eğitim-öğretim ortamıdır. Günümüz çocukların ileride bu değerlere sahip olabilmesi için öncelikle kendi hak ve özgürlüklerini bilmeleri gerekmektedir. Peki, öğrencilerimiz haklarının farkında mıdır? Bu farkındalıklarını belirleyen etmenler nelerdir? Bu sorulara verilen yanıtlarla çocukların haklarının farkındalığı belirlenip ona göre eğitim-öğretim çalışmaları daha etkili ve verimli yapılabilir.

1.17.Çalışmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı ilkokul 4. sınıf öğrencilerinin çocuk hakları konusundaki farkındalık düzeylerini belirlemek ve bu düzeyleri belirleyen faktörleri ortaya koymaktır.

Bu amaç kapsamında şu sorulara yanıt aranmıştır:

1.Çocukların katılım hakkına ilişkin farkındalık düzeyleri nedir?

2.Çocukların katılım hakkına ilişkin farkındalık düzeyleri

a) Cinsiyet

b) Anne-baba eğitim düzeyi

c)Öğrenim gördükleri okulun sosyo-ekonomik düzeyine göre anlamlı fark göstermekte midir?

3. Çocukların sağlık hakkına ilişkin farkındalık düzeyleri nedir?

4. Çocukların sağlık hakkına ilişkin farkındalık düzeyleri

d) Anne-baba eğitim düzeyi

e) Cinsiyet

f)Öğrenim gördükleri okulun sosyo-ekonomik düzeyine göre anlamlı fark göstermekte midir?

5. Çocukların eğitim hakkına ilişkin farkındalık düzeyleri nedir?

6. Çocukların eğitim hakkına ilişkin farkındalık düzeyleri

g) Anne-baba eğitim düzeyi

h) Cinsiyet

ı) Öğrenim gördükleri okulun sosyo-ekonomik düzeyine göre anlamlı fark göstermekte midir?

7. Çocukların grup kurma hakkına ilişkin farkındalık düzeyleri nedir?

8. Çocukların grup kurma hakkına ilişkin farkındalık düzeyleri

i) Anne-baba eğitim düzeyi

j) Cinsiyet

k)Öğrenim gördükleri okulun sosyo-ekonomik düzeyine göre anlamlı fark göstermekte midir?

9. Çocukların oyun oynama hakkına ilişkin farkındalık düzeyleri nedir?

10. Çocukların oyun oynama hakkına ilişkin farkındalık düzeyleri

l) Anne-baba eğitim düzeyi

m) Cinsiyet

n)Öğrenim gördükleri okulun sosyo-ekonomik düzeyine göre anlamlı fark göstermekte midir?

1.18.Çalışmanın Önemi

Yapılan araştırma bulgularına göre çocuk hakları eğitiminin ileri yaşlarda verilmesinin etkisinin daha az olduğu ortaya koyulmuştur (Uluç, 2008, s.71). Bu nedenle erken yaşlarda verilen çocuk hakları eğitimi, ileri yaşlarda çocukların kendi haklarına sahip çıkmasında daha etkili olacaktır. Çocuk hakları eğitiminde ilkokulun önemi son derece büyüktür.

Türkiye’de çocuk hakları konusunda kısıtlı sayıda araştırma ve kitap bulunmasının yanı sıra ilgili alan yazın tarandığında çocuk haklarının farkındalığı ile ilgili çalışmalara rastlanılmamıştır. Yapılan çalışmaların genel olarak anne babaların, öğretmenlerin ve çocukların, çocuk hakları hakkındaki görüş ve tutumlarını belirlemeye yönelik çalışmalar olduğu görülür. Çocukların, haklarıyla ilgili görüş belirtebilmeleri için öncelikle haklarının farkındalık düzeyi bilinmelidir. Bu çalışma ilkokul öğrencilerinin farkındalığını belirleme konusunda önem arz etmektedir.

1.19.Kapsam ve Sınırlılıklar

Araştırma;

- 2015-2016 öğretim yılının bahar dönemiyle,
- Konuya ilişkin ölçme aracıyla,
- Ankara’nın belirlenen semtindeki bir özel ve bir devlet okulunda öğrenim görmekte olan 4. sınıf öğrencileriyle sınırlandırılmıştır.

1.20.Tanımlar

Hak; adaletin, hukukun gerektirdiği veya birine ayırdığı şey (TDK).

Çocuk; küçük yaştaki oğlan, kız. ÇHS’nin 1. maddesine göre “...daha erken yaşta reşit olma durumu hariç, on sekiz yaşına kadar her insan çocuk sayılır” (Hodgkin, & Newell, 1998).

Çocuk hakları; çocukların fiziksel, zihinsel, duygusal, sosyal ve ahlaki bakımdan sağlıklı gelişebilmesi için hukuk kuralları ile tanınan yararlarıdır (Akyüz, 2013, s. 3).

İnsan hakları; Tanrıbilir (2011) “İnsanların insan olması sebebiyle vazgeçilmez, devredilmez, herkese karşı ileri sürülebilen ve gerektiğinde korunması için devletin müdahalede bulunabileceği veya gerektiği gibi kullanabilmeleri için tedbirlerin alınması zorunlu bazı haklara sahip olmaları” (s.38) şeklinde açıklamıştır.

Çocuk hakları sözleşmesi: 20 Kasım 1989 tarihinde BM Genel Kurulu tarafından kabul edilen, çocukların uluslararası alanda korunmasını temel alan ve çocukların sağlıklı gelişimlerini sürdürebilmeleri için ihtiyaç duydukları hakları içeren sözleşme.

BÖLÜM II

İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Çocuk haklarına ilişkin çalışmalar incelendiğinde bu çalışmaların ÇHS'nin temel alınarak, sözleşme maddelerinin çalışmalara konu olduğu görülmüştür.

Turanlı (2004), “Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi çerçevesinde çocuğun ekonomik sömürüden korunma hakkı” adlı çalışmasında çocuk haklarının tarihsel gelişimini, çocuk hakları ile insan hakları arasındaki ilişkiyi, ÇHS ile çocuklara tanınan hakları belirlemeyi ayrıca Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi çerçevesinde ekonomik sömürüden korunma hakkını irdelemeyi amaçlamıştır.

Aktürk (2006), “Avrupa Birliği sürecinde Türkiye’de çocuk hakları ve güvenliği” adlı çalışmasında uygulamaya ve toplumsal hayata yansımaya çağdaş değerlerin hayata geçirilebilmesi için mevzuat değişikliklerinin tek başına yeterli olmadığını, bu mevzuat değişikliklerinin yanında toplumsal bilinç oluşturmaya yönelik çalışmaların da yapılması gerektiğini, Türkiye’de yaşayan çocukların durumlarına da işaret ederek ortaya koymayı amaçlamıştır. Sonuç olarak Avrupa Birliği sürecinde Türkiye’de birçok alanda olduğu gibi çocuk hakları konusunda da istenen sonuç alınamamıştır. Türkiye’nin çocuk politikasını yeniden ele alarak bu konuda toplumsal bilinç oluşturmaya yönelik çalışmaların yapılması gerektiğine ulaşılmıştır.

Neslitürk & Ersoy (2007), “Okulöncesi öğretmen adaylarının çocuk haklarının öğretimine ilişkin görüşleri” adlı çalışmalarında okulöncesi öğretmen adaylarının çocuk haklarının öğretimi amacıyla geliştirdikleri uygulamalara ilişkin görüşlerini belirlemektir. Öğretmen adayları okulöncesi dönemde çocuk hakları öğretimini, çocukların düzeyine uygun etkinlikler yoluyla verilebileceğini belirtmişlerdir.

Uluç (2008), “İlköğretim programlarında çocuk hakları” adlı doktora çalışmasında Çocuk Haklarına Dair Sözleşme’nin 42. maddesiyle taraf devletlere getirilen, sözleşme ilke ve hükümlerinin çocuklara ve yetişkinlere öğretilmesi yükümlülüğünün yerine getirilmesi bakımından Türk İlköğretim Sistemi’nde ve çeşitli yabancı ülkelerde var olan durumu betimlemek ve ne gibi değişiklik ve yapılanmanın gerekeceği konusunda öneriler geliştirmeyi amaçlamıştır.

Kepenekçi & Baydık (2009), “ Zihin engelliler öğretmen adaylarının çocuk haklarına ilişkin tutumları” adlı çalışmalarında zihin engelliler öğretmen adaylarının çocuk haklarına ilişkin tutumlarını cinsiyete, sınıf düzeyine, insan hakları ya da çocuk haklarına ilişkin bir ders alma durumuna ve yaşa göre incelemişlerdir. Çalışmanın ikincil amacı, zihin engelliler öğretmen adaylarının anılan tutumlarının, sınıf öğretmeni, okul öncesi öğretmeni ve bilgisayar ve öğretim teknolojileri öğretmeni adaylarının tutumlarından farklılaşıp farklılaşmadığını test etmektir. Zihin engelliler öğretmenliği programına kayıtlı öğrencilerin çocuk haklarına ilişkin tutumlarının okul öncesi öğretmeni ve bilgisayar ve öğretim teknolojileri öğretmeni adaylarının tutumlarından farklılaşmadığı, bununla birlikte bu grubun tutumlarının sınıf öğretmenliği programına kayıtlı öğrencilerin tutumlarından daha olumsuz olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Uçuş (2009), “Çocuk hakları Sözleşmesi’nin ilköğretim programlarındaki yeri ve Sözleşme’ye yönelik öğretmenlerin ve okul yöneticilerinin görüşleri” adlı çalışmada ilköğretimin birinci sınıfından sekizinci sınıfına kadar Çocuk Hakları Sözleşmesi’nin ilke ve hükümlerinin çocuklar tarafından öğrenilmesini sağlamaya yönelik hangi uygulamalara yer verildiğini belirlemeyi, bu konuya yönelik öğretmenlerin ve okul yöneticilerinin görüşlerini ortaya koymayı amaçlamıştır. Yapılan çalışma sonucunda, Çocuk Hakları Sözleşmesi’nin ilköğretim programlarındaki yerine yönelik, 2005’ten bu yana uygulanan programın çocuk merkezli olduğu ve çocuk yararını göz önünde bulundurma ilkesine bağlı olarak hazırlandığı ortaya çıkmıştır. Çocuk Hakları Sözleşmesi’nin okullarda uygulanması ve yaşatılmasına ilişkin ise, öğretmen ve okul yöneticileri ile yapılan görüşmeler sonucunda öğretmenlerin ve okul yöneticilerinin çocuk hakları hakkında yeterince bilgiye sahip olmadıkları, doğrudan çocuk haklarına yönelik uygulamalar yapmadıkları, ders programında ele alındığı zaman öğrencilerle paylaştıkları ifade edilmiştir.

Washington (2010), “5 – 6 yaş grubu çocuklarına uygulanan aile katımlı çocuk hakları eğitimi programının etkililiğinin incelenmesi” adlı çalışmada ailelerin çocuk haklarına ilişkin görüş, bilgi ve yargılarını belirleyerek ve 5-6 yaş grubundaki okul öncesi eğitime

devam eden öğrencilerin kendi haklarının farkındalıklarını ortaya koyarak, sonuçlar ışığında etkili bir “Aile Katılımlı Çocuk Hakları Eğitimi Programı” oluşturmayı amaçlamıştır. Dört ay boyunca uygulanan “Aile Katılımlı Çocuk Hakları Eğitimi Programı” sonrasında anne-babaların çocuk hakları eğitimi hakkındaki düşüncelerinde program uygulaması öncesine göre anlamlı bir farklılık sağlanmıştır. Ayrıca program uygulamaları sonrası deney grubundaki çocukların uygulanan program sayesinde çocuk hakları konusunda farkındalık kazanmış oldukları ortaya çıkmıştır.

Ünal (2010), “İlköğretim öğretmenlerine yönelik web tabanlı çocuk hakları eğitimi programı.” adlı çalışmasında ilköğretim sınıf öğretmenleri için, Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına dair Sözleşmenin 13. ve 28. maddelerinin öğretimini amaçlayan bir eğitim programı hazırlamayı, eğitim programını web tabanlı olarak uygulamayı, sınıf öğretmenlerinin görüşlerine göre eğitim programının web tabanlı uygulamasını değerlendirmeyi amaçlamıştır. Veriler analiz edildiğinde eğitim programına yönelik görüşlerin olumlu olduğu görülmüştür. Sınıf öğretmenleri eğitim programının web tabanlı uygulamasına ses ve daha çok video eklenmesinin ve yazılı yönergelerin azaltılmasının etkili olacağını belirtmişlerdir.

Kükürtcü (2011), “5-6 yaş çocuklarının ailelerinin ve öğretmenlerinin kullandıkları disiplin yöntemlerinin çocuk hakları ile ilişkisinin incelenmesi” adlı çalışmasında anne-babaların ve öğretmenlerin çocukların istenmeyen davranışları karşısında kullandıkları disiplin yöntemlerini tespit etmeyi ve bu yöntemlerin çocuk hakları sözleşmesine uygunluğunu incelenmeyi amaçlamıştır. Araştırma sonucunda gerek anne babalar, gerekse öğretmenlerin çocuk merkezli demokratik yöntemlere eğilimleri olmasına karşın Çocuk Hakları Sözleşmesi’nin 2., 3., 5., 12., 18., 19., 28., 29., 31., 37., 42. maddeleriyle örtüşmeyen disiplin yöntemleri de uyguladıkları ortaya çıkmıştır.

Eroğlu (2011), “İslam hukukunda ve modern hukukta çocuk hakları” adlı çalışmasında İslam dininin çocuklara bahsettirmiş olduğu haklar ile beşeri hukukta çocuklara verilen hakların bir karşılaştırmasını yapmayı ve aralarındaki farkı tespit etmeyi hedeflemiştir. Bunu yaparken İslam hukukunun temel kaynaklarından, Çocuk Hakları Sözleşmesi’nden ve Türk Medeni Kanunu’ndan yararlanmıştır.

Kaya (2011), “Öğretmen adaylarının çocuk hakları ile ilgili görüşleri” adlı çalışmasında Eğitim Fakültesi öğretmen adaylarının çocuk haklarına ilişkin görüşlerini ortaya koymayı amaçlamıştır. Araştırmanın evrenini, Türkiye’deki Eğitim Fakültelerinin İlköğretim (Okul öncesi öğretmenliği, Sınıf öğretmenliği, Sosyal Bilgiler öğretmenliği) ve Türkçe

öğretmenliği bölümlerinin 3. ve 4. sınıflarında öğrenim görmekte olan 9813 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmanın çalışma grubunu ise AKÜ Eğitim Fakültesi'nin ilköğretim bölümü ve Türkçe öğretmenliği bölümünün 2010-2011 akademik yılı 3. ve 4. sınıflarında öğrenim görmekte olan ve evrenin %5'ini oluşturan 492 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmanın sonunda, öğretmen adaylarının büyük bir çoğunluğunun çocuk hakları sözleşmesini okumadıkları ortaya çıkmıştır. Öğretmen adayları çocukların en önemli hakkı olarak yaşama hakkını belirtmiş, katılım hakkına ise önemli haklar arasında sıralamada yer vermemişlerdir.

Torun (2011), "Çocuk hakları öğretiminde oyun yönteminin başarıya, kalıcılığa ve tutuma etkisi" adlı yüksek lisans çalışmasında, oyunla desteklenmiş çocuk hakları öğretiminin, öğrencilerin akademik başarılarına, öğrenilenlerin kalıcılığına ve çocuk haklarına ilişkin tutumlarına etkisini belirlemeyi amaçlamıştır.

Nayır & Kepenekçi (2011), "İlköğretim Türkçe ders kitaplarında çocukların katılım hakları" adlı çalışmalarında ilköğretim 1., 2., 3., 4., 5., 6., 7. ve 8. sınıf Türkçe öğrenci ders kitaplarında çocuğun katılım hakları konusuna ne düzeyde yer verildiğini ortaya koyarak bir karşılaştırma yapmayı amaçlamışlardır. İlköğretimde okutulan sekiz Türkçe öğrenci ders kitabı içerik analizi yöntemiyle incelenmiştir.

Merey (2012), "Türkiye ve ABD'deki sosyal bilgiler ders kitaplarında çocukların katılım haklarına yer verilme düzeyinin karşılaştırılması" adlı çalışmasında Türkiye ve ABD'de ilköğretim okullarında okutulan sosyal bilgiler ders kitaplarında, BM Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin çocuklara tanıdığı katılım haklarına ne düzeyde yer verildiğini ortaya koymayı amaçlamıştır. Türkiye sosyal bilgiler ders kitaplarında BM'nin çocuklara tanıdığı katılım hakkının toplam sıklığı 1611 olarak tespit edilmiştir. Bunun %30,04'ünü 'ders içi etkinlikler', %27,26'sını 'ders kitaplarındaki metinler', %2,9'unu 'değerlendirme soruları' ve %1,61'ini 'hazırlık soruları oluşturmuştur. Buna karşılık ABD sosyal bilgiler ders kitaplarında ise katılım hakkının toplam sıklığı 554 olarak bulunmuştur. Bunun %57,9'unu 'ders kitaplarındaki metinler', %22,2'sini 'ders içi etkinlikler', %19,9'unu 'ders dışı etkinlikler' oluşturmuştur.

Kor (2013), "Okul öncesi öğretmenlerinin çocuk hakları konusundaki görüşlerinin belirlenmesi" adlı çalışmasında okul öncesi öğretmenlerinin çocuk haklarına ilişkin görüşlerini ortaya koymayı amaçlamıştır. Çalışma evrenini 2011/2012 eğitim öğretim yılında Çanakkale ili merkez ve çevre ilçeleri genelinde resmi okul öncesi eğitim kurumlarında görevli öğretmenler oluşturmaktadır. Örneklemi ise bu evrenden tesadüfi

örnekleme yoluyla Biga, Çan, Ezine, Gelibolu, Lapseki, Yenice ilçeleri ile Çanakkale merkezden seçilen 151 anasınıfı öğretmeninden oluşmaktadır. Çalışmada elde edilen bulgulara göre öğretmenlerin çoğunun Çocuk Hakları Sözleşmesi'ni okuduğu saptanmıştır. Öğretmenlerin çoğu daha önce çocuk hakları ile ilgili eğitim almamıştır. Öğretmenlerin çoğunluğu “çocuğun yaşama ve gelişme hakkı, çocuğun yüksek yararına öncelik tanınması, çocuğun görüşlerinin dikkate alınması ve katılım hakkı” ile ilgili bilgi sahibi oldukları saptanmıştır. Öğretmenlerin öğretim sürecinde çocukların haklarını dikkate aldıkları saptanmıştır. Öğretmenlerin Çocuk Hakları Sözleşmesi'nde yer alan maddeler hakkında bilgi sahibi olmaları ve öğretim sürecinde çocuk haklarının farkındalığına ilişkin görüşlerinde eğitim durumu ve hizmet süresi değişkenine göre anlamlı farklılık bulunmaktadır.

Musayeva (2013), “Avrupa Birliği, Türkiye ve Azerbaycan cumhuriyetlerinde çocuk hakları” adlı çalışmasında Avrupa Birliği, Türkiye ve Azerbaycan Cumhuriyetlerinde çocuk haklarını (tarihsel süreç, yasal düzenlemeler, konu ile ilgilenen kurum ve kuruluşlar, evlat edinme) çeşitli boyutlarıyla ortaya koymayı ve karşılaştırmalı olarak incelemeyi amaçlamıştır.

Akar (2013), “Çocuk hakları bağlamında çocuklarda eğitim hakkı” adlı çalışmasında çocuğun eğitim hakkını ulusal ve uluslararası hukuktaki gelişimi ve günümüzdeki durumu ile ortaya konmaya çalışmıştır. Ayrıca çocuğun eğitim hakkının ulusal ve uluslararası hukukta geçmişten günümüze kadar olan gelişimini ve günümüzdeki durumunu detaylı bir şekilde incelemeyi amaçlamıştır.

Uçuş (2014), “Çocuk hakları eğitimi programının hazırlanması ve değerlendirilmesi: uygulama öğretmeninin ve katılımcıların görüşleri” adlı çalışmasında ilköğretim düzeyinde hazırlanan çocuk hakları eğitimi programının öğrencilerin bilişsel ve duyuşsal alan özelliklerine katkısını belirlemek, çocukların haklarından ve özgürlüklerinden yararlanma düzeylerine etkisini tespit etmek amacıyla uygulama öğretmeninin ve katılımcı öğrencilerin görüşleri almıştır. Nitel verilerden elde edilen bulgular, kategoriler (katılım, korunma, yaşama, gelişme) bakımından farklılıklar göstermiştir. Program uygulaması sonrasında öğrencilerin çocuk hakları eğitimi hakkındaki düşüncelerinde program uygulaması öncesine göre anlamlı bir farklılık sağlanmıştır. Ayrıca program uygulamaları sonrası çalışma grubundaki çocukların uygulanan program sayesinde çocuk hakları konusunda farkındalık kazanmış oldukları ortaya çıkmıştır.

Türkyılmaz ve Kuş (2014), “İlköğretim 100 temel eserde çocuk hakları” adlı çalışmalarında Türkiye’de Millî Eğitim Bakanlığı tarafından çocuklara önerilen 100 Temel Eser arasından en fazla okunan kitaplarda çocuk haklarına yer verilme durumunu tespit etmeye çalışmışlardır. Araştırma sonucunda incelenen kitaplarda çocuğun en temel hakkı olan yaşama, korunma hakkı ile ilgili olumsuz ifadelerin sayısının oldukça fazla olduğu, çocukların katılım hakkına ise yer verilmediği tespit edilmiştir.

Durgut (2014), “2005 sosyal bilgiler dersi öğretim programlarının çocuk hakları açısından incelenmesi” adlı çalışmasında 4, 5, 6 ve 7. sınıflar sosyal bilgiler dersi öğretim programını çocuk hakları açısından değerlendirmeyi ve bu programlarda yer alan çocuk hakları kazanımları belirlemeyi amaçlamıştır. Sosyal bilgiler dersi öğretim programında toplam 174 kazanımın 65’i (%37.3) çocuk hakları eğitime yönelik olarak belirlenmiştir. 4. sınıf dersi öğretim programında toplam 46 kazanımın 22’si (%47.8), 5. sınıf sosyal bilgiler öğretim programında toplam 46 kazanımın 16’sı (%34.7), 6. Sınıf sosyal bilgiler öğretim programında toplam 43 kazanımın 13’ü (%30.2) ve 7.sınıf sosyal bilgiler öğretim programında toplam 39 kazanımın 14’ü (%35.8) çocuk hakları eğitime yönelik olarak belirlenmiştir.

Yapılan çalışmalara bakıldığında ilkokul öğrencilerinin haklarına ilişkin farkındalık çalışmalarının yapılmadığı görülmüştür.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, çalışma grubu, veri toplama araçları, verilerin toplanması ve verilerin analizinde kullanılan tekniklerle ilgili bilgiler yer almaktadır.

3.1.Araştırma Modeli

İlkokul 4. sınıf öğrencilerinin çocuk hakları konusunda farkındalık düzeylerini belirlemeyi amaçlayan bu araştırma tarama modelindedir.

Tarama modeli, araştırmanın konusunun geçmişte ya da halen var olan durumuyla ilgili hipotezleri test etmek, soruları cevaplamak için veri toplamayı ya da betimlemeyi sağlayan bir araştırma modelidir. Tarama modelinde araştırılan olaya, nesneye ya da bireye herhangi bir müdahale edilmez, sadece mevcut durum tespit edilir (Karasar, 2010, s. 77). Tarama araştırmalarında geniş kitlelerin görüşleri betimlenir (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz & Demirel, 2014, s. 177).

3.2.Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini 2015-2016 öğretim yılı bahar döneminde Ankara ilinin Çankaya ilçesinde bulunan bir devlet okulu ve bir özel okulda okuyan 4. sınıf öğrencileri oluşturmaktadır.

3.3.Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplama aracı olarak, araştırmacı tarafından geliştirilen içerisinde belirlenen hakların yer aldığı örnek olaylardan oluşan yarı yapılandırılmış görüşme formları kullanılmıştır.

Veri toplama aracı, geçerlik ve güvenilirliği için uzman görüşüne sunulmuş uygun bulunmayan maddeler çıkarılmıştır.

Veri toplama aracı iki bölümden oluşturulmuştur. Giriş bölümünde araştırmanın amacı hakkında kısa bir bilgi verildikten sonra kişisel bilgiler yer almıştır. İkinci bölümde ise içinde çocuk haklarının örtük olarak yer aldığı 5 adet örnek olay sunulmuştur. Örnek olaylarda yer alan haklar Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'nin içerisinde yer alan haklardan seçilmiştir.

3.4.Verilerin Toplanması

Veriler Ankara'nın Çankaya ilçesinde bulunan bir özel okul ve bir devlet okuluna uygulanmıştır. Özel okul, araştırmacının görev yaptığı okul olduğu için okulun akademik başarısı ve sosyo-ekonomik düzeyi iyi bilinmektedir. Araştırma verilerinin güvenilirliği açısından özel okulla akademik başarısı ve sosyo-ekonomik düzeyi eş değerde olan bir devlet okulu seçilmiştir.

Verilerin toplanmasından önce öğrencilere çocuk haklarıyla ilgili herhangi bir bilgilendirme yapılmamış sadece formu nasıl cevaplayacakları yönünde açıklamalarda bulunulmuştur.

Cevaplamalar sırasında öğrencilerin birbirlerini etkilememeleri üzerinde önemle durulmuştur.

Öğrencilerin geneli, formun kişisel bilgiler kısmında yer alan anne-baba eğitim düzeyi sorusunda takılmışlardır. Bu durumda sınıf öğretmeninden yardım alınmıştır. Araştırma, çocukların hakları konusunda farkındalığını belirlemenin yanı sıra öğrencilerin anne ve babalarının eğitim düzeylerini bilmediğini de ortaya çıkarmıştır.

Araştırmaya 55 kız öğrenci, 70 erkek öğrenci olmak üzere toplam 125 öğrenci katılmıştır. Katılan öğrencilerin 64'ü özel okulda, 61'i devlet okulunda öğrenim görmektedir.

3.5.Verilerin Analizi

İlkokul öğrencilerinin çocuk hakları konusunda farkındalık düzeyleri öğrencilerin cinsiyeti, anne-babaların eğitim düzeyleri ve okulun sosyo-ekonomik düzeyi değişkenlerine göre analiz edilmiştir.

Verilerin istatistiksel analizi SPSS programından yararlanılarak yapılmıştır.

Verilerin analizinde 1. 3. 5. 7. ve 9. alt problemler için yüzde hesaplamalarından yararlanılmış, 2. 4. 6. ve 8. alt problemlere ilişkin değişkenler arasında farklılaşma olup olmadığını tespit etmek için de Ki-Kare testi uygulanmıştır.

Araştırmada anlamlılık düzeyi 0,05 olarak alınmıştır. Tabloda bulunan p değerinin 0,05 ten küçük olduğu durumlarda öğrenci farkındalık düzeyleri arasında anlamlı bir fark olduğu, p değerinin 0,05 ten büyük olduğu durumlarda ise öğrenci farkındalık düzeyleri arasında anlamlı bir fark olmadığı şeklinde açıklama yapılmıştır. Ki-Kare testinde bazı hücrelerde ortaya çıkan frekans değerlerinin düşük çıkması sonucunda lisans eğitim ile lisansüstü eğitim birleştirilmiştir.

BÖLÜM IV

BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde, araştırmanın alt problemlerine göre toplanmış olan verilerin analizleri sonucunda elde edilen bulgular sunulmuştur.

4.1.Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Demografik Özellikleri

Araştırmaya katılan öğrencilerin cinsiyet, öğrenim gördükleri okul türü ve annelerinin eğitim düzeylerine ilişkin tablolar yer almaktadır.

4.1.1.Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Cinsiyet Dağılımları

Tablo 1

Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Cinsiyet Dağılım Tablosu

Cinsiyet	f	%
Kız	55	44,0
Erkek	70	56,0
Toplam	125	100,0

Tablo 1 incelendiğinde araştırmaya katılan öğrencilerin %44,0'ı kız, %56,0'ı erkek öğrencidir.

4.1.2.Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Öğrenim Gördükleri Okul Türü Dağılımları

Tablo 2

Araştırmaya katılan öğrencilerin Öğrenim gördükleri Okul Türü Dağılım Tablosu

Okul Türü	f	%
Özel okul	64	51,2
Devlet okulu	61	48,8
Toplam	125	100,0

Tablo 2 incelendiğinde araştırmaya katılan öğrencilerin %51,2'si özel okulda, %48,8'i devlet okulunda öğrenim görmektedir.

4.1.3.Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Anne-Baba Eğitim Düzeyleri Dağılımları

Tablo 3

Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Annelerinin Eğitim Düzeyleri Dağılım Tablosu

Anne Eğitim	f	%
İlköğretim	15	12,5
Lise	23	19,2
Lisans	78	65,0
Lisansüstü	4	3,3
Toplam	120	100,0
Boş bırakılan değer	5	
Toplam	125	

Tablo 3'te verilen değerler incelendiğinde, annesi ilköğretim mezunu %12,5 öğrenci, annesi lise mezunu %19,2 öğrenci, annesi lisansüstü eğitimden mezun %65,0 öğrenci, annesi lisansüstü eğitimden mezun öğrenci sayısı ise %3,3'tür.

Tablo 4

Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Babalarının Eğitim Düzeyleri Dağılım Tablosu

Baba Eğitim	f	%
İlköğretim	8	6,7
Lise	26	21,7
Lisans	81	67,5
Lisansüstü	5	4,2
Toplam	120	100,0
Boş bırakılan değer	5	
Toplam	125	

Tablo 4'e göre, %6,7 öğrencinin babası ilköğretim, %21,7 öğrencinin babası lise mezunudur. Babası lisans mezunu %67,5 öğrenci, babası lisansüstü eğitimden mezun %4,2 öğrenci vardır.

4.2.Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Çocukların katılım hakkına ilişkin farkındalık düzeyleri nedir?

Bu alt problemde çocukların katılım hakkına ilişkin farkındalık düzeylerinin olup olmadığı araştırılmıştır. Farkındalık düzeylerini ortaya koyan frekans sonuçları Tablo 5'te verilmiştir.

Tablo 5

Katılım Hakkına İlişkin Frekans Tablosu

	f	%
Yok	14	11,3
Var	110	88,7
Toplam	124	100,0
Boş bırakılan değer	1	
Toplam	125	

Tablo 5 incelendiğinde, katılım hakkını içeren örnek olaya 125 öğrenciden 124'ü cevap vermiştir. Cevap verenlerden %88,7'si verilen örnek olayda «haksızlık (hak) vardır» seçeneğini işaretlerken, %11,3'ü verilen örnek olayda «haksızlık (hak) yoktur» seçeneğini işaretlemiştir.

4.3.İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Çocukların katılım hakkına ilişkin farkındalık düzeyleri;

- a) Cinsiyet
- b) Anne-baba eğitim düzeyi
- c) Öğrenim gördükleri okulun sosyo-ekonomik düzeyine göre anlamlı fark göstermekte midir?

4.3.1.Çocukların Katılım Hakkına İlişkin Farkındalık Düzeyleri Cinsiyet Değişkenine Göre Anlamlı Fark Göstermekte midir?

Çocukların katılım haklarına ilişkin farkındalık düzeyleri ile cinsiyet değişkeni arasındaki ilişki incelenmiştir. Katılım hakkına ilişkin farkındalık düzeyleri ile cinsiyet değişkeni arasındaki ilişkiyi ortaya koyan Ki-Kare testi sonuçları Tablo 6’da verilmiştir.

Tablo 6

Katılım Hakkına İlişkin Cinsiyet Değişkeni İçin Ki-Kare Test Sonuçları

		Örnek Olay 1		
		Yok	Var	Total
Kız	count	7	48	55
	%within cins	12,7%	87,3%	100,0%
Erkek	count	7	62	69
	%within cins	10,1%	89,9%	100,0%
Total	count	14	110	124
	%within cins	11,3%	88,7%	100,0%

$X^2=0,204$ $sd=1$ $p= 0,652$

Tablo 6 incelendiğinde kız öğrencilerin 48’i (%87,3) verilen örnek olayda «haksızlık (hak) vardır» seçeneğini işaretlerken, 7’si (%12,7) verilen örnek olayda «haksızlık (hak) yoktur» seçeneğini işaretlemiştir.

Erkek öğrencilerden 62’si (%89,9) verilen örnek olayda «haksızlık (hak) vardır» seçeneğini işaretlerken, 7’si (%10,1) verilen örnek olayda «haksızlık (hak) yoktur» seçeneğini işaretlemiştir.

$X^2(sd=1, n=124)=,204, p>0,05$.Çocukların katılım hakkına ilişkin farkındalık düzeyleri ile cinsiyet değişkeni arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır.

4.3.2.Çocukların Katılım Hakkına İlişkin Farkındalık Düzeyleri Anne-Baba Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Anlamlı Fark Göstermekte midir?

Çocukların katılım haklarına ilişkin farkındalık düzeyleri ile anne-baba eğitim düzeyi değişkeni arasındaki ilişki incelenmiştir. Anne ve baba eğitim düzeyleri ayrı ayrı ele alınmıştır.

4.3.2.1. Çocukların Katılım Hakkına İlişkin Farkındalık Düzeyleri Anne Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Anlamlı Fark Göstermekte midir?

Katılım hakkına ilişkin farkındalık düzeyleri ile anne eğitim düzeyi değişkeni arasındaki ilişkiyi ortaya koyan Ki-Kare testi sonuçları Tablo 7’de verilmiştir.

Tablo 7

Katılım Hakkına İlişkin Anne Eğitim Düzeyi Değişkeni İçin Ki-Kare Test Sonuçları

M1		Anne Eğitim			Total
		İlköğretim	Lise	Lisans ve üstü	
Yok	Count	2	3	9	14
	%within M1	14,3%	21,4%	64,3%	100,0%
	%withinanneeğitim	13,3%	13,0%	11,1%	11,8%
Var	Count	13	20	72	105
	%within M1	12,4%	19,0%	68,6%	100,0%
	%withinanneeğitim	86,7%	87,0%	88,9%	88,2%
Total	Count	15	23	81	119
	%within M1	12,6%	19,3%	68,1%	100,0%
	%withinanneeğitim	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

$X^2=0,105$ $sd=2$ $p= 0,949$

Tablo 7 incelendiğinde annesi ilköğretim mezunu 13 öğrenci verilen örnek olayda «haksızlık (hak) vardır» seçeneğini işaretlerken, 2 öğrenci verilen örnek olayda «haksızlık (hak) yoktur» seçeneğini işaretlemiştir. Annesi lise mezunu 20 öğrenci verilen örnek olayda «haksızlık (hak) vardır» seçeneğini işaretlerken, 3 öğrenci verilen örnek olayda «haksızlık (hak) yoktur» seçeneğini işaretlemiştir. Annesi lisans ve üstü eğitimden mezun 72 öğrenci verilen örnek olayda «haksızlık (hak) vardır» seçeneğini işaretlerken, 9 öğrenci verilen örnek olayda «haksızlık (hak) yoktur» seçeneğini işaretlemiştir.

$X^2(sd=2, n=119)=,105, p>0,05$. Çocukların katılım hakkına ilişkin farkındalık düzeyleri ile anne eğitim düzeyi değişkeni arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır.

4.3.2.Çocukların Katılım Hakkına İlişkin Farkındalık Düzeyleri Baba Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Anlamlı Fark Göstermekte midir?

Katılım hakkına ilişkin farkındalık düzeyleri ile baba eğitim düzeyi değişkeni arasındaki ilişkiyi ortaya koyan Ki-Kare testi sonuçları Tablo 8’de verilmiştir.

Tablo 8

Katılım Hakkına İlişkin Baba Eğitim Düzeyi Değişkeni İçin Ki-Kare Test Sonuçları

M1		Baba Eğitim			Total
		İlköğretim	Lise	Lisans ve üstü	
Yok	Count	1	5	8	14
	%within M1	7,1%	35,7%	57,1%	100,0%
	%withinbabaegitim	12,5%	19,2%	9,4%	11,8%
Var	Count	7	21	77	105
	%within M1	6,7%	20,0%	73,3%	100,0%
	%withinbabaegitim	87,5%	80,8%	90,6%	88,2%
Total	Count	8	26	85	119
	%within M1	6,7%	1,8%	71,4%	100,0%
	%withinbabaegitim	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

$X^2=1,854$ sd=2 p= 0,396

Tablo 8 incelendiğinde babası ilköğretim mezunu 7 öğrenci verilen örnek olayda «haksızlık (hak) vardır» seçeneğini işaretlerken, 1 öğrenci verilen örnek olayda «haksızlık (hak) yoktur» seçeneğini işaretlemiştir. Babası lise mezunu 21 öğrenci verilen örnek olayda «haksızlık (hak) vardır» seçeneğini işaretlerken, 5 öğrenci verilen örnek olayda «haksızlık (hak) yoktur» seçeneğini işaretlemiştir. Babası lisans ve üstü eğitimden mezun 77 öğrenci verilen örnek olayda «haksızlık (hak) vardır» seçeneğini işaretlerken, 8 öğrenci verilen örnek olayda «haksızlık (hak) yoktur» seçeneğini işaretlemiştir.

$X^2(sd=2, n=119)=1,854, p>0,05$. Çocukların katılım hakkına ilişkin farkındalık düzeyleri ile baba eğitim durumu değişkeni arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır.

4.3.3.Çocukların Katılım Hakkına İlişkin Farkındalık Düzeyleri Öğrenim Gördükleri Okulun Sosyo-ekonomik Düzeyi Değişkenine Göre Anlamlı Fark Göstermekte midir?

Çocukların katılım haklarına ilişkin farkındalık düzeyleri ile öğrenim gördükleri okulun sosyo-ekonomik düzey değişkeni arasındaki ilişki incelenmiştir. Katılım hakkına ilişkin

farkındalık düzeyi ile okulun sosyo-ekonomik düzey değişkeni arasındaki ilişkiyi ortaya koyan Ki-Kare testi sonuçları Tablo 9’da verilmiştir.

Tablo 9

Katılım Hakkına İlişkin Okulun Sosyo-Ekonomik Düzey Değişkeni İçin Ki-Kare Test Sonuçları

Okul Türü			Örnek Olay 1		Total
			Yok	Var	
Özel okul	Count	okul	8	56	64
	%within türü		12,5%	87,5%	100,0%
Devlet okulu	count	okul	6	54	60
	%within türü		10,0%	90,0%	100,0%
Total	count	okul	14	110	124
	%within türü		11,3%	88,7%	100,0%

$X^2=0,193$ sd=1 p= 0,660

Tablo 9 incelendiğinde özel okulda okuyan 64 öğrenciden 56’sı (%87,5) verilen örnek olayda «haksızlık (hak) vardır» seçeneğini işaretlerken, 8’i (%12,5) verilen örnek olayda «haksızlık (hak) yoktur» seçeneğini işaretlemiştir.

Devlet okulunda okuyan 60 öğrenciden 54’ü (%90,0) verilen örnek olayda «haksızlık (hak) vardır» seçeneğini işaretlerken, 6’sı (%10,0) verilen örnek olayda «haksızlık (hak) yoktur» seçeneğini işaretlemiştir.

$X^2(sd=1, n=124)=0,193, p>0,05$. Çocukların katılım hakkına ilişkin farkındalık düzeyleri ile okul türü değişkeni arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır.

4.4.Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

Çocukların sağlık hakkına ilişkin farkındalık düzeyleri nedir?

Bu alt problemde çocukların sağlık hakkına ilişkin farkındalık düzeylerinin olup olmadığı araştırılmıştır. Farkındalık düzeylerini ortaya koyan frekans sonuçları Tablo 10’da verilmiştir.

Tablo 10

Sağlık Hakkına İlişkin Frekans Tablosu

	f	%
Yok	29	23,6
Var	94	76,4
Toplam	123	100,0
Boş bırakılan değer	2	
Toplam	125	

Tablo 10 incelendiğinde, katılım hakkını içeren örnek olaya 125 öğrenciden 123'ü cevap vermiştir. Cevap verenlerden %76,4'ü verilen örnek olayda «haksızlık (hak) vardır» seçeneğini işaretlerken, %11,3'ü verilen örnek olayda «haksızlık (hak) yoktur» seçeneğini işaretlemiştir.

4.5.Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

Çocukların sağlık hakkına ilişkin farkındalık düzeyleri;

- a) Anne-baba eğitim düzeyi
- b) Cinsiyet
- c) Öğrenim gördükleri okulun sosyo-ekonomik düzeyine göre anlamlı fark göstermekte midir?

4.5.1.Çocukların Sağlık Hakkına İlişkin Farkındalık Düzeyleri Anne-Baba Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Anlamlı Fark Göstermekte midir?

Çocukların sağlık haklarına ilişkin farkındalık düzeyleri ile anne-baba eğitim düzeyi değişkeni arasındaki ilişki incelenmiştir. Anne ve baba eğitim düzeyleri ayrı ayrı ele alınmıştır.

4.5.1.1. Çocukların Sağlık Hakkına İlişkin Farkındalık Düzeyleri Anne Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Anlamlı Fark Göstermekte midir?

Sağlık hakkına ilişkin farkındalık düzeyleri ile anne eğitim düzeyi değişkeni arasındaki ilişkiyi ortaya koyan Ki-Kare testi sonuçları Tablo 11'de verilmiştir.

Tablo 11

Sağlık Hakkına İlişkin Anne Eğitim Düzeyi Değişkeni İçin Ki-Kare Test Sonuçları

M2		Anne Eğitim			
		İlköğretim	Lise	Lisans ve üstü	Total
Yok	Count	2	5	20	27
	%within M2	7,4%	18,5%	74,1%	100,0%
	%withinanneeğitim	13,3%	21,7%	25,0%	22,9%
Var	Count	13	18	60	91
	%within M2	14,3%	19,8%	65,9%	100,0%
	%withinanneeğitim	86,7%	78,3%	75,0%	77,1%
Total	Count	15	23	80	118
	%within M2	12,7%	19,5%	67,8%	100,0%
	%withinanneeğitim	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

$X^2=0,995$ $sd=2$ $p= 0,608$

Tablo 11 incelendiğinde annesi ilköğretim mezunu 13 öğrenci verilen örnek olayda «haksızlık (hak) vardır» seçeneğini işaretlerken, 2 öğrenci verilen örnek olayda «haksızlık (hak) yoktur» seçeneğini işaretlemiştir. Annesi lise mezunu 18 öğrenci verilen örnek olayda «haksızlık (hak) vardır» seçeneğini işaretlerken, 5 öğrenci verilen örnek olayda «haksızlık (hak) yoktur» seçeneğini işaretlemiştir. Annesi lisans ve üstünden mezun 60 öğrenci verilen örnek olayda «haksızlık (hak) vardır» seçeneğini işaretlerken, 20 öğrenci ise verilen örnek olayda «haksızlık (hak) yoktur» seçeneğini işaretlemiştir.

$X^2(sd=2, n=118)=,995$, $p>0,05$. Çocukların sağlık hakkına ilişkin farkındalık düzeyleri ile anne eğitim durumu değişkeni arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır.

4.5.1.2.Çocukların Sağlık Hakkına İlişkin Farkındalık Düzeyleri Baba Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Anlamlı Fark Göstermekte midir?

Sağlık hakkına ilişkin farkındalık düzeyleri ile baba eğitim düzeyi değişkeni arasındaki ilişkiyi ortaya koyan Ki-Kare testi sonuçları Tablo 12’de verilmiştir.

Tablo 12

Sağlık Hakkına İlişkin Baba Eğitim Düzeyi Değişkeni İçin Ki-Kare Test Sonuçları

M2		Baba Eğitim			Total
		İlköğretim	Lise	Lisans ve üstü	
Yok	Count	1	4	22	27
	%within M2	7,1%	14,8%	81,5%	100,0%
	%withinbabaēitim	12,5%	16,0%	25,9%	22,9%
Var	Count	7	21	63	91
	%within M2	6,7%	23,1%	69,2%	100,0%
	%withinbabaēitim	87,5%	84,0%	74,1%	77,1%
Total	Count	8	25	85	118
	%within M2	6,8%	21,2%	72,0%	100,0%
	%withinbabaēitim	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

$X^2=1,593$ $sd=2$ $p= 0,451$

Tablo 12 incelendiğinde babası ilköğretim mezunu 7 öğrenci verilen örnek olayda «haksızlık (hak) vardır» seçeneğini işaretlerken, 1 öğrenci verilen örnek olayda «haksızlık (hak) yoktur» seçeneğini işaretlemiştir. Babası lise mezunu 21 öğrenci verilen örnek olayda «haksızlık (hak) vardır» seçeneğini işaretlerken, 4 öğrenci verilen örnek olayda «haksızlık (hak) yoktur» seçeneğini işaretlemiştir. Babası lisans ve üstü eğitimden mezun 63 öğrenci verilen örnek olayda «haksızlık (hak) vardır» seçeneğini işaretlerken, 22 öğrenci ise verilen örnek olayda «haksızlık (hak) yoktur» seçeneğini işaretlemiştir.

$X^2(sd=2, n=118)=1,593$, $p>0,05$. Çocukların sağlık hakkına ilişkin farkındalık düzeyleri ile baba eğitim durumu değişkeni arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır.

4.5.2.Çocukların Sağlık Hakkına İlişkin Farkındalık Düzeyleri Cinsiyet Değişkenine Göre Anlamlı Fark Göstermekte midir?

Çocukların sağlık haklarına ilişkin farkındalık düzeyleri ile cinsiyet değişkeni arasındaki ilişki incelenmiştir. Sağlık hakkına ilişkin farkındalık düzeyleri ile cinsiyet değişkeni arasındaki ilişkiyi ortaya koyan Ki-Kare testi sonuçları Tablo 13'te verilmiştir.

Tablo 13

Sağlık Hakkına İlişkin Cinsiyet Değişkeni İçin Ki-Kare Test Sonuçları

M2		Cinsiyet		
		Kız	Erkek	Total
Yok	count	15	14	29
	%within M2	51,7%	48,3%	100,0%
Var	count	39	55	94
	%within M2	41,5%	58,5%	100,0%
Total	count	54	69	123
	%within M2	43,9%	56,1%	100,0%

$X^2=0,943$ $sd=1$ $p= 0,332$

Tablo 13 incelendiğinde kız öğrencilerin 39'u (%41,5) verilen örnek olayda «haksızlık (hak) vardır» seçeneğini işaretlerken, 15'i (%51,7) verilen örnek olayda «haksızlık (hak) yoktur» seçeneğini işaretlemiştir.

Erkek öğrencilerden 55'i (%58,5) verilen örnek olayda «haksızlık (hak) vardır» seçeneğini işaretlerken, 14'ü (%48,3) ise verilen örnek olayda «haksızlık (hak) yoktur» seçeneğini işaretlemiştir.

$X^2(sd=1, n=123)=,943$, $p>0,05$. Çocukların sağlık hakkına ilişkin farkındalık düzeyleri ile cinsiyet değişkeni arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır.

4.5.3.Çocukların Sağlık Hakkına İlişkin Farkındalık Düzeyleri Öğrenim Gördükleri Okulun Sosyo-ekonomik Düzey Değişkenine Göre Anlamlı Fark Göstermekte midir?

Çocukların sağlık haklarına ilişkin farkındalık düzeyleri ile öğrenim gördükleri okulun sosyo-ekonomik düzey değişkeni arasındaki ilişki incelenmiştir. Sağlık hakkına ilişkin farkındalık düzeyi ile okulun sosyo-ekonomik düzey değişkeni arasındaki ilişkiyi ortaya koyan Ki-Kare testi sonuçları Tablo 14'de verilmiştir

Tablo 14

Sağlık Hakkına İlişkin Okulun Sosyo-Ekonomik Düzey Değişkeni İçin Ki-Kare Test Sonuçları

M2		Okul Türü		
		Özel Okul	Devlet Okulu	Total
Yok	Count	20	9	29
	%within M2	69,0%	31,0%	100,0%
Var	count	44	50	94
	%within M2	46,8%	53,2%	100,0%
Total	count	64	59	123
	%within M2	52,0%	48,0%	100,0%

$X^2=4,359$ sd=1 p= 0,037

Tablo 14 incelendiğinde özel okulda okuyan 64 öğrenciden 44'ü (%46,8) verilen örnek olayda «haksızlık (hak) vardır» seçeneğini işaretlerken, 20'si (%69,0) verilen örnek olayda «haksızlık (hak) yoktur» seçeneğini işaretlemiştir.

Devlet okulunda okuyan 59 öğrenciden 50'si (%53,2) verilen örnek olayda «haksızlık (hak) vardır» seçeneğini işaretlerken, 9'u (%31,0) ise verilen örnek olayda «haksızlık (hak) yoktur» seçeneğini işaretlemiştir.

$X^2(sd=1, n=123)=4,359$, $p<0,05$. Çocukların sağlık hakkına ilişkin farkındalık düzeyleri ile okul türü değişkeni arasında anlamlı bir fark bulunmuştur.

4.6.Beşinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Çocukların eğitim hakkına ilişkin farkındalık düzeyleri nedir?

Bu alt problemde çocukların eğitim hakkına ilişkin farkındalık düzeylerinin olup olmadığı araştırılmıştır. Farkındalık düzeylerini ortaya koyan frekans sonuçları Tablo 15'te verilmiştir.

Tablo 15

Eğitim Hakkına İlişkin Frekans Tablosu

	f	%
Yok	30	25,2
Var	89	74,8
Toplam	119	100,0
Boş bırakılan değer	6	
Toplam	125	

Tablo 15 incelendiğinde eğitim hakkını içeren örnek olaya 125 öğrenciden 119'u cevap vermiştir. Cevap verenlerden %74,8'i verilen örnek olayda «haksızlık (hak) vardır» seçeneğini işaretlerken, %25,2'si verilen örnek olayda «haksızlık (hak) yoktur» seçeneğini işaretlemiştir

4.7. Altıncı Alt Probleme İlişkin Bulgular

Çocukların eğitim hakkına ilişkin farkındalık düzeyleri;

- a) Anne-baba eğitim düzeyi
- b) Cinsiyet
- c) Öğrenim gördükleri okulun sosyo-ekonomik düzeyine göre anlamlı fark göstermekte midir?

4.7.1. Çocukların Eğitim Hakkına İlişkin Farkındalık Düzeyleri Anne-Baba Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Anlamlı Fark Göstermekte midir?

Çocukların eğitim haklarına ilişkin farkındalık düzeyleri ile anne-baba eğitim düzeyi değişkeni arasındaki ilişki incelenmiştir. Anne ve baba eğitim düzeyleri ayrı ayrı ele alınmıştır.

4.7.1.1. Çocukların Eğitim Hakkına İlişkin Farkındalık Düzeyleri Anne Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Anlamlı Fark Göstermekte midir?

Eğitim hakkına ilişkin farkındalık düzeyleri ile anne eğitim düzeyi değişkeni arasındaki ilişkiyi ortaya koyan Ki-Kare testi sonuçları Tablo 16'da verilmiştir.

Tablo 16

Eğitim Hakkına İlişkin Anne Eğitim Düzeyi Değişkeni İçin Ki-Kare Test Sonuçları

M3		Anne Eğitim			
		İlköğretim	Lise	Lisans ve üstü	Total
Yok	Count	1	4	24	29
	%within M3	3,4%	13,8%	82,8%	100,0%
	%withinanneeğitim	7,7%	19,0%	30,0%	25,4%
Var	Count	12	17	56	85
	%within M3	14,1%	20,0%	65,9%	100,0%
	%withinanneeğitim	92,3%	81,0%	70,0%	74,6%
Total	Count	13	21	80	114
	%within M3	11,4%	18,4%	70,2%	100,0%
	%withinanneeğitim	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

$X^2=3,488$ sd=2 p= 0,175

Tablo 16 incelendiğinde annesi ilköğretim mezunu 12 öğrenci verilen örnek olayda «haksızlık (hak) vardır» seçeneğini işaretlerken, 1 öğrenci verilen örnek olayda «haksızlık (hak) yoktur» seçeneğini işaretlemiştir. Annesi lise mezunu 17 öğrenci verilen örnek olayda «haksızlık (hak) vardır» seçeneğini işaretlerken, 4 öğrenci verilen örnek olayda «haksızlık (hak) yoktur» seçeneğini işaretlemiştir. Annesi lisans ve üstü eğitimden mezun 56 öğrenci verilen örnek olayda «haksızlık (hak) vardır» seçeneğini işaretlerken, 24 öğrenci verilen örnek olayda «haksızlık (hak) yoktur» seçeneğini işaretlemiştir.

$X^2(sd=2, n=114)=3,488, p>0,05$. Çocukların eğitim hakkına ilişkin farkındalık düzeyleri ile anne eğitim durumu değişkeni arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır.

4.7.1.2.Çocukların Eğitim Hakkına İlişkin Farkındalık Düzeyleri Baba Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Anlamlı Fark Göstermekte midir?

Eğitim hakkına ilişkin farkındalık düzeyleri ile baba eğitim düzeyi değişkeni arasındaki ilişkiyi ortaya koyan Ki-Kare testi sonuçları Tablo 17’de verilmiştir.

Tablo 17

Eğitim Hakkına İlişkin Baba Eğitim Düzeyi Değişkeni İçin Ki-Kare Test Sonuçları

M3		Baba Eğitim			
		İlköğretim	Lise	Lisans ve üstü	Total
Yok	Count	1	6	22	29
	%within M3	3,4%	20,7%	75,9%	100,0%
	%withinbabaegitim	14,3%	26,1%	26,2%	25,4%
Var	Count	6	17	62	85
	%within M3	7,1%	20,0%	72,9%	100,0%
	%withinbabaegitim	85,7%	73,9%	73,8%	74,6%
Total	Count	7	23	84	114
	%within M3	6,1%	20,0%	73,7%	100,0%
	%withinbabaegitim	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

$X^2=0,489$ sd=2 p= 0,783

Tablo 17 incelendiğinde babası ilköğretim mezunu 6 öğrenci verilen örnek olayda «haksızlık (hak) vardır» seçeneğini işaretlerken, 1 öğrenci verilen örnek olayda «haksızlık (hak) yoktur» seçeneğini işaretlemiştir. Babası lise mezunu 17 öğrenci verilen örnek olayda «haksızlık (hak) vardır» seçeneğini işaretlerken, 6 öğrenci verilen örnek olayda «haksızlık (hak) yoktur» seçeneğini işaretlemiştir. Babası lisans ve üstü eğitimden mezun 62 öğrenci verilen örnek olayda «haksızlık (hak) vardır» seçeneğini işaretlerken, 22 öğrenci ise verilen örnek olayda «haksızlık (hak) yoktur» seçeneğini işaretlemiştir.

$X^2(sd=2, n=114)=3,488, p>0,05$. Çocukların eğitim hakkına ilişkin farkındalık düzeyleri ile anne eğitim durumu değişkeni arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır.

4.7.2.Çocukların Eğitim Hakkına İlişkin Farkındalık Düzeyleri Cinsiyet Değişkenine Göre Anlamlı Fark Göstermekte midir?

Çocukların eğitim haklarına ilişkin farkındalık düzeyleri ile cinsiyet değişkeni arasındaki ilişki incelenmiştir. Eğitim hakkına ilişkin farkındalık düzeyleri ile cinsiyet değişkeni arasındaki ilişkiyi ortaya koyan Ki-Kare testi sonuçları Tablo 18’de verilmiştir.

Tablo 18

Eğitim Hakkına İlişkin Cinsiyet Değişkeni İçin Ki-Kare Test Sonuçları

M3		Cinsiyet		
		Kız	Erkek	Total
Yok	Count	8	22	30
	%within M3	26,7%	73,3%	100,0%
Var	Count	41	48	89
	%within M3	46,1%	53,9%	100,0%
Total	Count	49	70	119
	%within M3	41,2%	58,8%	100,0%

$X^2=3,487$ sd=1 p= 0,062

Tablo 18 incelendiğinde kız öğrencilerin 41'i (%46,1) verilen örnek olayda «haksızlık (hak) vardır» seçeneğini işaretlerken, 8'i (%26,7) verilen örnek olayda «haksızlık (hak) yoktur» seçeneğini işaretlemiştir.

Erkek öğrencilerden 48'i (%53,9) verilen örnek olayda «haksızlık (hak) vardır» seçeneğini işaretlerken, 22'si (%73,3) ise verilen örnek olayda «haksızlık (hak) yoktur» seçeneğini işaretlemiştir.

$X^2(sd=1, n=119)=3,487$ $p>0,05$. Çocukların eğitim hakkına ilişkin farkındalık düzeyleri ile cinsiyet değişkeni arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır.

4.7.3.Çocukların Eğitim Hakkına İlişkin Farkındalık Düzeyleri Öğrenim Gördükleri Okulun Sosyo-Ekonomik Düzey Değişkenine Göre Anlamlı Fark Göstermekte midir?

Çocukların eğitim haklarına ilişkin farkındalık düzeyleri ile öğrenim gördükleri okulun sosyo-ekonomik düzey değişkeni arasındaki ilişki incelenmiştir. Eğitim hakkına ilişkin farkındalık düzeyi ile okulun sosyo-ekonomik düzey değişkeni arasındaki ilişkiyi ortaya koyan Ki-Kare testi sonuçları Tablo 19'da verilmiştir.

Tablo 19

Eğitim Hakkına İlişkin Okulun Sosyo-Ekonomik Düzey Değişkeni İçin Ki-Kare Test Sonuçları

M3		Okul Türü		
		Özel Okul	Devlet Okulu	Total
Yok	Count	22	8	30
	%within M3	73,3%	26,7%	100,0%
Var	Count	41	48	89
	%within M3	46,1%	53,9%	100,0%
Total	Count	63	56	119
	%within M3	52,9%	47,1%	100,0%

$X^2=6,695$ sd=1 p= 0,010

Tablo 19 incelendiğinde özel okulda okuyan 63 öğrenciden 41'i (%46,1) verilen örnek olayda «haksızlık (hak) vardır» seçeneğini işaretlerken, 22'si (%73,3) verilen örnek olayda «haksızlık (hak) yoktur» seçeneğini işaretlemiştir.

Devlet okulunda okuyan 56 öğrenciden 48'i (%53,9) verilen örnek olayda «haksızlık (hak) vardır» seçeneğini işaretlerken, 8'i (%26,7) ise verilen örnek olayda «haksızlık (hak) yoktur» seçeneğini işaretlemiştir.

$X^2(sd=1, n=119)=6,695$, $p<0,05$. Çocukların eğitim hakkına ilişkin farkındalık düzeyleri ile okul türü değişkeni arasında anlamlı bir fark bulunmuştur.

4.8.Yedinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Çocukların grup kurma hakkına ilişkin farkındalık düzeyleri nedir?

Bu alt problemde çocukların grup kurma hakkına ilişkin farkındalık düzeylerinin olup olmadığı araştırılmıştır. Farkındalık düzeylerini ortaya koyan frekans sonuçları Tablo 20'de verilmiştir

Tablo 20

Grup Kurma Hakkına İlişkin Frekans Tablosu

	f	%
Yok	37	31,6
Var	80	68,4
Toplam	117	100,0
Boş bırakılan değer	8	
Toplam	125	

Tablo 20 incelendiğinde grup kurma hakkını içeren örnek olaya 125 öğrenciden 117’si cevap vermiştir. Cevap verenlerden %68,4’ü verilen örnek olayda «haksızlık (hak) vardır» seçeneğini işaretlerken, %31,6’sı verilen örnek olayda «haksızlık (hak) yoktur» seçeneğini işaretlemiştir.

4.9.Sekizinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Çocukların grup kurma hakkına ilişkin farkındalık düzeyleri;

- a) Anne-baba eğitim düzeyi
- b) Cinsiyet
- c) Öğrenim gördükleri okulun sosyo-ekonomik düzeyine göre anlamlı fark göstermekte midir?

4.9.1.Çocukların Grup Kurma Hakkına İlişkin Farkındalık Düzeyleri Anne-Baba Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Anlamlı Fark Göstermekte midir?

Çocukların grup kurma haklarına ilişkin farkındalık düzeyleri ile anne-baba eğitim düzeyi değişkeni arasındaki ilişki incelenmiştir. Anne ve baba eğitim düzeyleri ayrı ayrı ele alınmıştır.

4.9.1.1.Çocukların Grup Kurma Hakkına İlişkin Farkındalık Düzeyleri Anne Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Anlamlı Fark Göstermekte midir?

Grup kurma hakkına ilişkin farkındalık düzeyleri ile anne eğitim düzeyi değişkeni arasındaki ilişkiyi ortaya koyan Ki-Kare testi sonuçları Tablo 21’de verilmiştir.

Tablo 21

Grup Kurma Hakkına İlişkin Anne Eğitim Düzeyi Değişkeni İçin Ki-Kare Test Sonuçları

M4		Anne Eğitim			
		İlköğretim	Lise	Lisans ve üstü	Total
Yok	Count	4	9	23	36
	%within M4	11,1%	25,0%	63,9%	100,0%
	%withinanneeğitim	36,4%	42,9%	28,7%	32,1%
Var	Count	7	12	57	76
	%within M4	9,2%	15,8%	75,0%	100,0%
	%withinanneeğitim	63,6%	57,1%	71,3%	67,9%
Total	Count	11	21	80	112
	%within M4	9,8%	18,8%	71,4%	100,0%
	%withinanneeğitim	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

$X^2=1,617$ sd=2 p= 0,445

Tablo 21 incelendiğinde annesi ilköğretim mezunu 7 öğrenci verilen örnek olayda «haksızlık (hak) vardır» seçeneğini işaretlerken, 4 öğrenci verilen örnek olayda «haksızlık (hak) yoktur» seçeneğini işaretlemiştir. Annesi lise mezunu 12 öğrenci verilen örnek olayda «haksızlık (hak) vardır» seçeneğini işaretlerken, 9 öğrenci verilen örnek olayda «haksızlık (hak) yoktur» seçeneğini işaretlemiştir. Annesi lisans ve üstü eğitimden mezun 57 öğrenci verilen örnek olayda «haksızlık (hak) vardır» seçeneğini işaretlerken, 23 öğrenci verilen örnek olayda «haksızlık (hak) yoktur» seçeneğini işaretlemiştir.

$X^2(sd=2, n=112)=1,617$, $p>0,05$. Çocukların grup kurma hakkına ilişkin farkındalık düzeyleri ile anne eğitim durumu değişkeni arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır.

4.9.1.2.Çocukların Grup Kurma Hakkına İlişkin farkındalık düzeyleri Baba Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Anlamlı Fark Göstermekte midir?

Grup kurma hakkına ilişkin farkındalık düzeyleri ile baba eğitim düzeyi değişkeni arasındaki ilişkiyi ortaya koyan Ki-Kare testi sonuçları Tablo 22’de verilmiştir.

Tablo 22

Grup Kurma Hakkına İlişkin Baba Eğitim Düzeyi Değişkeni İçin Ki-Kare Test Sonuçları

M4		Baba Eğitim			
		İlköğretim	Lise	Lisans ve üstü	Total
Yok	Count	2	9	25	36
	%within M4	5,6%	25,0%	69,4%	100,0%
	%withinbabaegitim	28,6%	40,9%	30,1%	32,1%
Var	Count	5	13	58	76
	%within M4	6,6%	17,1%	76,3%	100,0%
	%withinbabaegitim	71,4%	59,1%	69,9%	67,9%
Total	Count	7	22	83	112
	%within M4	6,3%	19,6%	74,1%	100,0%
	%withinbabaegitim	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

$X^2=0,972$ sd=2 p= 0,615

Tablo 22 incelendiğinde babası ilköğretim mezunu 5 öğrenci verilen örnek olayda «haksızlık (hak) vardır» seçeneğini işaretlerken, 2 öğrenci verilen örnek olayda «haksızlık (hak) yoktur» seçeneğini işaretlemiştir. Babası lise mezunu 13 öğrenci verilen örnek olayda «haksızlık (hak) vardır» seçeneğini işaretlerken, 9 öğrenci verilen örnek olayda «haksızlık (hak) yoktur» seçeneğini işaretlemiştir. Babası lisans ve üstü eğitimden mezun 58 öğrenci verilen örnek olayda «haksızlık (hak) vardır» seçeneğini işaretlerken, 25 öğrenci ise verilen örnek olayda «haksızlık (hak) yoktur» seçeneğini işaretlemiştir.

$X^2(sd=2, n=112)=0,972, p>0,05$. Çocukların grup kurma hakkına ilişkin farkındalık düzeyleri ile baba eğitim durumu değişkeni arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır.

4.9.2.Çocukların Grup Kurma Hakkına İlişkin farkındalık Düzeyleri Cinsiyet Değişkenine Göre Anlamlı Fark Göstermekte midir?

Çocukların grup kurma haklarına ilişkin farkındalık düzeyleri ile cinsiyet değişkeni arasındaki ilişki incelenmiştir. Grup kurma hakkına ilişkin farkındalık düzeyleri ile cinsiyet değişkeni arasındaki ilişkiyi ortaya koyan Ki-Kare testi sonuçları Tablo 23'te verilmiştir.

Tablo 23

Grup Kurma Hakkına İlişkin Cinsiyet Değişkeni İçin Ki-Kare Test Sonuçları

M4		Cinsiyet		
		Kız	Erkek	Total
Yok	count	13	24	37
	%within M4	35,1%	64,9%	100,0%
Var	Count	36	44	80
	%within M4	45,0%	55,0%	100,0%
Total	Count	49	68	117
	%within M4	41,9%	58,1%	100,0%

$X^2=1,011$ sd=1 p= 0,315

Tablo 23 incelendiğinde kız öğrencilerin 36'sı (%45,0) verilen örnek olayda «haksızlık (hak) vardır» seçeneğini işaretlerken, 13'ü (%35,1) verilen örnek olayda «haksızlık (hak) yoktur» seçeneğini işaretlemiştir.

Erkek öğrencilerden 44'ü (%55,0) verilen örnek olayda «haksızlık (hak) vardır» seçeneğini işaretlerken, 24'ü (%64,9) ise verilen örnek olayda «haksızlık (hak) yoktur» seçeneğini işaretlemiştir.

$X^2(sd=1, n=117)=1,506$, $p>0,05$. Çocukların grup kurma hakkına ilişkin farkındalık düzeyleri ile okul türü değişkeni arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır.

4.9.3.Çocukların Grup Kurma Hakkına İlişkin Farkındalık Düzeyleri Öğrenim Gördükleri Okulun Sosyo-Ekonomik Düzey Değişkenine Göre Anlamlı Fark Göstermekte midir?

Çocukların grup kurma haklarına ilişkin farkındalık düzeyleri ile öğrenim gördükleri okulun sosyo-ekonomik düzey değişkeni arasındaki ilişki incelenmiştir. Grup kurma hakkına ilişkin farkındalık düzeyi ile okulun sosyo-ekonomik düzey değişkeni arasındaki ilişkiyi ortaya koyan Ki-Kare testi sonuçları Tablo 24'te verilmiştir.

Tablo 24

Grup Kurma Hakkına İlişkin Okulun Sosyo-Ekonomik Düzey Değişkeni İçin Ki-Kare Test Sonuçları

M4		Okul Türü		
		Özel Okul	Devlet Okulu	Total
Yok	Count	23	14	37
	%within M4	62,2%	37,8%	100,0%
Var	count	40	40	80
	%within M4	50,0%	50,0%	100,0%
Total	count	63	54	117
	%within M4	53,8%	46,2%	100,0%

$X^2=1,506$ sd=1 p= 0,220

Tablo 24 incelendiğinde özel okulda okuyan 63 öğrenciden 40'ı (%50,0) verilen örnek olayda «haksızlık (hak) vardır» seçeneğini işaretlerken, 23'ü (%62,2) verilen örnek olayda «haksızlık (hak) yoktur» seçeneğini işaretlemiştir.

Devlet okulunda okuyan 54 öğrenciden 40'ı (%50,0) verilen örnek olayda «haksızlık (hak) vardır» seçeneğini işaretlerken, 14'ü (%37,8) ise verilen örnek olayda «haksızlık (hak) yoktur» seçeneğini işaretlemiştir.

$X^2(sd=1, n=117)=1,506$, $p>0,05$. Çocukların grup kurma hakkına ilişkin farkındalık düzeyleri ile okul türü değişkeni arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır.

4.10.Dokuzuncu Alt Probleme İlişkin Bulgular

Çocukların oyun oynama hakkına ilişkin farkındalık düzeyleri nedir?

Bu alt problemde çocukların oyun oynama hakkına ilişkin farkındalık düzeylerinin olup olmadığı araştırılmıştır. Farkındalık düzeylerini ortaya koyan frekans sonuçları Tablo 25'te verilmiştir.

Tablo 25

Oyun Oynama Hakkına İlişkin Frekans Tablosu

	f	%
Yok	29	24,0
Var	92	76,0
Toplam	121	100,0
Boş bırakılan değer	4	
Toplam	125	

Tablo 25 incelendiğinde oyun oynama hakkını içeren örnek olaya 125 öğrenciden 121'i cevap vermiştir. Cevap verenlerden %76,0'ı verilen örnek olayda «haksızlık (hak) vardır» seçeneğini işaretlerken, %24,0'ı verilen örnek olayda «haksızlık (hak) yoktur» seçeneğini işaretlemiştir.

4.11. Onuncu Alt Probleme İlişkin Bulgular

Çocukların oyun oynama hakkına ilişkin farkındalık düzeyleri;

- a) Anne-baba eğitim düzeyi
- b) Cinsiyet
- c) Öğrenim gördükleri okulun sosyo-ekonomik düzeyine göre anlamlı fark göstermekte midir?

4.11.1. Çocukların Oyun Oynama Hakkına İlişkin Farkındalık Düzeyleri Anne-Baba Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Anlamlı Fark Göstermekte midir?

Çocukların oyun oynama haklarına ilişkin farkındalık düzeyleri ile anne-baba eğitim düzeyi değişkeni arasındaki ilişki incelenmiştir. Anne ve baba eğitim düzeyleri ayrı ayrı ele alınmıştır.

**4.11.1.1.Çocukların Oyun Oynama Hakkına İlişkin Farkındalık Düzeyleri
Anne Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Anlamlı Fark Göstermekte midir?**

Oyun oynama hakkına ilişkin farkındalık düzeyleri ile anne eğitim düzeyi değişkeni arasındaki ilişkiyi ortaya koyan Ki-Kare testi sonuçları Tablo 26’da verilmiştir.

Tablo 26 *Oyun Oynama Hakkına İlişkin Anne Eğitim Düzeyi Değişkeni İçin Ki-Kare Test Sonuçları*

M5		Anne Eğitim			Total
		İlköğretim	Lise	Lisans ve üstü	
Yok	Count	1	6	20	27
	%within M5	3,7%	22,2%	74,1%	100,0%
	%withinanneeğitim	8,3%	26,1%	24,7%	23,3%
Var	Count	11	17	61	89
	%within M5	12,4%	19,1%	68,5%	100,0%
	%withinanneeğitim	91,7%	73,9%	75,3%	76,7%
Total	Count	12	23	81	116
	%within M5	10,3%	19,8%	69,8%	100,0%
	%withinanneeğitim	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

$X^2=1,693$ sd=2 p= 0,429

Tablo 26 incelendiğinde annesi ilköğretim mezunu 11 öğrenci verilen örnek olayda «haksızlık (hak) vardır» seçeneğini işaretlerken, 1 öğrenci verilen örnek olayda «haksızlık (hak) yoktur» seçeneğini işaretlemiştir. Annesi lise mezunu 17 öğrenci verilen örnek olayda «haksızlık (hak) vardır» seçeneğini işaretlerken, 6 öğrenci verilen örnek olayda «haksızlık (hak) yoktur» seçeneğini işaretlemiştir. Annesi lisans ve üstü eğitimden mezun 61 öğrenci verilen örnek olayda «haksızlık (hak) vardır» seçeneğini işaretlerken, 20 öğrenci verilen örnek olayda «haksızlık (hak) yoktur» seçeneğini işaretlemiştir.

$X^2(sd=2, n=116)=1,693, p>0,05$. Çocukların oyun oynama hakkına ilişkin farkındalık düzeyleri ile anne eğitim durumu değişkeni arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır.

**4.11.1.2.Çocukların Oyun Oynama Hakkına İlişkin Farkındalık Düzeyleri
Baba Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Anlamlı Fark Göstermekte midir?**

Oyun oynama hakkına ilişkin farkındalık düzeyleri ile baba eğitim düzeyi değişkeni arasındaki ilişkiyi ortaya koyan Ki-Kare testi sonuçları Tablo 27’de verilmiştir.

Tablo 27

Oyun Oynama Hakkına İlişkin Baba Eğitim Düzeyi Değişkeni İçin Ki-Kare Test Sonuçları

M5		Baba Eğitim			
		İlköğretim	Lise	Lisans ve üstü	Total
Yok	Count	1	7	19	27
	%within M5	3,7%	25,9%	70,4%	100,0%
	%withinbabaegitim	12,5%	29,2%	22,6%	23,3%
Var	Count	7	17	65	89
	%within M5	7,9%	19,1%	73,0%	100,0%
	%withinbabaegitim	87,5%	70,8%	77,4%	76,7%
Total	Count	8	24	84	116
	%within M5	6,9%	20,7%	72,4%	100,0%
	%withinbabaegitim	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

$X^2=1,007$ sd=2 p= 0,604

Tablo 27 incelendiğinde babası ilköğretim mezunu 7 öğrenci verilen örnek olayda «haksızlık (hak) vardır» seçeneğini işaretlerken, 1 öğrenci verilen örnek olayda «haksızlık (hak) yoktur» seçeneğini işaretlemiştir. Babası lise mezunu 17 öğrenci verilen örnek olayda «haksızlık (hak) vardır» seçeneğini işaretlerken, 7 öğrenci verilen örnek olayda «haksızlık (hak) yoktur» seçeneğini işaretlemiştir. Babası lisans ve üstü eğitimden mezun 65 öğrenci verilen örnek olayda «haksızlık (hak) vardır» seçeneğini işaretlerken, 19 öğrenci ise verilen örnek olayda «haksızlık (hak) yoktur» seçeneğini işaretlemiştir.

$X^2(sd=2, n=116)=0,604$, $p>0,05$. Çocukların oyun oynama hakkına ilişkin farkındalık düzeyleri ile baba eğitim durumu değişkeni arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır.

4.11.2.Çocukların Oyun Oynama Hakkına İlişkin Farkındalık Düzeyleri Cinsiyet Değişkenine Göre Anlamlı Fark Göstermekte midir?

Çocukların oyun oynama haklarına ilişkin farkındalık düzeyleri ile cinsiyet değişkeni arasındaki ilişki incelenmiştir. Oyun oynama hakkına ilişkin farkındalık düzeyleri ile cinsiyet değişkeni arasındaki ilişkiyi ortaya koyan Ki-Kare testi sonuçları Tablo 28’de verilmiştir.

Tablo 28

Oyun Oynama Hakkına İlişkin Cinsiyet Değişkeni İçin Ki-Kare Test Sonuçları

M5		Cinsiyet		
		Kız	Erkek	Total
Yok	count	9	20	29
	%within M5	31,0%	69,0%	100,0%
Var	count	44	48	92
	%within M5	47,8%	52,2%	100,0%
Total	count	53	68	121
	%within M5	43,8%	56,2%	100,0%

$X^2=2,526$ sd=1 p= 0,112

Tablo 28 incelendiğinde kız öğrencilerin 44'ü (%47,8) verilen örnek olayda «haksızlık (hak) vardır» seçeneğini işaretlerken, 9'u (%31,0) verilen örnek olayda «haksızlık (hak) yoktur» seçeneğini işaretlemiştir.

Erkek öğrencilerden 48'i (%52,2) verilen örnek olayda «haksızlık (hak) vardır» seçeneğini işaretlerken, 20'si (%69,0) ise verilen örnek olayda «haksızlık (hak) yoktur» seçeneğini işaretlemiştir.

$X^2(sd=1, n=121)=2,526$ $p>0,05$. Çocukların oyun oynama hakkına ilişkin farkındalık düzeyleri ile cinsiyet değişkeni arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır.

4.11.3.Çocukların Oyun Oynama Hakkına İlişkin Farkındalık Düzeyleri Öğrenim Gördükleri Okulun Sosyo-Ekonomik Düzey Değişkenine Göre Anlamlı Fark Göstermekte midir?

Çocukların oyun oynama haklarına ilişkin farkındalık düzeyleri ile öğrenim gördükleri okulun sosyo-ekonomik düzey değişkeni arasındaki ilişki incelenmiştir. Oyun oynama hakkına ilişkin farkındalık düzeyi ile okulun sosyo-ekonomik düzey değişkeni arasındaki ilişkiyi ortaya koyan Ki-Kare testi sonuçları Tablo 29'da verilmiştir.

Tablo 29

Oyun Oynama Hakkına İlişkin Okulun Sosyo-Ekonomik Düzey Değişkeni İçin Ki-Kare Test Sonuçları

M5		Okul Türü		
		Özel Okul	Devlet Okulu	Total
Yok	Count	17	12	29
	%within M5	58,6%	41,4%	100,0%
Var	count	47	45	92
	%within M5	51,1%	48,9%	100,0%
Total	count	64	57	121
	%within M5	52,9%	47,1%	100,0%

$X^2=0,502$ sd=1 p= 0,479

Tablo 29 incelendiğinde özel okulda okuyan 64 öğrenciden 47'si (%51,1) verilen örnek olayda «haksızlık (hak) vardır» seçeneğini işaretlerken, 17'si (%58,6) verilen örnek olayda «haksızlık (hak) yoktur» seçeneğini işaretlemiştir.

Devlet okulunda okuyan 57 öğrenciden 45'i (%48,9) verilen örnek olayda «haksızlık (hak) vardır» seçeneğini işaretlerken, 12'si (%41,4) ise verilen örnek olayda «haksızlık (hak) yoktur» seçeneğini işaretlemiştir.

$X^2(sd=1, n=121)=0,502$, $p>0,05$. Çocukların oyun oynama hakkına ilişkin farkındalık düzeyleri ile okul türü değişkeni arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır.

BÖLÜM V

SONUÇ VE ÖNERİLER

Verilerin analizi sonucunda çocukların genel olarak belirlenen hakların ((katılım hakkı, sağlık hakkı, eğitim hakkı, grup (dernek) kurma hakkı, oyun oynama hakkı)) farkında olduğu görülmüştür.

Sağlık hakkına ilişkin farkındalık düzeyleri öğrenim görülen okul türüne göre anlamlı fark göstermiştir. Devlet okulunda öğrenim gören öğrencilerin bu konudaki farkındalıkları özel okulda öğrenim görenlere oranla daha fazladır. Özel okulda öğrenim gören öğrenciler küçüklüklerinden itibaren en ufak rahatsızlıklarında özel hastanelerde kısa sürede sorunlarını çözebilme imkânlarına sahipken, devlet okullarında öğrenim gören öğrencilerin çok azı böyle imkâna sahiptir. Bir şeyin eksikliği hissedilmeden arayışına düşülmez. Özel okuldaki öğrencilerin sağlık hakkını “hak” olarak görmeme sebepleri, sağlık hakkının yokluğunu hissetmemeleri olabilmektedir.

Eğitim hakkına ilişkin farkındalık düzeyleri öğrenim görülen okul türüne göre anlamlı bir fark göstermiştir. Sağlık hakkında olduğu gibi devlet okulunda öğrenim gören öğrencilerin bu konudaki farkındalıkları özel okulda öğrenim görenlere nazaran daha fazladır. Özel okulda öğrenim gören öğrencilerin büyük çoğunluğu öğrenim hayatına kreşler ve özel okullarla başlamaktadır. Aksi bir durum olmadığı sürece özel okullarda öğrenimlerini tamamlamaktadırlar. Bu bağlamda eğitim hakkı “hak” olmaktan ziyade olağan, olması gereken bir durum haline dönüşmekte ve algılanmaktadır. Devlet okulunda öğrenim gören öğrenciler ise en iyi şartlarda eğitim almak istediklerinden eğitimi kendilerine sunulan bir hak olarak görebilmektedirler.

Bu çalışma ile özel okulda öğrenim gören öğrencilerin özellikle sağlık hakkı ve eğitim hakkına ilişkin düşük çıkan farkındalık düzeylerini artırıcı çalışmalar yapılabilir. Bu hakların kendileri için neden önemli olduğu konusunda açıklayıcı çalışmalar yapılabilir.

Öğrencilere teorilerde haklardan bahsederken aynı zamanda haklarını kullanabilecekleri ortamlar yaratılmalıdır. Bir Kızılderili atasözü “Anlatırsan, unutabilirim; gösterirsen, anımsayabilirim; beni işin içine katarsan asla unutmam, öğrenirim” der. Bu nedenle çocuklara öğrettiğimiz ve öğreteceğimiz hakları mümkün olduğunca uygulamada da sergileyebilmelerini sağlamalıyız.

Öğretmenler, öğrencilerini haklarını kullanma ve farkına varma yönünde yönlendirmeliler.

Okul; müdürü, öğretmenleri, personeli ve velisiyle bir bütündür. Bu bütünün en önemli parçası ve ortak hedefi de öğrencilerdir. Öğrencilere kazandırılacak haklar sadece öğretmenin öğretmesiyle değil müdürün, personelin ve velilerin de üstlerine düşeni yapmasıyla başarıya ulaşacaktır.

Doğan ve Durualp (2011) Sosyal Bilgiler dersi alan 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin çocuk haklarına dair görüşlerinin karşılaştırılması çalışmalarında 5. sınıf öğrencilerinin 4. sınıf öğrencilerine nazaran Çocuk Hakları Görüşme Forumu’ndaki ifadelerine katılımını daha yüksek bulmuşlardır. Bunun sebebi olarak 5. sınıf Sosyal Bilgiler dersi programında “Haklarımı Öğreniyorum” ünitesine yer verilmesinin etkili olabileceği açıklanmıştır. 4. sınıf öğrencilerinin farkındalıklarının artırılabilmesi için bu durumda 4. sınıf programında da “Haklar” ile ilgili ders olmalıdır. Ara disiplinlerle ilişki kurulması tek başına yeterli olmamıştır.

Öğretmen yetiştiren fakülteler özellikle eğitimde şekillendirici rol oynayan sınıf öğretmenliği programlarına çocuk hakları dersi konulmalı ve öğretmenlerin bu konuda bilgi sahibi olmaları çalışılmalıdır.

Torun (2011), çocuk hakları öğretiminde oyun yönteminin başarıya ve kalıcılığa etkisini incelediği araştırmasında, oyun yöntemiyle hak öğretiminin daha kalıcı olduğunu ortaya koymuştur. Araştırma sonucundan yola çıkarak çocuklara hakları öğretilirken oyun yönteminden yararlanılabilir.

20 Kasım Çocuk Hakları günü okullarda hakları anlatan küçük çalışmalar yapılarak kutlanılmalıdır.

Eğer çocuk hakları eğitimi başarılı bir biçimde verilirse, çocukların, hakları konusundaki farkındalığı ve ilgileri artacaktır.

KAYNAKLAR

- Abulan, A. (2007). *Çocuk hakları ve gazetecilik uygulamaları*. UNICEF.
- Akar, L. Ö. (2013). *Çocuk hakları bağlamında çocuklarda eğitim hakkı*. (Yüksek Lisans Tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Akıllıoğlu, T. (1995). *Çocuk haklarına dair sözleşme*. AÜ. SBF.: İnsan Hakları Merkezi.
- Akgün, Ö. E., Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Demirel, F. & Karadeniz Ş. (2014). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Aktürk, S. (2006). *Avrupa Birliği sürecinde Türkiye’de çocuk hakları ve güvenliği*. (Yüksek Lisans Tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Akyüz, E. (2013). *Çocuk hukuku*. Ankara: Pegem Akademi
- Alver, F. (2004). Neil Postman'in çocukluğun yok oluş sürecinde iletişim teknolojisi eleştirisinin eleştirisi. *İletişim Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 129-141. <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/23/666/8492.pdf> sayfasından erişilmiştir.
- Arbour, L. & Matsuura, K. (2006). *Plan of Action, World Programme for Human Rights Education*. Etrieved from <http://www.ohchr.org/Documents/Publications/PActionEducationen.pdf> sayfasından erişilmiştir.
- Çocuk. (t.y.). *Türk Dil Kurumu* içinde. http://tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.579886ad7988d9.89967433 sayfasından erişilmiştir.
- Doğan, İ. (2000). *Akıllı küçük, çocuk kültürü ve çocuk hakları üzerine sosy-kültürel bir inceleme*. İstanbul: Sistem.
- Durgut, A. (2014). *2005 sosyal bilgiler dersi öğretim programlarının çocuk hakları açısından incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.

- Erbay, E. (2013). *Çocuk hakları*. İstanbul: Yeni İnsan.
- Erdoğan, O. (2011). *Çocuk hakları*. İstanbul: Acar.
- Eroğlu, S. (2011). *İslam hukukunda ve modern hukukta çocuk hakları*. (Yüksek Lisans Tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Ertürk, S. (2013). *Eğitimde program geliştirme*. Ankara: Edge Akademi.
- Fazlıoğlu, Z. (2007). *Çocuk hakları sözleşmesinde yer alan 'çocuk hakları' konusunda öğretmenlerin ve yöneticilerin bilinç düzeyleri*. (Yüksek Lisans Tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Franklin, B. (1993). *Çocuk hakları* (A. Türker, Çev.). İstanbul: Ayrıntı.
- Gölan, A., Şirin, M., C., & Şirin, M., R. (2011). *Yetişkin bildirileri kitabı-1*. İstanbul. 293-301.
http://www.cocukvakfi.org.tr/resource/docs/kongre_yayinlari/15_yetiskimbildirileri_cilt1.pdf sayfasından erişilmiştir.
- Güneş, A. (2012). *Çocukluk sırrı*. İstanbul: Nesil.
- Gören, Z. (2012). Çocukların temel haklarının anayasal garantisi. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(22), 45-105.
<http://www.ticaret.edu.tr/uploads/kutuphane/dergi/s22/45-105.pdf> sayfasından erişilmiştir.
- Hak (t.y.). *Türk Dil Kurumu* içinde. http://tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.57988f3f675be1.62730325 sayfasından erişilmiştir.
- Hodgkin, R. & Newell, P. (1998). *Çocuk Haklarına Dair Sözleşme uygulama el kitabı*. UNİCEF
- İnan, A. N. (1968). Çocuk Hakları Beyannamesi ilkelerinin Türk hukuk sistemine etkisi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 1(1), 201-219.
<http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/40/481/5648.pdf> sayfasından erişilmiştir.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (1991). Türkiye’de aile kültürü. *Çağdaş Kültürümüz: Olgular, Sorunlar*, 49-57.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (1993). *Türkiye’de değişen aile ve çocuğun değeri*. Toplumsal Tarihte Çocuk Sempozyumu’nda sunulmuş bildiri, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı, İstanbul.

- Karasar, N. (2010). *Bilimsel araştırma yöntemi: kavramlar, ilkeler, teknikler*. Ankara: Nobel.
- Kaya, S. Ö. (2011). *Öğretmen adaylarının çocuk hakları ile ilgili görüşleri*. (Yüksek Lisans Tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Kepenekçi, Y. K. & Baydık, B. (2009). Zihin engelliler öğretmen adaylarının çocuk haklarına ilişkin tutumları. *Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 42(1), 329-350. <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/40/1147/13464.pdf> sayfasından erişilmiştir.
- Kıldan, A. O. (2013, Kasım 26). 21. yüzyıl çocukları; şanslı mı şanssız mı? *Gündoğmuş*. http://www.gundogmushaber.com/Yazi21__Yuzyil_Cocuklari_Sansli_Mi_Sansiz_mi-352946.html sayfasından erişilmiştir.
- Kor, K. (2013). *Okul öncesi öğretmenlerinin çocuk hakları konusundaki görüşlerinin belirlenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Köksal, H. (2008). Çocukluk, değişen dünya ve tarih öğretiminden beklentiler. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 1(4), 388-396.
- Kurt, G. (2012). *Yataklı sağlık kuruluşlarında çocuk ile ilgili sağlık hizmetlerinin çocuk hakları sözleşmesine uygunluğunun ve sağlık profesyonellerinin çocuk hakları konusundaki farkındalık ve tutumlarının değerlendirilmesi*. (Uzmanlık Tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Kükürtcü, S. K. (2011). *5-6 yaş çocuklarının ailelerinin ve öğretmenlerinin kullandıkları disiplin yöntemlerinin çocuk hakları ile ilişkisinin incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Merey, Z. (2012). *Türkiye ve ABD'deki sosyal bilgiler ders kitaplarında çocukların katılım haklarına yer verilme düzeyinin karşılaştırılması*. (Doktora Tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Moccia, P. (Ed.). (2009). *Dünya çocuklarının durumu*. UNICEF
- Musayeva, G. (2013). *Avrupa Birliği, Türkiye ve Azerbaycan cumhuriyetlerinde çocuk hakları*. (Yüksek Lisans Tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.

- Nayır, F. & Kepenekçi, Y. K. (2011). İlköğretim Türkçe ders kitaplarında çocukların katılım hakları. *İlköğretim Online*, 10(1), 160-168. <http://ilkogretim-online.org.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Neslitürk, S. & Ersoy, A. F. (2007). Okulöncesi öğretmen adaylarının çocuk haklarının öğretimine ilişkin görüşleri. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 3(2), 245-257. <http://eku.comu.edu.tr/article/view/1044000092> sayfasından erişilmiştir.
- Neydim, N. (2013). *Çocuk, öteki, haklar ve edebiyat*. IV. Eğitim Sempozyumu'nda sunulmuş bildiri, Türkiye Özel Okullar Birliği Derneği, İstanbul. <http://www.ozelokullardernegi.org.tr/yayinlar/temelegitim/files/assets/downloads/publication.pdf> sayfasından erişilmiştir.
- Onur, B. (Ed.) (2013). *Sunuş, toplumsal tarihte çocuk sempozyumu*. İstanbul: Tarih Vakfı
- Salim, M. (2011). *Geçmişten günümüze Türkiye'de çocuk koruma politikaları ve sosyal hizmetler ve çocuk esirgeme kurumu*. (Yüksek Lisans Tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Save The Children (2006). *Children's rights: A teacher's guide*. UK: http://www.savethechildren.org.uk/sites/default/files/docs/childrensrights_teachersguide_1.pdf
- Tan, M. (1993). *Çocukluk: Dün ve bugün*. Toplumsal Tarihte Çocuk Sempozyumu'nda sunulmuş bildiri, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı, İstanbul.
- Tanrıbilir, F. B. (2011). *Çocuk haklarının uluslararası korunması ve koruma mekanizmaları*. Ankara: Yetkin.
- Tiryakioğlu, B. (2000). *Çocukların korunmasına ilişkin milletlerarası sözleşmeler ve Türk hukuku*. Ankara: Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu.
- Torun, F. (2011). *Çocuk hakları öğretiminde oyun yönteminin başarıya, kalıcılığa ve tutuma etkisi*. (Yüksek Lisans Tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Turanlı, K. (2004). *Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi çerçevesinde çocuğun ekonomik sömürüden korunma hakkı*. (Yüksek Lisans Tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.

- Türkyılmaz, M. & Kuş, Z. (2014). İlköğretim 100 temel eserde çocuk hakları. *Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(15). http://www.ijoess.com/Makaleler/852860406_4-zafer%20ku%C5%9F.pdf sayfasından erişilmiştir.
- Uçuş, Ş. (2009). *Çocuk hakları Sözleşmesi'nin ilköğretim programlarındaki yeri ve Sözleşme'ye yönelik öğretmenlerin ve okul yöneticilerinin görüşleri*. (Yüksek Lisans Tezi). <https://tez.yok.gov.trsayfasından> erişilmiştir.
- Uçuş, Ş. (2014). Çocuk hakları eğitimi programının hazırlanması ve değerlendirilmesi: uygulama öğretmeninin ve katılımcıların görüşleri. *International Journal of NewATrends in Arts, Sports & Science Education*. <http://www.ijtase.net/ojs/index.php/IJTASE/article/download/297/358> sayfasından erişilmiştir.
- Uluç, F. Ö. (2008). *İlköğretim programlarında çocuk hakları*. (Doktora Tezi). <https://tez.yok.gov.trsayfasından> erişilmiştir.
- Ünal, D. P. (2010). *İlköğretim öğretmenlerine yönelik web tabanlı çocuk hakları eğitimi programı*. (Doktora Tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Washington, F. (2010). *5 – 6 yaş grubu çocuklarına uygulanan aile katımlı çocuk hakları eğitimi programının etkililiğinin incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Yapıcı, M. & Yapıcı, Ş. (2004). Bir değer olarak çocukluk. *Bilim, Eğitim ve Düşünce Dergisi*, 4(4). <http://www.universite-toplum.org/text.php?id=205> sayfasından erişilmiştir.
- Yörükoğlu, A. (2007). *Değişen toplumda aile ve çocuk*. İstanbul: Özgür.
- Yurtsever, M. (2009). *Ebeveyn çocuk hakları tutum ölçeğinin geliştirilmesi ve anne babaların çocuk haklarına yönelik tutumlarının farklı değişkenler açısından incelenmesi*. (Doktora Tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.

EKLER

Ek-1. Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu Tarafından 20 Kasım 1989 tarihinde kabul edilmiştir.

Önsöz:

Bu Sözleşmeye Taraf Devletler,

Birleşmiş Milletler Andlaşmasında ilân edilen ilkeler uyarınca insanlık ailesinin tüm üyelerinin, doğuştan varlıklarına özgü bulunan haysiyetle birlikte eşit ve devredilemez haklara sahip olmalarının tanınmasının, dünyada özgürlük, adalet ve barışın temeli olduğunu *düşünerek,*

Birleşmiş Milletler halklarının, insanın temel haklarına ve bireyin, insan olarak taşıdığı haysiyet ve değere olan kesin inançlarını Birleşmiş Milletler Andlaşmasında bir kez daha doğrulamış olduklarını ve daha geniş bir özgürlük ortamında toplumsal ilerleme ve daha iyi bir yaşam düzeyi sağlama yolundaki kararlılıklarını *hatırd tutarak,*

Birleşmiş Milletlerin, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nde ve Uluslararası İnsan Hakları Sözleşmelerinde herkesin, bu metinlerde yeralan hak ve özgürlüklerden ırk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasal ya da başka görüş, ulusal ya da toplumsal köken, mülkiyet, doğuştan veya başka durumdan kaynaklanan ayrımlar dahil, hiçbir ayırım gözetilmeksizin yararlanma hakkına sahip olduklarını benimsediklerini ve ilân ettiklerini *kabul ederek,*

Uluslararası İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nde, Birleşmiş Milletlerin, çocukların özel ilgi ve yardıma hakkı olduğunu ilân ettiğini *anımsayarak,*

Toplumun temel birimi olan ve tüm üyelerinin ve özellikle çocukların gelişmeleri ve esenlikleri için doğal ortamı oluşturan ailenin toplum içinde kendisinden beklenen sorumlulukları tam olarak yerine getirebilmesi için gerekli koruma ve yardımı görmesinin zorunluluğuna *inanmış olarak,*

Çocuğun kişiliğinin tam ve uyumlu olarak gelişebilmesi için mutluluk, sevgi ve anlayış havasının içindeki bir aile ortamında yetişmesinin gerekliliğini *kabul ederek,*

Çocuğun toplumda bireysel bir yaşantı sürdürebilmesi için her yönüyle hazırlanmasının ve Birleşmiş Milletler Andlaşmasında ilân edilen ülküler ve özellikle barış, değerbilirlik, hoşgörü, özgürlük, eşitlik ve dayanışma ruhuyla yetiştirilmesinin gerekliliğini *gözönünde bulundurarak,*

Çocuğa özel bir ilgi gösterme gerekliliğinin,1924 tarihli, Cenevre Çocuk Hakları Bildirisi'nde ve 20 Kasım 1959 tarihinde Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Kurulunca kabul edilen Çocuk Hakları Bildirisi'nde belirtildiğini ve İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nde, Medeni ve Siyasi Haklar Uluslararası Sözleşmesi'nde (özellikle 23 ve 24'üncü maddelerinde) ve Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme'de (özellikle 10'uncu maddesinde) ve çocukların esenliği ile ilgili uzman kuruluşların ve uluslararası örgütlerin kurucu ve ilgili belgelerinde tanındığını *hatırda tutarak*,

Çocuk Hakları Bildirisi'nde de belirtildiği gibi çocuğun gerek bedensel gerek zihinsel bakımdan tam erginliğe ulaşmamış olması nedeniyle doğum sonrasında olduğu kadar, doğum öncesinde de uygun yasal korumayı da içeren özel güvence ve koruma gereksiniminin bulunduğunu *hatırda tutarak*,

Ulusal ve uluslararası düzeyde çocukları aile yanına yerleştirme ve evlât edinmeye de özel atıfta bulunan Çocuğun Korunması ve Esenliğine İlişkin Toplumsal ve Hukuksal İlkeler Bildirisi; Çocuk Mahkemelerinin Yönetimi Hakkında Birleşmiş Milletler Asgari Standart Kuralları (Pekin Kuralları) ve Acil Durumlarda ve Silâhlı Çatışma Halinde Kadınların ve Çocukların Korunmasına İlişkin Bildirinin hükümlerini *anımsayarak*,

Dünyadaki ülkelerin tümünde çok güç koşullar altında yaşayan ve bu nedenle özel bir ilgiye gereksinimi olan çocukların bulunduğu *bilinci içinde*,

Çocuğun korunması ve uyumlu gelişmesi bakımından her halkın kendine özgü geleneklerinin ve kültürel değerlerinin taşıdığı önemi *gözönünde tutarak*,

Her ülkedeki, özellikle gelişmekte olan ülkelerdeki çocukların yaşama koşullarının iyileştirilmesi için uluslararası işbirliğinin taşıdığı önemin *bilincinde olarak*,

Bundan sonraki sayfalarda bulunan kurallar üzerinde anlaşılmaya varmışlardır...

I.Kısım

Madde 1: Bu Sözleşme uyarınca çocuğa uygulanabilecek olan kanuna göre daha erken yaşta reşit olma durumu hariç, on sekiz yaşına kadar her insan çocuk sayılır.

Madde 2: 1)Taraf Devletler, bu Sözleşme'de yazılı olan hakları kendi yetkileri altında bulunan her çocuğa, kendilerinin, ana-babalarının veya yasal vasilerinin sahip oldukları, ırk, renk, cinsiyet, dil, siyasal ya da başka düşünceler, ulusal, etnik ve sosyal köken,

mülkiyet, sakatlık, doğuş ve diğer statüler nedeniyle hiçbir ayırım gözetmeksizin tanır ve taahhüt ederler.

2) Taraf Devletler, çocuğun ana–babasının, yasal vasilerinin veya ailesinin öteki üyelerinin durumları, faaliyetleri, açıklanan düşünceleri veya inançları nedeniyle her türlü ayırıma veya cezaya tâbi tutulmasına karşı etkili biçimde korunması için gerekli tüm uygun önlemleri alırlar.

Madde 3: 1) Kamusal ya da özel sosyal yardım kuruluşları, mahkemeler, idari makamlar veya yasama organları tarafından yapılan ve çocukları ilgilendiren bütün faaliyetlerde, çocuğun yararı temel düşüncedir.

2) Taraf Devletler, çocuğun ana–babasının, vasilerinin ya da kendisinden hukuken sorumlu olan diğer kişilerin hak ve ödevlerini de gözönünde tutarak, esenliği için gerekli bakım ve korumayı sağlamayı üstlenirler ve bu amaçla tüm uygun yasal ve idari önlemleri alırlar.

3) Taraf Devletler, çocukların bakımı veya korunmasından sorumlu kurumların, hizmet ve faaliyetlerin özellikle güvenlik, sağlık, personel sayısı ve uygunluğu ve yönetimin yeterliliği açısından, yetkili makamlarca konulan ölçülere uymalarını taahhüt ederler.

Madde 4: Taraf Devletler, bu Sözleşme’de tanınan hakların uygulanması amacıyla gereken her türlü yasal, idari ve diğer önlemleri alırlar. Ekonomik, sosyal ve kültürel haklara ilişkin olarak, Taraf Devletler eldeki kaynaklarını olabildiğince geniş tutarak, gerekirse uluslararası işbirliği çerçevesinde bu tür önlemleri alırlar.

Madde 5: Taraf Devletler, bu Sözleşme’nin çocuğa tanıdığı haklar doğrultusunda çocuğun yeteneklerinin geliştirilmesi ile uyumlu olarak, çocuğa yol gösterme ve onu yönlendirme konusunda ana–babanın, yerel gelenekler öngörüyorsa uzak aile veya topluluk üyelerinin, yasal vasilerinin veya çocuktan hukuken sorumlu öteki kişilerin sorumluluklarına, haklarına ve ödevlerine saygı gösterirler.

Madde 6: 1) Taraf Devletler, her çocuğun temel yaşama hakkına sahip olduğunu kabul ederler.

2) Taraf Devletler, çocuğun hayatta kalması ve gelişmesi için mümkün olan azami çabayı gösterirler.

Madde 7: 1) Çocuk doğumdan hemen sonra derhal nüfus kütüğüne kaydedilecek ve doğumdan itibaren bir isim hakkına, bir vatandaşlık kazanma hakkına ve mümkün olduğu ölçüde ana-babasını bilme ve onlar tarafından bakılma hakkına sahip olacaktır.

2) Taraf Devletler, özellikle çocuğun tabiiyetsiz kalması sözkonusu olduğunda kendi ulusal hukuklarına ve ilgili uluslararası belgeler çerçevesinde üstlendikleri yükümlülüklerine uygun olarak bu hakların işlerlik kazanmasını taahhüt ederler.

Madde 8: 1) Taraf Devletler, yasanın tanıdığı şekliyle çocuğun kimliğini; tabiiyeti, ismi ve aile bağları dahil, koruma hakkına saygı göstermeyi ve bu konuda yasa dışı müdahalelerde bulunmamayı taahhüt ederler.

2) Çocuğun kimliğinin unsurlarının bazılarından veya tümünden yasaya aykırı olarak yoksun bırakılması halinde, Taraf Devletler çocuğun kimliğine süratle yeniden kavuşturulması amacıyla gerekli yardım ve korumada bulunurlar.

Madde 9: 1) Yetkili makamlar uygulanabilir yasa ve usullere göre ve temyiz yolu açık olarak ayrılığın çocuğun yüksek yararına olduğu yolunda karar vermedikçe, Taraf Devletler, çocuğun; ana-babasından, onların rızası dışında ayrılmamasını güvence altına alırlar. Ancak, ana-babası tarafından çocuğun kötü muameleye maruz bırakılması ya da ihmâl edilmesi durumlarında ya da ana-babanın birbirinden ayrı yaşaması nedeniyle çocuğun ikametgâhının belirlenmesi amacıyla karara varılması gerektiğinde, bu tür bir ayrılık kararı verilebilir.

2) Bu maddenin birinci fıkrası uyarınca girişilen her işlemde, ilgili bütün taraflara işleme katılma ve görüşlerini bildirme olanağı tanınır.

3) Taraf Devletler, ana-babasından veya bunlardan birinden ayrılmasına karar verilen çocuğun, kendi yüksek yararına aykırı olmadıkça, anababanın ikisiyle de düzenli bir biçimde kişisel ilişki kurma ve doğrudan görüşme hakkına saygı gösterirler.

4) Böyle bir ayrılık, bir Taraf Devlet tarafından girişilen ve çocuğun kendisinin ana veya babasının veya her ikisinin birden tutuklanmasını, hapsini, sürgün, sınırdışı edilmesini veya ölümünü (ki buna devletin gözetimi altında iken nedeni ne olursa olsun meydana gelen ölüm dahildir) tevlit eden herhangi benzer bir işlem sonucu olmuşsa, bu Taraf Devlet, istek üzerine ve çocuğun esenliğine zarar vermemek koşulu ile; ana-babaya, çocuğa veya uygun olursa, ailenin bir başka üyesine, sözkonusu aile bireyinin ya da bireylerinin bulunduğu yer hakkında gereken bilgiyi verecektir. Taraf Devletler, böyle bir

istemin başlı başına sunulmasının ilgili kişi veya kişiler bakımından aleyhe hiç bir sonuç yaratmamasını ayrıca taahhüt ederler.

Madde 10: 1)9'uncu Maddenin 1'inci fıkrası uyarınca Taraf Devletlere düşen sorumluluğa uygun olarak, çocuk veya ana-babası tarafından, ailenin birleşmesi amaçlarıyla yapılan bir Taraf Devlet ülkesine girme ya da onu terketme konusundaki her başvuru, Taraf Devletlerce olumlu, insani ve ivedi bir tutumla ele alınacaktır. Taraf Devletler, bu tür bir başvuru yapılmasının başvuru sahipleri veya aile üyeleri aleyhine sonuçlar yaratmamasını taahhüt ederler.

2) Ana-babası, ayrı devletlerde oturan bir çocuk olağanüstü durumlar hariç, hem ana hem de babası ile düzenli biçimde kişisel ilişkiler kurma ve doğrudan görüşme hakkına sahiptir. Bu nedenle ve 9 uncu maddenin 1 inci fıkrasına göre Taraf Devletlere düşen sorumluluğa uygun olarak, Taraf Devletler çocuğun ve ana-babasının Taraf Devletlerin ülkeleri dahil herhangi bir ülkeyi terketmeye ve kendi ülkelerine dönme hakkına saygı gösterirler. Herhangi bir ülkeyi terketme hakkı, yalnızca yasada öngörüldüğü gibi ve ulusal güvenliği, kamu düzenini, kamu sağlığı ve ahlak veya başkalarının hak ve özgürlüklerini korumak amacı ile ve işbu Sözleşme ile tanınan öteki haklarla bağdaştığı ölçüde kısıtlamalara konu olabilir.

Madde 11: 1)Taraf Devletler, çocukların yasadışı yollarla ülke dışına çıkarılıp geri döndürülmemesi halleriyle mücadele için önlemler alırlar.

2) Bu amaçla Taraf Devletler iki ya da çok taraflı anlaşmalar yapılmasını ya da mevcut anlaşmalara katılmayı teşvik ederler.

Madde 12: 1)Taraf Devletler, görüşlerini oluşturma yeteneğine sahip çocuğun kendini ilgilendiren her konuda görüşlerini serbestçe ifade etme hakkını bu görüşlere çocuğun yaşı ve olgunluk derecesine uygun olarak, gereken özen gösterilmek suretiyle tanırlar.

2) Bu amaçla, çocuğu etkileyen herhangi bir adli veya idari kovuşturmada çocuğun ya doğrudan doğruya veya bir temsilci ya da uygun bir makam yoluyla dinlenilmesi fırsatı, ulusal yasanın usule ilişkin kurallarına uygun olarak çocuğa, özellikle sağlanacaktır.

Madde 13: 1)Çocuk, düşüncesini özgürce açıklama hakkına sahiptir; bu hak, ülke sınırlarına bağlı olmaksızın; yazılı, sözlü, basılı, sanatsal biçimde veya çocuğun seçeceği başka bir araçla her türlü haber ve düşüncelerin araştırılması, elde edilmesi ve verilmesi özgürlüğünü içerir.

2) Bu hakkın kullanılması yalnızca;

a)Başkasının haklarına ve itibarına saygı

b)Milli güvenliğin, kamu düzeninin, kamu sağlığı ve ahlakın korunması nedenleriyle ve kanun tarafından öngörölmek ve gerekli olmak kaydıyla yapılan sınırlamalara konu olabilir.

Madde 14: 1)Taraf Devletler, çocuğun düşünce, vicdan ve din özgürlükleri hakkına saygı gösterirler.

2)Taraf Devletler, ana–babanın ve gerekiyorsa yasal vasilerin; çocuğun yeteneklerinin gelişmesiyle bağdaşır biçimde haklarının kullanılmasında çocuğa yol gösterme konusundaki hak ve ödevlerine, saygı gösterirler.

3)Bir kimsenin dinini ve inançlarını açıklama özgürlüğü kanunla öngörölmek ve gerekli olmak kaydıyla yalnızca kamu güvenliği, düzeni, sağlık ya da ahlâki ya da başkalarının temel hakları ve özgürlüklerini korumak gibi amaçlarla sınırlandırılabilir.

Madde 15: 1)Taraf Devletler, çocuğun dernek kurma ve barış içinde toplanma özgürlüklerine ilişkin haklarını kabul ederler.

2) Bu hakların kullanılması, ancak yasayla zorunlu kılınan ve demokratik bir toplumda gerekli olan ulusal güvenlik, kamu güvenliği, kamu düzeni yararına olarak ya da kamu sağlığı ve ahlâkın ya da başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması amaçlarıyla yapılan sınırlamalardan başkalarıyla kısıtlandırılmaz.

Madde 16: 1)Hiçbir çocuğun özel yaşantısına, aile, konut ve iletişimine keyfi ya da haksız bir biçimde müdahale yapılamayacağı gibi, onur ve itibarına da haksız olarak saldırılamaz.

2) Çocuğun bu tür müdahale ve saldırılara karşı yasa tarafından korunmaya hakkı vardır.

*Madde 17:*Taraf Devletler, kitle iletişim araçlarının önemini kabul ederek çocuğun; özellikle toplumsal, ruhsal ve ahlâki esenliği ile bedensel ve zihinsel sağlığını geliştirmeye yönelik çeşitli ulusal ve uluslararası kaynaklardan bilgi ve belge edinmesini sağlarlar. Bu amaçla Taraf Devletler:

- a. Kitle iletişim araçlarını çocuk bakımından toplumsal ve kültürel yararı olan ve 29 uncu maddenin ruhuna uygun bilgi ve belgeyi yaymak için teşvik ederler;

- b. Çeşitli kültürel, ulusal ve uluslararası kaynaklardan gelen bu türde bilgi ve belgelerin üretimi, değişimi ve yayımı amacıyla uluslararası işbirliğini teşvik ederler;
- c. Çocuk kitaplarının üretimini ve yayılmasını teşvik ederler;
- d. Kitle iletişim araçlarını azınlık grubu veya bir yerli ahaliye mensup çocukların dil gereksinimlerine özel önem göstermeleri konusunda teşvik ederler;
- e. 13 ve 18'inci maddelerde yeralan kurallar gözönünde tutularak çocuğun esenliğine zarar verebilecek bilgi ve belgelere karşı korunması için uygun yönlendirici ilkeler geliştirilmesini teşvik ederler.

Madde 18: 1)Taraflar Devletler, çocuğun yetiştirilmesinde ve gelişmesinin sağlanmasında ana-babanın birlikte sorumluluk taşıdıkları ilkesinin tanınması için her türlü çabayı gösterirler. Çocuğun yetiştirilmesi ve geliştirilmesi sorumluluğu ilk önce ana-babaya ya da durum gerektiriyorsa yasal vasilere düşer. Bu kişiler herşeyden önce çocuğun yüksek yararını gözönünde tutarak hareket ederler.

2)Bu Sözleşme'de belirtilen hakların güvence altına alınması ve geliştirilmesi için Taraflar Devletler, çocuğun yetiştirilmesi konusundaki sorumluluklarını kullanmada ana-baba ve yasal vasilerin durumlarına uygun yardım yapar ve çocukların bakımı ile görevli kuruluşların, faaliyetlerin ve hizmetlerin gelişmesini sağlarlar.

3)Taraflar Devletler, çalışan ana-babanın, çocuk bakım hizmet ve tesislerinden, çocuklarının da bu hizmet ve tesislerden yararlanma hakkını sağlamak için uygun olan her türlü önlemi alırlar.

*Madde 19:*1)Bu Sözleşme'ye Taraflar Devletler, çocuğun ana-babasının ya da onlardan yalnızca birinin, yasal vasi veya vasilerinin ya da bakımını üstlenen herhangi bir kişinin yanında iken bedensel veya zihinsel saldırı, şiddet veya suistimale, ihmal ya da ihmalkâr muameleye, ırza geçme dahil her türlü istismar ve kötü muameleye karşı korunması için; yasal, idari, toplumsal, eğitsel bütün önlemleri alırlar.

2)Bu tür koruyucu önlemler; burada tanımlanmış olan çocuklara kötü muamele olaylarının önlenmesi, belirlenmesi, bildirilmesi, yetkili makama havale edilmesi, soruşturulması, tedavisi ve izlenmesi için gerekli başkaca yöntemleri ve uygun olduğu takdirde adliyenin işe el koyması olduğu kadar durumun gereklerine göre çocuğa ve onun

bakımını üstlenen kişilere, gereken desteği sağlamak amacı ile sosyal programların düzenlenmesi için etkin usulleri de içermelidir.

Madde 20: 1)Geçici ve sürekli olarak aile çevresinden yoksun kalan veya kendi yararına olarak bu ortamda bırakılması kabul edilmeyen her çocuk, Devletten özel koruma ve yardım görme hakkına sahip olacaktır.

2)Taraf Devletler bu durumdaki bir çocuk için kendi ulusal yasalarına göre, uygun olan bakımı sağlayacaklardır.

3)Bu tür bakım, başkaca benzerleri yanında. bakıcı aile yanına verme, İslâm Hukukunda kefalet (kafalah), evlât edinme ya da gerekiyorsa çocuk bakımı amacı güden uygun kuruluşlara yerleştirmeyi de içerir. Çözümler düşünülürken, çocuğun yetiştirilmesinde sürekliliğin korunmasına ve çocuğun etnik, dinsel, kültürel ve dil kimliğine gereken saygı gösterilecektir.

*Madde 21:*Evlât edinme sistemini kabul eden ve/veya buna izin veren Taraf Devletler, çocuğun en yüksek yararlarının temel düşünce olduğunu kabul edecek ve aşağıdaki ilkeleri gerçekleştireceklerdir:

a)Bir çocuğun evlât edinilmesine ancak yetkili makam karar verir. Bu makam uygulanabilir yasa ve usullere göre ve güvenilir tüm bilgilerin ışığında; çocuğun, ana-babası, yakınları ve yasal vasisine göre durumunu gözönüne alarak ve gereken durumlarda tüm ilgililerle yapılacak görüşme sonucu onların da evlât edinme konusundaki onaylarını alma zorunluluğuna uyarak, kararını verir;

b)Çocuğun kendi ülkesinde elverişli biçimde bakılması mümkün olmadığı veya evlât edinecek veya yanına yerleştirilecek aile bulunmadığı taktirde, ülkelerarası evlât edinmenin çocuk bakımından uygun bir çözüm olduğunu kabul ederler;

c)Başka bir ülkede evlât edinilmesi düşünülen çocuğun, kendi ülkesinde mevcut evlât edinme durumuyla eşdeğer olan güvence ve ölçülerden yararlanmasını sağlarlar;

d)Ülkelerarası evlât edinmede, yerleştirmenin ilgililer bakımından yasadışı para kazanma konusu olmaması için gereken bütün önlemleri alırlar;

e)Bu maddedeki amaçları, uygun olduğu ölçüde, ikili ya da çok taraflı düzenleme veya anlaşmalarla teşvik ederler ve bu çerçevede, çocuğun başka bir ülkede yerleştirilmesinin yetkili makam veya organlar tarafından yürütülmesini güvenceye almak için çaba gösterirler.

Madde 22: 1) Taraf Devletler, ister tek başına olsun isterse ana-babası veya herhangi bir başka kimse ile birlikte bulunsun, mülteci statüsü kazanmaya çalışan ya da uluslararası veya iç hukuk kural ve usulleri uyarınca mülteci sayılan bir çocuğun, bu Sözleşmede ve insan haklarına veya insani konulara ilişkin ve sözkonusu Devletlerin taraf oldukları diğer Uluslararası Sözleşmelerde tanınan ve bu duruma uygulanabilir nitelikte bulunan hakları kullanması amacıyla koruma ve insani yardımdan yararlanması için gerekli bütün önlemleri alırlar.

2) Bu nedenle, Taraf Devletler, uygun gördükleri ölçüde, Birleşmiş Milletler Teşkilatı ve onunla işbirliği yapan hükümetlerarası ve hükümetdışı yetkili başka kuruluşlarla bu durumda olan bir çocuğu korumak, ona yardım etmek, herhangi bir mülteci çocuğun ailesi ile yeniden biraraya gelebilmesi için ana-babası veya ailesinin başka üyeleri hakkında bilgi toplamak amacıyla işbirliğinde bulunurlar. Herhangi bir nedenle kendi aile çevresinden sürekli ya da geçici olarak ayrı düşmüş bir çocuğa bu Sözleşmeye göre tanınan koruma, aynı esaslar içinde, ana-babası ya da ailesinin başkaca üyelerinden hiçbirisi bulunmayan çocuğa da tanınacaktır.

Madde 23: 1) Taraf Devletler zihinsel ya da bedensel özürlü çocukların saygınlıklarını güvence altına alan, özgüvenlerini geliştiren ve toplumsal yaşama etkin biçimde katılmalarını kolaylaştıran şartlar altında eksiksiz bir yaşama sahip olmalarını kabul ederler.

2) Taraf Devletler, özürlü çocukların özel bakımdan yararlanma hakkını tanırlar ve eldeki kaynakların yeterliliği ölçüsünde ve yapılan başvuru üzerine, yardımdan yararlanabilecek durumda olan çocuğa ve onun bakımından sorumlu olanlara, çocuğun durumu ve ana-babanın veya çocuğa bakanların içinde bulundukları koşullara uygun düşecek yardımın yapılmasını teşvik ve taahhüt ederler.

3) Özürlü çocuğun, özel bakıma gereksinimi olduğu bilincinden hareketle bu maddenin 2'nci fıkrası uyarınca yapılması öngörülen yardım, çocuğun ana-babasının ya da çocuğa bakanların parasal (mali) durumları gözönüne alınarak, olanaklar ölçüsünde ücretsiz sağlanır. Bu yardım; özürlü çocuğun eğitimi, meslek eğitimi, tıbbi bakım hizmetleri, rehabilitasyon hizmetleri, bir işte çalışabilecek duruma getirme hazırlık programları ve dinlenme/eğlenme olanaklarından etkin olarak yararlanmasını sağlamak üzere düzenlenir ve çocuğun en eksiksiz biçimde toplumla bütünleşmesi yanında, kültürel ve ruhsal yönü dahil bireysel gelişmesini gerçekleştirme amacını güder.

4) Taraf Devletler, uluslararası işbirliği ruhu içinde, özürli çocukların koruyucu sıhhi bakımı, tıbbi, psikolojik ve işlevsel tedavileri alanlarına ilişkin gerekli bilgilerin alışverişı yanında, rehabilitasyon, eğitim ve mesleki eğitim hizmetlerine ilişkin yöntemlerin bilgilerini de içerecek şekilde ve Taraf Devletlerin bu alanlardaki güçlerini, anlayışlarını geliştirmek ve deneyimlerini zenginleştirmek amacıyla bilgi dağıtımını ve bu bilgiden yararlanmayı teşvik ederler. Bu bakımdan, gelişmekte olan ülkelerin gereksinimleri, özellikle gözönüne alınır.

Madde 24:1) Taraf Devletler, çocuğun olabilecek en iyi sağlık düzeyine kavuşma, tıbbi bakım ve rehabilitasyon hizmetlerini veren kuruluşlardan yararlanma hakkını tanırlar. Taraf Devletler, hiçbir çocuğun bu tür tıbbi bakım hizmetlerinden yararlanma hakkından yoksun bırakılmamasını güvence altına almak için çaba gösterirler.

2) Taraf Devletler, bu hakkın tam olarak uygulanmasını takip ederler ve özellikle:

- a) Bebek ve çocuk ölüm oranlarının düşürülmesi;
- b) Bütün çocuklara gerekli tıbbi yardımın ve tıbbi bakımın; temel sağlık hizmetlerinin geliştirilmesine önem verilerek sağlanması;
- c) Temel sağlık hizmetleri çerçevesinde ve başka olanakların yanısıra, kolayca bulunabilen tekniklerin kullanılması ve besleyici yiyecekler ve temiz içme suyu sağlanması yoluyla ve çevre kirlenmesinin tehlike ve zararlarını gözönüne alarak, hastalık ve yetersiz beslenmeye karşı mücadele edilmesi;
- d) Anneye doğum öncesi ve sonrası uygun bakımın sağlanması;
- e) Bütün toplum kesimlerinin özellikle ana-babalar ve çocukların, çocuk sağlığı ve beslenmesi, anne sütü ile beslenmenin yararları, toplum ve çevre sağlığı ve kazaların önlenmesi konusunda temel bilgileri elde etmeleri ve bu bilgileri kullanmalarına yardımcı olunması;
- f) Koruyucu sağlık bakımlarının, ana-babaya rehberliğini, aile planlanması eğitimi ve hizmetlerinin geliştirilmesi; amaçlarıyla uygun önlemleri alırlar

3) Taraf Devletler, çocukların sağlığı için zararlı geleneksel uygulamaların kaldırılması amacıyla uygun ve etkili her türlü önlemi alırlar.

4) Taraf Devletler, bu maddede tanınan hakkın tam olarak gerçekleştirilmesini tedricen sağlamak amacıyla uluslararası işbirliğinin geliştirilmesi ve teşviki konusunda

karşılıklı olarak söz verirler. Bu konuda gelişmekte olan ülkelerin gereksinimleri özellikle gözönünde tutulur.

*Madde 25:*Taraf Devletler, yetkili makamlarca korunma ve bakım altına alma, bedensel ya da ruhsal tedavi amaçlarıyla hakkında bir yerleştirme tedbiri uygulanan çocuğun, gördüğü tedaviyi ve yerleştirilmesine bağlı diğer tüm şartları belli aralıklarla gözden geçirme hakkına sahip olduğunu kabul ederler.

Madde 26: 1)Taraf Devletler, her çocuğun, sosyal sigorta dahil, sosyal güvenlikten yararlanma hakkını tanır ve bu hakkın tam olarak gerçekleşmesini sağlamak için ulusal hukuklarına uygun, gerekli önlemleri alırlar.

2)Sosyal Güvenlik, çocuğun ve çocuğun bakımından sorumlu olanların kaynakları ve koşulları gözönüne alınarak ve çocuk tarafından ya da onun adına yapılan sosyal güvenlikten yararlanma başvurusuna ilişkin başkaca durumlar da gözönünde tutularak sağlanır.

*Madde 27:*1) Taraf Devletler, her çocuğun bedensel, zihinsel, ruhsal, ahlâksal ve toplumsal gelişmesini sağlayacak yeterli bir hayat seviyesine hakkı olduğunu kabul ederler.

2)Çocuğun gelişmesi için gerekli hayat şartlarının sağlanması sorumluluğu; sahip oldukları imkânlar ve mali güçleri çerçevesinde öncelikle çocuğun ana–babasına veya çocuğun bakımını üstlenen diğer kişilere düşer.

3)Taraf Devletler, ulusal durumlarına göre ve olanakları ölçüsünde, anababaya ve çocuğun bakımını üstlenen diğer kişilere, çocuğun bu hakkının uygulanmasında yardımcı olmak amacıyla gerekli önlemleri alır ve gereksinim olduğu takdirde özellikle beslenme, giyim ve barınma konularında maddi yardım ve destek programları uygulatırlar.

4)Taraf Devletler, Taraf Devlet ülkesinde veya başka ülkede bulunsun; ana–babası veya çocuğa karşı mali sorumluluğu bulunan diğer kişiler tarafından, çocuğun bakım giderlerinin karşılanmasını sağlamak amacıyla her türlü uygun önlemi alırlar. Özellikle çocuğa karşı mali sorumluluğu olan kişinin, çocuğun ülkesinden başka bir ülkede yaşaması halinde, Taraf Devletler bu konuya ilişkin uluslararası anlaşmalara katılmayı veya bu tür anlaşmalar akdinin yanısıra başkaca uygun düzenlemelerin yapılmasını teşvik ederler.

*Madde 28:*1)Taraf Devletler, çocuğun eğitim hakkını kabul ederler ve bu hakkın fırsat eşitliği temeli üzerinde tedricen gerçekleştirilmesi görüşüyle özellikle:

- a)İlköğretimi herkes için zorunlu ve parasız hale getirirler;
- b)Ortaöğretim sistemlerinin genel olduğu kadar mesleki nitelikte de olmak üzere çeşitli biçimlerde örgütlenmesini teşvik ederler ve bunların tüm çocuklara açık olmasını sağlarlar ve gerekli durumlarda mali yardım yapılması ve öğretimi parasız kılmak gibi uygun önlemleri alırlar;
- c)Uygun bütün araçları kullanarak, yüksek öğretimi yetenekleri doğrultusunda herkese açık hale getirirler;
- d)Eğitim ve meslek seçimine ilişkin bilgi ve rehberliği bütün çocuklar için elde edilir hale getirirler;
- e)Okullarda düzenli biçimde devamın sağlanması ve okulu terketme oranlarının düşürülmesi için önlem alırlar.

2)Taraf Devletler, okul disiplininin çocuğun insan olarak taşıdığı saygınlıkla bağdaşır biçimde ve bu Sözleşme'ye uygun olarak yürütülmesinin sağlanması amacıyla gerekli olan tüm önlemleri alırlar.

3)Taraf Devletler eğitim alanında, özellikle cehaletin ve okuma yazma bilmemenin dünyadan kaldırılmasına katkıda bulunmak ve çağdaş eğitim yöntemlerine ve bilimsel ve teknik bilgilere sahip olunmasını kolaylaştırmak amacıyla uluslararası işbirliğini güçlendirir ve teşvik ederler. Bu konuda, gelişmekte olan ülkelerin gereksinimleri özellikle gözönünde tutulur.

Madde 29: 1)Taraf Devletler çocuk eğitiminin aşağıdaki amaçlara yönelik olmasını kabul ederler:

- a)Çocuğun kişiliğinin, yeteneklerinin, zihinsel ve bedensel yeteneklerinin mümkün olduğunca geliştirilmesi;
- b)İnsan haklarına ve temel özgürlüklere, Birleşmiş Milletler Andlaşmasında benimsenen ilkelere saygısının geliştirilmesi;
- c)Çocuğun ana-babasına, kültürel kimliğine, dil ve değerlerine, çocuğun yaşadığı veya geldiği menşe ülkenin ulusal değerlerine ve kendisinininkinden farklı uygarlıklara saygısının geliştirilmesi;

d)Çocuğun, anlayışı, barış, hoşgörü, cinsler arası eşitlik ve ister etnik, ister ulusal, ister dini gruplardan, isterse yerli halktan olsun, tüm insanlar arasında dostluk ruhuyla, özgür bir toplumda, yaşantıyı, sorumlulukla üstlenecek şekilde hazırlanması;

e)Doğal çevreye saygısının geliştirilmesi

2)Bu maddenin veya 28'inci maddenin hiçbir hükmü gerçek ve tüzel kişilerin öğretim kurumları kurmak ve yönetmek özgürlüğüne, bu maddenin 1 inci fıkrasında belirtilen ilkelere saygı gösterilmesi ve bu kurumlarda yapılan eğitimin Devlet tarafından konulmuş olan asgari kurallara uygun olması koşuluyla, aykırı sayılacak biçimde yorumlanmayacaktır.

*Madde 30:*Soya, dine ya da dile dayalı azınlıkların ya da yerli halkların varolduğu Devletlerde, böyle bir azınlığa mensup olan ya da yerli halktan olan çocuk, ait olduğu azınlık topluluğunun diğer üyeleri ile birlikte kendi kültüründen yararlanma, kendi dinine inanma ve uygulama ve kendi dilini kullanma hakkından yoksun bırakılamaz.

*Madde 31:1)*Taraf Devletler çocuğun dinlenme, boş zaman değerlendirme, oynama ve yaşına uygun eğlence (etkinliklerinde) bulunma ve kültürel ve sanatsal yaşama serbestçe katılma hakkını tanırlar.

2) Taraf Devletler, çocuğun kültürel ve sanatsal yaşama tam olarak katılma hakkını saygı duyarak tanırlar ve özendirirler ve çocuklar için, boş zamanı değerlendirmeye, dinlenmeye, sanata ve kültüre ilişkin (etkinlikler) konusunda uygun ve eşit fırsatların sağlanmasını teşvik ederler.

*Madde 32:1)*Taraf Devletler, çocuğun, ekonomik sömürüye ve her türlü tehlikeli işte ya da eğitimine zarar verecek ya da sağlığı veya bedensel, zihinsel, ruhsal, ahlâksal ya da toplumsal gelişmesi için zararlı olabilecek nitelikte çalıştırılmasına karşı korunma hakkını kabul ederler.

2) Taraf Devletler, bu maddenin uygulamaya konulmasını sağlamak için yasal, idari, toplumsal ve eğitsel her önlemi alırlar. Bu amaçlar ve öteki uluslararası belgelerin ilgili hükümleri gözönünde tutularak, Taraf Devletler özellikle şu önlemleri alırlar:

a)İşe kabul için bir ya da birden çok asgari yaş sınırı tesbit ederler;

b)Çalışmanın saat olarak süresi ve koşullarına ilişkin uygun düzenlemeleri yaparlar.

c) Bu maddenin etkili biçimde uygulanmasını sağlamak için ceza veya başka uygun yaptırımlar öngörürler.

*Madde 33:*Taraf Devletler, çocukların uluslararası anlaşmalarda tanımladığı biçimde uyuşturucu ve psikotrop maddelerin yasadışı kullanımına karşı korunması ve çocukların bu tür maddelerin yasadışı üretimi ve kaçakçılığı alanında kullanılmasını önlemek amacıyla, yasal, sosyal ve eğitsel niteliktekiler de dahil olmak üzere, her türlü uygun önlemleri alırlar.

*Madde 34:*Taraf Devletler, çocuğu, her türlü cinsel sömürüye ve cinsel suistimale karşı koruma güvencesi verirler. Bu amaçla Taraf Devletler özellikle:

- a)Çocuğun yasadışı bir cinsel faaliyete girişmek üzere kandırılması veya zorlanmasını;
- b)Çocukların, fuhuş, ya da diğer yasadışı cinsel faaliyette bulundurularak sömürülmesini;
- c) Çocukların pornografik nitelikli gösterilerde ve malzemede kullanılarak sömürülmesini,

önlemek amacıyla ulusal düzeyde ve ikili ile çok taraflı ilişkilerde gerekli her türlü önlemi alırlar.

*Madde 35:*Taraf Devletler, her ne nedenle ve hangi biçimde olursa olsun, çocukların kaçırılmaları, satılmaları veya fuhuşa konu olmalarını önlemek için ulusal düzeyde ve ikili ve çok yanlı ilişkilerde gereken her türlü önlemleri alırlar.

*Madde 36:*Taraf Devletler, esenliğine herhangi bir biçimde zarar verebilecek başka her türlü sömürüye karşı çocuğu korurlar.

*Madde 37:*Taraf Devletler aşağıdaki hususları sağlarlar:

a)Hiçbir çocuk, işkence veya diğer zalimce, insanlık dışı veya aşağılayıcı muamele ve cezaya tâbi tutulmayacaktır. Onsekiz yaşından küçük olanlara, işledikleri suçlar nedeniyle idam cezası verilemeyeceği gibi salıverilme koşulu bulunmayan ömür boyu hapis cezası da verilmeyecektir.

b)Hiçbir çocuk yasadışı ya da keyfi biçimde özgürlüğünden yoksun bırakılmayacaktır. Bir çocuğun tutuklanması, alıkonulması veya hapsi yasa gereği olacak ve ancak en son başvurulacak bir önlem olarak düşünülüp, uygun olabilecek en kısa süre ile sınırlı tutulacaktır.

c)Özgürlüğünden yoksun bırakılan her çocuğa insancıl biçimde ve insan kişiliğinin özünde bulunan saygınlık ve kendi yaşındaki kişilerin gereksinimleri gözönünde tutularak davranılacaktır. Özgürlüğünden yoksun olan her çocuk, kendi yüksek yararı aksini

gerektirmedikçe, özellikle yetişkinlerden ayrı tutulacak ve olağanüstü durumlar dışında ailesi ile yazışma ve görüşme yoluyla ilişki kurma hakkına sahip olacaktır.

d)Özgürlüğünden yoksun bırakılan her çocuk, kısa zamanda yasal ve uygun olan diğer yardımlardan yararlanma hakkına sahip olacağı gibi özgürlüğünden yoksun bırakılmasının yasaya aykırılığını bir mahkeme veya diğer yetkili, bağımsız ve tarafsız makam önünde iddia etme ve böylesi bir işlemle ilgili olarak ivedi karar verilmesini isteme hakkına da sahip olacaktır.

Madde 38:1) Taraf Devletler, silahlı çatışma halinde kendilerine uygulanabilir olan uluslararası hukukun, çocukları da kapsayan insani kurallarına uymak ve uyulmasını sağlamak yükümlülüğünü üstlenirler.

2)Taraf Devletler, onbeş yaşından küçüklerin çatışmalara doğrudan katılmaması için uygun olan bütün önlemleri alırlar.

3)Taraf Devletler, özellikle onbeş yaşına gelmemiş çocukları askere almaktan kaçınırlar. Taraf Devletler, onbeş ile onsekiz yaş arasındaki çocukların silah altına alınmaları gereken durumlarda, önceliği yaşça büyük olanlara vermek için çaba gösterirler.

4)Silahlı çatışmalarda sivil halkın korunmasına ilişkin uluslararası insani hukuk kuralları tarafından öngörülen yükümlülüklerine uygun olarak, Taraf Devletler, silahlı çatışmadan etkilenen çocuklara koruma ve bakım sağlamak amacıyla mümkün olan her türlü önlemi alırlar.

*Madde 39:*Taraf Devletler, her türlü ihmal, sömürü ya da suistimal, işkence ya da her türlü zalimce, insanlık dışı veya aşağılayıcı muamele ya da ceza uygulaması ya da silahlı çatışma mağduru olan bir çocuğun, bedensel ve ruhsal bakımdan sağlığına yeniden kavuşması ve yeniden toplumla bütünleşebilmesini temin için uygun olan tüm önlemleri alırlar. Bu tür sağlığa kavuşturma ve toplumla bütünleştirme, çocuğun sağlığını, özgüvenini ve saygınlığını geliştirici bir ortamda gerçekleştirilir.

*Madde 40: 1)*Taraf Devletler, hakkında ceza yasasını ihlâl ettiği iddia edilen ve bu nedenle itham edilen ya da ihlâl ettiği kabul edilen her çocuğun; çocuğun yaşı ve yeniden topluma kazandırılmasının ve toplumda yapıcı rol üstlenmesinin arzu edilir olduğu hususları gözönünde bulundurularak, taşıdığı saygınlık ve değer duygusunu geliştirecek ve başkalarının da insan haklarına ve temel özgürlüklerine saygı duymasını pekiştirecek nitelikte muamele görme hakkını kabul ederler.

2)Bu amaçla ve uluslararası belgelerin ilgili hükümleri göz-önünde tutularak Taraf Devletler özellikle, şunları sağlarlar:

a)İşlendiği zaman ulusal ya da uluslararası hukukça yasaklanmamış bir eylem ya da ihmâl nedeniyle hiçbir çocuk hakkında ceza yasasını ihlâl ettiği iddiası ya da ithamı öne sürülemeyeceği gibi böyle bir ihlâlde bulunduğu da kabul edilmeyecektir.

b)Hakkında ceza kanununu ihlâl iddiası veya ithamı bulunan her çocuk aşağıdaki asgari güvencelere sahiptir:

i. Haklarındaki suçlama yasal olarak sabit oluncaya kadar masum sayılmak;

ii. Haklarındaki suçlamalardan kendilerinin hemen ve doğrudan doğruya; ya da uygun düşen durumlarda ana-babaları ya da yasal vasileri kanalı ile haberli kılınmak ve savunmalarının hazırlanıp sunulmasında gerekli yasal ya da uygun olan başka yardımdan yararlanmak;

iii. Yetkili, bağımsız ve yansız bir makam ya da mahkeme önünde adli ya da başkaca uygun yardımdan yararlanarak ve özellikle çocuğun yaşı ve durumu gözönüne alınmak suretiyle kendisinin yüksek yararına aykırı olduğu saptanmadığı sürece, ana-babası veya yasal vasisi de hazır bulundurulurken yasaya uygun biçimde adil bir duruşma ile konunun gecikmeksizin karara bağlanmasının sağlanması;

iv. Tanıklık etmek ya da suç ikrarında bulunmak için zorlanmamak; aleyhine olan tanıkları sorguya çekmek veya sorguya çekmiş olmak ve lehine olan tanıkların hazır bulunmasının ve sorgulanmasının eşit koşullarda sağlanması;

v. Ceza yasasını ihlâl ettiği sonucuna varılması halinde, bu kararın ve bunun sonucu olarak alınan önlemlerin daha yüksek yetkili, bağımsız ve yansız bir makam ya da mahkeme önünde yasaya uygun olarak incelenmesi;

vi. Kullanılan dili anlamaması veya konuşamaması halinde çocuğun parasız çevirmen yardımından yararlanması;

vii. Kuvuşturmanın her aşamasında özel hayatının gizliliğine tam saygı gösterilmesine hakkı olmak;

3)Taraf Devletler, hakkında ceza yasasını ihlâl ettiği iddiası ileri sürülen, bununla itham edilen ya da ihlâl ettiği kabul olunan çocuk bakımından, yalnızca ona uygulanabilir yasaların, usullerin, onunla ilgili makam ve kuruluşların oluşturulmasını teşvik edecek ve özellikle şu konularda çaba göstereceklerdir:

a)Ceza Yasasını ihlâl konusunda asgari bir yaş sınırı belirleyerek, bu yaş sınırının altındaki çocuğun ceza ehliyetinin olmadığı kabulü;

b)Uygun bulunduğu ve istenilir olduğu takdirde, insan hakları ve yasal güvencelere tam saygı gösterilmesi koşulu ile bu tür çocuklar için adli kovuşturma olmaksızın önlemlerin alınması.

4) Koruma tedbiri, yönlendirme ve gözetim kararları, danışmanlık, şartlı salıverme, bakım için yerleştirme, eğitim ve meslek öğretme programları ve diğer kurumsal bakım seçenekleri gibi çeşitli düzenlemelerin uygulanmasında, çocuklara durumları ve suçları ile orantılı ve kendi esenliklerine olacak biçimde muamele edilmesi sağlanacaktır.

*Madde 41:*Bu Sözleşme’de yer alan hiçbir husus, çocuk haklarının gerçekleştirilmesine daha çok yardımcı olan ve:

1)Bir Taraf Devletin yasasında veya

2)Bu Devlet bakımından yürürlükte olan uluslararası hukukta yer alan hükümleri etkilemeyecektir.

II.Kısım

*Madde 42:*Taraf Devletler, Sözleşme ilke ve hükümlerinin uygun ve etkili araçlarla yetişkinler kadar çocuklar tarafından da yaygın biçimde öğrenilmesini sağlamayı taahhüt ederler.

*Madde 43:1)*Taraf Devletlerin bu Sözleşme ile üstlendikleri yükümlülükleri yerine getirme konusunda kaydettikleri ilerlemeleri incelemek amacıyla, görevleri aşağıda belirtilen bir Çocuk Hakları Komitesi kurulmuştur.

2)Komite bu Sözleşme ile hükme bağlanan alanda yetenekleriyle tanınmış ve yüksek ahlâk sahibi on uzmandan oluşur. Komite üyeleri Taraf Devletlerce kendi vatandaşları arasından ve kişisel olarak görev yapmak üzere, adil bir coğrafi dağılımı sağlama gereği ve başlıca hukuk sistemleri göz-önünde tutularak seçilirler.

3)Komite üyeleri, Taraf devletlerce gösterilen kişiler listesinden gizli oyla seçilirler. Her Taraf Devlet, vatandaşları arasından bir uzmanı aday gösterebilir.

4)Komite için ilk seçim, bu Sözleşme'nin yürürlüğe girişini izleyen altı ay içinde yapılır. Sonraki seçimler iki yılda bir yapılır. Her seçim tarihinden en az dört ay önce, Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Sekreteri, Taraf Devletleri iki ay içinde adaylarını göstermeye yazılı olarak davet eder. Daha sonra Genel Sekreter böylece belirlenen kişilerden, kendilerini gösteren Taraf Devletleri de işaret ederek, alfabetik sıraya göre oluşturduğu bir listeyi, Taraf Devletlere bildirir.

5)Seçimler, Birleşmiş Milletler Teşkilatı Merkezinde, Genel Sekreter tarafından davet edilen Taraf Devletler toplantılarında yapılır. Nisabı, Taraf Devletlerin üçte ikisinin oluşturduğu bu toplantılarda, hazır bulunan ve oy kullanan Devletlerin salt çoğunluğuyla en fazla oy alan kişiler Komiteye seçilir.

6)Komite üyeleri dört yıl için seçilir. Aday gösterildikleri takdirde yeniden seçilebilirler. İlk seçimde seçilmiş olan beş üyenin görevi iki yıl sonra sona erer, bu beş üyenin isimleri ilk seçimden hemen sonra toplantı başkanı tarafından çekilen kura ile belirlenir.

7)Bir komite üyesinin ölmesi veya çekilmesi ya da başka herhangi bir nedenle bir üyenin Komitedeki görevlerini yapamaz hale gelmesi durumunda adaylığını öneren Taraf Devlet, Komitenin onaylaması koşuluyla, böylece boşalan yerdeki görev süresi doluncaya kadar, kendi vatandaşları arasından başka bir uzmanı atayabilir.

8)Komite, iç tüzüğünü kendisi belirler.

9)Komite, memurlarını iki yıllık bir süre için seçer.

10)Komite toplantıları olağan olarak Birleşmiş Milletler Teşkilatı Merkezinde ya da Komite tarafından belirlenecek başka uygun bir yerde yapılır. Komite olağan olarak her yıl toplanır. Komite toplantılarının süresi, gerektiğinde, Genel Kurulca onaylanmak koşuluyla, bu Sözleşmeye Taraf Devletlerin bir toplantısıyla belirlenir veya değiştirilir.

11)Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Sekreteri gerekli maddi araçları ve personeli bu Sözleşme ile kendisine verilen görevleri etkili biçimde görebilmesi amacıyla, Komite emrine verir.

12)Bu Sözleşme uyarınca oluşturulan Komitenin üyeleri, Genel Kurulun onayı ile, Birleşmiş Milletler Teşkilatının kaynaklarından karşılanmak üzere, Genel Kurulca saptanan şart ve koşullar çerçevesinde kararlaştırılan ücreti alırlar.

*Madde 44:1)*Taraf Devletler, bu Sözleşme’de tanınan hakları yürürlüğe koymak için, aldıkları önlemleri ve bu haklardan yararlanma konusunda gerçekleştirilen ilerlemeye ilişkin raporları:

a)Bu Sözleşme’nin, ilgili Taraf Devlet bakımından yürürlüğe giriş tarihinden başlayarak iki yıl içinde;

b)Daha sonra beş yılda bir, Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri aracılığı ile Komiteye sunmayı taahhüt ederler.

2)Bu madde uyarınca hazırlanan raporlarda, bu Sözleşme’ye göre üstlenilen sorumlulukların, şayet varsa, yerine getirilmesini etkileyen nedenler ve güçlükler belirtilecektir. Raporlarda ayrıca, ilgili ülkede Sözleşme’nin uygulanması hakkında Komiteyi etraflıca aydınlatacak biçimde yeterli bilgi de bulunacaktır.

3)Komiteye etraflı bilgi içeren bir ilk rapor sunmuş olan Taraf Devlet, bu maddenin 1 (b) bendi gereğince sunacağı sonraki raporlarında daha önce verilmiş olan temel bilgileri tekrarlamayacaktır.

4)Komite, Taraf Devletlerden Sözleşme’nin uygulamasına ilişkin her türlü ek bilgi isteminde bulunabilir.

5)Komite, iki yılda bir Ekonomik ve Sosyal Konsey aracılığı ile Genel Kurula faaliyetleri hakkında bir rapor sunar.

6)Taraf Devletler kendi raporlarının ülkelerinde geniş biçimde yayımını sağlarlar

Madde 45: Sözleşme'nin etkili biçimde uygulanmasını geliştirme ve Sözleşme kapsamına giren alanda uluslararası işbirliğini teşvik etmek amacıyla:

a)Uzmanlaşmış kurumlar, UNICEF ve Birleşmiş Milletler Teşkilatının öteki organları, bu Sözleşme'nin kendi yetki alanlarına ilişkin olan hükümlerinin uygulanmasının incelenmesi sırasında, temsil edilmek hakkına sahiptirler. Komite; uzmanlaşmış kurumları, UNICEF'i ve uygun bulunduğu öteki yetkili kuruluşları, kendi yetki alanlarını ilgilendiren konularda uzman olarak görüş vermeye davet edebilir. Komite, uzmanlaşmış kurumları, UNICEF'i ve Birleşmiş Milletler Teşkilatının öteki organlarını kendi faaliyet alanlarına ilişkin kesimlerde Sözleşme'nin uygulanması hakkında rapor sunmaya davet edebilir.

b)Komite, uygun bulunduğu takdirde, Taraf Devletlerce sunulmuş, bir istem içeren ya da teknik danışma veya yardım ihtiyacını belirten her raporu, gerekiyorsa Komitenin bu istek veya ihtiyaca ilişkin tavsiye ve gözlemlerini de ekleyerek, uzmanlaşmış kurumlara, UNICEF'e ve öteki yetkili kuruluşlara gönderir;

c)Komite, Genel Kurula Genel Sekreterden Komite adına çocuk haklarına ilişkin sorunlarda incelemeler yaptırması isteğinde bulunulmasını, tavsiye edebilir;

d)Komite, bu Sözleşme'nin 44 ve 45'inci maddeleri uyarınca alınan bilgilere dayanarak, telkin ve genel nitelikte tavsiyelerde bulunabilir. Bu telkin ve genel nitelikteki tavsiyeler, ilgili olan her Taraf Devlete gönderilir ve şayet varsa, Taraf Devletlerin yorumları ile birlikte Genel Kurulun dikkatine sunulur.

III.Kısım

Madde 46: Bu Sözleşme bütün Devletlerin imzasına açıktır.

Madde 47: Bu Sözleşme onaylamaya bağlı tutulmuştur. Onay belgeleri Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Sekreteri nezdine tevdi edilecektir.

Madde 48: Bu Sözleşme bütün Devletlerin katılmasına açık olacaktır. Katılma belgeleri Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Sekreteri nezdine tevdi edilecektir.

Madde 49: 1) Bu Sözleşme, yirminci onay ya da katılma belgesinin Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Sekreteri nezdine tevdi tarihini izleyen otuzuncu gün yürürlüğe girecektir.

2) Yirminci onay ya da katılma belgesinin tevdiinden sonra bu Sözleşme'yi onaylayacak ya da ona katılacak Devletlerin her biri için, bu Sözleşme, sözkonusu Devletin onay ya da katılma belgesini tevdi tarihinden sonraki otuzuncu gün yürürlüğe girecektir.

Madde 50: 1) Bu Sözleşme'ye Taraf herhangi bir Devlet bir değişiklik önerisinde bulunabilir ve buna ilişkin metni Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Sekreteri nezdine tevdi edebilir. Genel Sekreter bunun üzerine değişiklik önerisini Taraf Devletlere, önerinin incelenmesi ve oya konulması amacıyla bir Taraf Devletler Konferansı oluşturulmasını isteyip istemediklerini kendisine bildirmeleri kaydıyla, iletir. Böyle bir duyuru tarihini izleyen dört ay içinde Taraf Devletlerin en az üçte biri söz konusu konferansın toplanmasından yana olduklarını ifade ederlerse Genel Sekreter, Birleşmiş Milletler Teşkilatı çerçevesinde bu konferansı düzenler. Konferansta hazır bulunan ve oy kullanan Taraf Devletlerin çoğunluğu tarafından kabul edilen her değişiklik, onay için Birleşmiş Milletler Genel Kuruluna sunulur.

2) Bu maddenin 1'inci fıkrasında yer alan hükümlere uygun olarak kabul edilen bir değişiklik, Birleşmiş Milletler Genel Kurulunca onaylandığı ve bu Sözleşme'ye Taraf Devletlerin üçte iki çoğunluğu tarafından kabul edildiği zaman yürürlüğe girer.

3) Bir değişiklik yürürlüğe girdiği zaman, onu kabul eden Taraf Devletler bakımından bağlayıcılık taşır. Öteki Taraf Devletler bu Sözleşme hükümleri ve daha önce kabul ettikleri her değişiklikle bağlı kalırlar.

Madde 51: 1) Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Sekreteri, onay ya da katılma anında yapılabilecek çekincelerin metnini alacak ve bütün Devletlere bildirecektir.

2) Bu Sözleşme'nin amacı ve konusu ile bağdaşmayan hiçbir çekinceye izin verilmeyecektir.

3)Çekinceler, Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Sekreterince, geri alınacağına ilişkin bildirimde bulunma yoluyla her zaman geri alınabilir. Bunun üzerine Genel Sekreter, bütün Devletleri haberdar eder. Böyle bir bildirim, Genel Sekreter tarafından alındığı tarihte işlerlik kazanır.

*Madde 52:*Bir Taraf Devlet, bu Sözleşme'yi, Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Sekreterine vereceği yazılı bildirim yoluyla feshedebilir. Fesih, bildirimin Genel Sekreter tarafından alınması tarihinden bir yıl sonra geçerli olur.

*Madde 53:*Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Sekreteri, bu Sözleşme'nin tevdi makamı olarak belirlenmiştir.

*Madde 54:*İngilizce, Arapça, Çince, İspanyolca, Fransızca ve Rusça metinleri de aynı derecede geçerli olan bu Sözleşme'nin özgün metni, Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Sekreteri nezdine tevdi edilecektir.

Sevgili çocuklar,

Bu çalışma haklarınızın ne kadar farkında olduğunuzu ölçmek için hazırlanmıştır. Herhangi bir "not verme" işleminde kullanılmayacaktır. Hikâyeleri dikkatle okuyup soruları hikâyeye göre cevaplamanız gerekmektedir.

İsminizi yazmayınız.

Teşekkürler..

1) Hangi tür okulda okumaktasınız?

Özel okul ()

Devlet okulu (X)

2) Cinsiyetiniz

Kız ()

Erkek (X)

3) Annenizin eğitim düzeyi nedir?

İlkokul ()

Lise ()

Üniversite (X)

Diğer.....

4) Babanızın eğitim düzeyi nedir?

İlkokul ()

Lise ()

Üniversite (X)

Diğer.....

- Kerem Adana ilinin bir köyünde görev yapan bir sınıf öğretmeni idi. Okulun açılmasını heyecanla beklemekteydi. Okul açıldıktan sonra çok mutlu olmuş, öğrencilerini beklemeye başlamıştı. Fakat haftalar geçtiği halde sınıfın yarısı okula gelmiyordu. Durumun nedenini araştırdığında öğrencilerinin pamuk toplama işinde çalıştıklarını öğrendi. Haftalar sonra okula gelen öğrenciler diğerlerinden çok geride kalmışlardı.

Sizce burada bir haksızlık var mı?	
Var ☒	Yok ()
Varsa haksızlık nedir?	Normalde çocukların okuması gerektiren çalıştırıyorlar yani okuma hakkını yok ediyorlar.
Kime yapılmaktadır?	Kerem'in arkadaşlarına
Nasıl giderilebilir?	Kerem'in arkadaşlarının çalışması yerine okuması gerektirir.

- Güneş'in okul çıkışlarında gelen seyyar satıcıların birinden aldığı pamuk şekerden dolayı midesi bulanmıştı. Ertesi gün okuldaki diğer arkadaşlarının da aynı sağlık sorununu yaşadığını öğrenince bu duruma bir çözüm aradı. Birkaç arkadaşıyla birlikte bir grup kurup seyyar satıcıların sattıkları yiyeceklerin sağlık açısından uygun olmadığını anlatan çalışmalar yapmaya karar verdi. Gruplarını kurduktan sonra, okulda seyyar satıcıların sattıkları yiyeceklerin sebep olabileceği sağlık sorunlarıyla ilgili bilinçlendirme çalışmaları yaptılar. Oluşturdukları grup okul müdürü tarafından da desteklendi.

Sizce burada bir hak arayışı var mıdır?	
Var ☒	Yok ()
Sahip olunan hak nedir?	Sağlık hakkı
Kimler bu hakkı kullanmaktadır?	İnsanlar bu hakkı kullanmaktadır

- Arda 4. Sınıfa gidiyordu. Başka bir okulda okuyan kuzeniyle de sık sık sohbet ediyordu. Birgün sohbet sırasında Arda "Biliyor musun bizim okulumuzda yapılacak etkinlikler ya da alınacak kararlarda bizlerin de fikri alınıyor. Öğretmenlerimiz bizlerin birer birey olduğumuzu, kendimizle ilgili konularda söz hakkımızın olduğunu söylüyorlar. Bizler her konuda fikirlerimizi çekinmeden söylüyoruz ve onlar da bizleri büyük bir ciddiyetle dinliyorlar." Kuzeni Malik ise okullarında böyle bir durum olmadığını söyledi.

Sizce burada bir haksızlık var mı?	
Var (X)	Yok ()
Varsa haksızlık nedir?	Malik'in okulundakilerle dışıncı haklarını yok ediyorlar
Kime yapılmaktadır?	Malik'in arkadaşlarına ve okuluna.
Nasıl giderilebilir?	Malik'in arkadaşlarında dışıncı haklarını kullanmasına izin vererek.

- Ada 3. sınıfa gitmektedir. Uzun zamandır tahtayı görmekte zorlanmaktadır. Öğretmeni bu durumu fark edip Ada'ya göz doktoruna gitmesi gerektiğini söylemiştir. Fakat Ada sağlık güvencelerinin olmadığını, bu yüzden de doktora gidemediğini söylemiştir.

Sizce burada bir haksızlık var mı?	
Var (X)	Yok ()
Varsa haksızlık nedir?	Ada'ya sağlık güvencesi vererek sağlık hakkını yok ediyorlar.
Kime yapılmaktadır?	Ada'ya.
Nasıl giderilebilir?	Ada'ya da sağlık güvencesi vererek.

- Sunal, futbolu çok seviyordu. Mahalle maçlarında diğer arkadaşlarından daha fazla gol atıyordu. Okuldan gelir gelmez günlük tekrarını yaptıktan ve ödevlerini bitirdikten sonra sokağa maç yapmaya çıkıyordu. Hem sporda hem de derslerinde çok başarılıydı. Fakat annesi Sunal'ın derslerinde daha fazla başarılı olmasını istediği için maç yapmasını haftada bir güne indirmişti. Hatta bazı haftalar maç yapmasına izin vermiyordu.

Sizce burada bir haksızlık var mı?	
Var (X)	Yok ()
Varsa haksızlık nedir?	Annesi Sunal'ın oyun oynamaya hakkını yok ediyor.
Kime yapılmaktadır?	Sunal'a
Nasıl giderilebilir?	Sunal'ın derslerinde başarılı olup, hemde maç yapar.

ÇAYYOLU DOĞA İLKOKULU MÜDÜRLÜĞÜNE

Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü yüksek lisans öğrencisiyim. Yüksek lisans tez çalışmalarım (İlkokul 4. sınıf öğrencilerinin çocuk hakları konusunda farkındalık düzeylerini belirleyen faktörler) kapsamında 05/04/2016 tarihinde okulunuzun 4. sınıf öğrencilerine anket uygulamak istiyorum.

Gereği için bilgilerinize saygılarımla arz ederim.

05/04/2016
Yasemin KARCI

Adres: Ziyabey Caddesi 1413. Sokak 18/9
Balgat-Ankara
Tel: 05437822081

Anket uygulaması okulumuz için uygundur.

Caylan VARLI
Çayyolu Doğa İlkokulu Müdürü
05/04/2016

DEDEMAN İLKOKULU MÜDÜRLÜĞÜNE

Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü yüksek lisans öğrencisiyim. Yüksek lisans tez çalışmalarım (İlkokul 4. sınıf öğrencilerinin çocuk hakları konusunda farkındalık düzeylerini belirleyen faktörler) kapsamında 04/04/2016 tarihinde okulunuzun 4. sınıf öğrencilerine anket uygulamak istiyorum.

Gereği için bilgilerinize saygılarımla arz ederim.

04/04/2016
Yasemin KARCI

Adres: Ziyabey Caddesi 1413. Sokak 18/9
Balgat-Ankara
Tel: 05437822081

Anket uygulaması okulumuz için uygundur.

Tahsin ORUCU
Dedeman İlkokulu Müdür Yardımcısı
04/04/2016

GAZİ GELECEKTİR..